

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

**ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
«ΕΘΝΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ»**

Διπλωματική εργασία με θέμα:

**Η ΣΥΝΕΙΣΦΟΡΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΗΝ
ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ
ΚΡΙΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ**

Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια: ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ

Αρ. Μητρώου: 7113Μ002

Επιβλέπων Καθηγητής: ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗΣ ΔΟΝΑΤΟΣ

**Μέλη Εξεταστικής Επιτροπής: Παπαγιάννης Δον.
Παπακωνσταντής Μ.
Νικολόπουλος Ηλ.**

ΑΘΗΝΑ 2015

Στην κόρη μου,

που τους περισσότερους μήνες συγγραφής
αυτής της εργασίας ήταν μαζί μου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ.....	6
ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	8
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	9

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Η ΕΝΤΑΞΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΗΝ ΕΟΚ

1.1	Οι διαπραγματεύσεις ένταξης.....	11
1.2	Η μεταβατική περίοδος.....	13
1.3	Οι επιδιώξεις της ελληνικής πλευράς.....	14
1.4	Το Μνημόνιο με τις θέσεις της ελληνικής κυβέρνησης.....	16
1.5	Οι επιπτώσεις της πλήρους ένταξης.....	17

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

2.1	Η Κοινοτική Περιφερειακή Πολιτική και η Ελλάδα.....	19
2.2	Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα.....	20
2.3	Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης.....	22
2.3.1	Πρώτο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (1989 – 1993).....	22
2.3.2	Δεύτερο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (1994 – 1999).....	24
2.3.3	Τρίτο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (2000 – 2006).....	26
2.4	ΕΣΠΑ 2007 – 2013.....	28
2.5	ΕΣΠΑ 2014 – 2020.....	29
2.6	Η Συμβολή των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης στην Ελληνική Οικονομία και Ανάπτυξη.....	31

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Η ΣΥΝΕΙΣΦΟΡΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΙΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

3.1	Η Ελλάδα στη Συνθήκη του Μάαστριχτ.....	32
3.2	Η Ελλάδα στη Συνθήκη του Άμστερνταμ.....	34
3.3	Η Ελλάδα στη Συνθήκη της Νίκαιας.....	36
3.4	Η Ελλάδα στη Συνθήκη της Λισαβόνας.....	37

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Η ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΑ ΕΥΡΩΠΑΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ

4.1	Η θέση της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή.....	41
4.2	Η θέση της Ελλάδας στο Συμβούλιο Υπουργών.....	44
4.2.1	Οι Ελληνικές Προεδρίες του Συμβουλίου.....	45
4.3	Η θέση της Ελλάδας στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.....	50
4.4	Η συμμετοχή της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα.....	52
4.5	Η Ελλάδα στην Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και στην Επιτροπή των Περιφερειών.....	53
4.6	Η Ευρωπαϊκή Πολιτική της Ελλάδας.....	54

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΙΣ ΚΟΙΝΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

5.1	Ελληνικός πολιτισμός και Ευρωπαϊκή Ένωση.....	56
5.1.1	Η Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης.....	58
5.2	Η στάση της Ελλάδας απέναντι στις Ευρωπαϊκές Πολιτικές.....	59
5.3	Κοινή Αγροτική Πολιτική και Ελλάδα.....	61
5.4	Κοινή Εμπορική Πολιτική, Διεθνείς Σχέσεις και Διπλωματία της Ελλάδας.....	63
5.4.1	Η Ένωση για τη Μεσόγειο.....	65
5.5	Η συνεισφορά της Ελλάδας στην Κοινή Εξωτερική Πολιτική και στην Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας.....	66

5.5.1	Η θέση και ο ρόλος της Ελλάδας στις σχέσεις Ευρωπαϊκής Ένωσης και Τουρκίας.....	70
5.5.2	Η θέση και ο ρόλος της Ελλάδας στην ένταξη της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση.....	71
5.6	Η Τουριστική Πολιτική στην Ευρωπαϊκή Ένωση και η Ελλάδα.....	72
5.7	Η Συνεισφορά της Ελληνόκτητης Ναυτιλίας στην Ένωση.....	73

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΕΛΛΑΔΑ

6.1	Η Οικονομική Κρίση στην Ελλάδα.....	74
6.2	Οι Ευρωπαϊκοί Μηχανισμοί Αντιμετώπισης της Κρίσης.....	75
6.3	Η Νομιμότητα των Μηχανισμών.....	76
6.4	Χρηματοδότηση, Μνημόνια και Μέτρα Λιτότητας.....	78
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....		82
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....		84
ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ.....		87

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Γ

ΓΓΕ Γενική Γραμματεία Επικοινωνίας

Δ

ΔΝΤ Διεθνές Νομισματικό Ταμείο

ΔΚΔ Διακυβερνητική Διάσκεψη

Ε

ΕΕ Ευρωπαϊκή Ένωση

ΕΕΠ Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη

ΕΖΕΣ Ευρωπαϊκή Ζώνη Ελευθέρων Συναλλαγών

ΕΚ Ευρωπαϊκή Κοινότητα

ΕΚΤ Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΚΤ Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα

ΕΜΣ Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας

ΕΟΚ Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα

ΕΟΚΕ Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή

ΕΣΑ Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφαλείας

ΕΣΔΑ Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

ΕΣΚΤ Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών

ΕΣΠΑ Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς

ΕΣΧΕ Ευρωπαϊκού Συστήματος Χρηματοοικονομικής Εποπτείας

ΕτΠ Επιτροπή των Περιφερειών

ΕΤΠΑ Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης

Η

ΗΠΑ Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής

Κ

ΚΑΠ	Κοινή Αγροτική Πολιτική
ΚΕΚ	Κέντρων Επαγγελματικής Κατάρτισης
ΚΕΠΠΑ	Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας
ΚΠΣ	Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης

Μ

ΜΟΠ	Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα
ΜΟΧΠ	Μνημόνιο Οικονομικής και Χρηματοπιστωτικής Πολιτικής

Ν

ΝΑΤΟ	Οργανισμός Βορειοατλαντικού Συμφώνου
------	--------------------------------------

Ο

ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΟΝΕ	Οικονομική Νομισματική Ένωση

Π

ΠΕΠ	Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα
-----	--

Σ

ΣΛΕΕ	Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΣΠΟΠ	Συγκεκριμένες Προϋποθέσεις Οικονομικής Πολιτικής
ΣυνθΕΕ	Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΣυνθΕΚ	Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας

Τ

ΤΜΣ	Τεχνικό Μνημόνιο Συνεννόησης
-----	------------------------------

Υ

ΥΠΕΞ	Υπουργείο Εξωτερικών
------	----------------------

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ολοκληρώνοντας της σπουδές μου στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα «Εθνική και Ενωσιακή Διοίκηση» έχω ασχοληθεί σε μεγάλο βαθμό με την Ευρωπαϊκή Ένωση σαν οργανισμό, πως δημιουργήθηκε, πως λειτουργεί, πως λαμβάνει αποφάσεις και τι έχει προσφέρει μέχρι σήμερα στον χώρο της Ευρώπης, στην χώρα μας την Ελλάδα αλλά και στον κόσμο γενικότερα. Κανείς δεν αμφισβητεί πως ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι καθοριστικός και πως χωρίς αυτήν τα πάντα γύρω μας θα ήταν διαφορετικά. Οι μικρότερες οικονομικά χώρες της Ένωσης, όπως είναι η Ελλάδα έχουν κερδίσει σημαντικά οφέλη από την συμμετοχή τους στον Οργανισμό, κυρίως χρηματοδοτικού χαρακτήρα, σε επίπεδο αλληλεγγύης και στην προσπάθεια μείωσης των ανισοτήτων ανάμεσα στα κράτη μέλη.

Αποφάσισα λοιπόν να ερευνήσω ένα θέμα στο οποίο δεν έχει γίνει μεγάλη αναφορά μέχρι σήμερα, που σχετίζεται και με την Ευρωπαϊκή Ένωση και με την Ελλάδα, αλλά σε αντίστροφο προσδιορισμό απ' ότι το συναντάμε συνήθως, με την συνεισφορά της Ελλάδας δηλαδή στην Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση, από την ένταξη της μέχρι και σήμερα. Θα προσπαθήσω λοιπόν να αναδείξω τι έχει προσφέρει η Ελλάδα από την πλευρά της στην Ευρωπαϊκή Ένωση και πως μια μικρή χώρα αλλά με μεγάλη ιστορία, πλούσιο πολιτισμό αλλά και με τα προβλήματα που αντιμετωπίζει κατάφερε να επηρεάσει την πορεία Ένωσης ανάλογα με τις ανάγκες της.

Για τον σκοπό αυτό θα ασχοληθούμε με τα όσα έχει διεκδικήσει η ίδια η Ελλάδα από την Ευρωπαϊκή Ένωση, πόσο έχει συνεισφέρει στην ψήφιση ευρωπαϊκών νόμων, ποια θέση κατέχει η χώρα στα όργανα της Ένωσης, πως έχει επηρεάσει την Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση με τον πολιτισμό της, τη διπλωματία της, τις διεθνείς σχέσεις της, αλλά και με την βαθιά οικονομική ύφεση που βιώνει τα τελευταία χρόνια.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η μέχρι σήμερα παρουσία της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση μπορεί να διακριθεί σε πέντε μεγάλες χρονικές περιόδους, ανάλογα με τους εκάστοτε ηγέτες της Ελλάδας, με τον τρόπο και τον βαθμό συμμετοχής της χώρας στις διαδικασίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹ και με τις οικονομικοπολιτικές συνθήκες που έχει να αντιμετωπίσει η χώρα.

Στην πρώτη περίοδο, από το 1981 μέχρι το 1985, με πρωθυπουργό τον Ανδρέα Παπανδρέου επιδιώχτηκε η αναθεώρηση της θέσης της χώρας στην Κοινότητα με την διαμόρφωση ενός ειδικού καθεστώτος σχέσεων και ρυθμίσεων, καθώς και πρόσθετη οικονομική ενίσχυση για την αναδιάρθρωση της ελληνικής οικονομίας. Έτσι το 1985 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εγκρίνει το πρώτο Μεσογειακό Πρόγραμμα οικονομικής στήριξης και το 1986 υπογράφηκε στο Ηράκλειο Κρήτης η σύμβαση για το πρώτο Μεσογειακό Ολοκληρωμένο Πρόγραμμα.

Στη δεύτερη περίοδο της συμμετοχής της Ελλάδας στην ΕΕ ξεκίνησε το 1985 και έφτασε μέχρι το 1995, και ιδιαίτερα από το 1989 και μετά, με πρωθυπουργό τον Κωνσταντίνο Μητσοτάκη, η Ελλάδα αρχίζει να βλέπει θετικά και να υποστηρίζει το ομοσπονδιακό πρότυπο ενοποίησης, με το οποίο αρχικά διαφωνούσε διότι θεωρούσε πως δεν θα μπορούσε να εξυπηρετήσει τα συμφέροντα ενός νέου και οικονομικά ασθενούς κράτους μέλους της Ένωσης, καθώς επίσης άρχισε να υποστηρίζει και την ανάπτυξη κοινής πολιτικής σε νέους μεγάλους τομείς όπως υγεία, περιβάλλον, παιδεία και έρευνα.

Στην τρίτη περίοδο της συμμετοχής της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, που διήρκησε από το 1996 έως το 2002, παρατηρείται ακόμα μεγαλύτερη υποστήριξη προς την ιδέα και τη διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και την εμβάθυνση της ενοποίησης σε όλους τους τομείς, με άξονα το ομοσπονδιακό μοντέλο. Χαρακτηρίζεται ακόμα από την προσπάθεια υψηλότερης οικονομικής και κοινωνικής σύγκλισης με την επίτευξη των κριτηρίων σύγκλισης της Συνθήκης του Μάαστριχτ και τη συμμετοχή της χώρας ως πλήρες μέλος στο ενιαίο νόμισμα, το ευρώ.

Η τέταρτη περίοδος, με πρωθυπουργό τον Κωνσταντίνο Σημίτη², αρχίζει με την ελληνική Προεδρία της Ευρωπαϊκής Ένωσης το πρώτο εξάμηνο του 2003, η οποία ολοκληρώθηκε κατά γενική ομολογία με επιτυχία μέχρι το 2007, ενώ κατά τη

¹ Βλ. Δημοσθένη Ασημακόπουλου, επιμέλεια Ναπολέον Μαραβέγιας, Η Ελλάδα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, παρελθόν, παρόν, μέλλον, Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα 2008, σελίδα 28

² Ο Κωνσταντίνος Σημίτης έχει χαρακτηριστεί από την ΕΕ αναφορικά με το ευρωπαϊκό έργο του ως ο πιο επιτυχημένος πρωθυπουργός της Ελλάδας μέχρι σήμερα.

διάρκεια της συντελέστηκε η μεγαλύτερη διεύρυνση, δηλαδή τα 10 νέα κράτη μέλη, στη μέχρι τώρα ιστορία της Ενωμένης Ευρώπης³.

Η πέμπτη περίοδος συμμετοχής της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση ξεκινά με την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης το 2008, που επηρέασε την οικονομία της Ελλάδας περισσότερο ίσως από τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες και συνεχίζεται μέχρι σήμερα. Στην περίοδο αυτή λήφθηκαν από την ΕΕ πολλά μέτρα αντιμετώπισης της οικονομικής κρίσης, που μέχρι τότε δεν ήταν καν θεσμοθετημένα καθώς δεν είχε περάσει από το μυαλό των ευρωπαίων ηγετών η ιδέα μιας οικονομικής κρίσης. Η ΕΕ θεωρούσε αδιανόητη μια ισχυρή οικονομική κρίση στα κράτη μέλη της. Χαρακτηριστικά της τρέχουσας περιόδου είναι τα οικονομικά πακέτα στήριξης με μορφή δανείου και τα μέτρα λιτότητας στην οικονομία της χώρας μας στα οποία θα αναφερθούμε αναλυτικά παρακάτω.

³ Και στην προηγούμενη ελληνική προεδρία, το 1994, υπογράφηκαν οι Συνθήκες και η Πράξη Προσχώρησης τεσσάρων κρατών, γι αυτό και η χώρα μας κατοχυρώνει τον τίτλο ως η Προεδρία των διευρύνσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Η ΕΝΤΑΞΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΗΝ ΕΟΚ

Στο πρώτο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας θα εξετάσουμε κάτω από ποιες πολιτικές και οικονομικές συνθήκες διαπραγματεύτηκε η Ελλάδα την είσοδο της στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα και πως έγινε τελικά μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Θα εξετάσουμε τι επεδίωκε να κερδίσει η φτωχή τότε και ταλαιπωρημένη χώρα από την ιδέα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, πως αντιμετωπίστηκε από τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες, ποιες υποχωρήσεις χρειάστηκε να κάνει και ποια μέτρα έπρεπε να πάρει για να γίνει ένα ευρωπαϊκό κράτος μέλος και τελικά ποια από αυτά που διεκδίκησε από την ΕΕ κατάφερε να κερδίσει.

1.1 Οι διαπραγματεύσεις ένταξης

Η γνώμη του τότε έλληνα πρωθυπουργού Κωνσταντίνου Καραμανλή ήταν ότι η ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ) θα ήταν μια καλή λύση στα πολλά και μεγάλα προβλήματα της χώρας όπως η οικονομική υπανάπτυξη, η ανασφάλεια, η τότε πολιτική αβεβαιότητα διότι θα συνέβαλε καθοριστικά στην σταθεροποίηση της Δημοκρατίας, μέσω της πλήρους ενσωμάτωσης της χώρας στην ΕΟΚ.

Αρκετά νωρίς, από τα τέλη του 1958 ξεκίνησαν οι επαφές της Ελλάδας με ευρωπαίους ηγέτες με στόχο την έναρξη των διαπραγματεύσεων για προσχώρηση της Ελλάδας στην ΕΟΚ, και έτσι το 1959 η Ελλάδα υποβάλλει και επίσημα αίτηση σύνδεσης⁴. Η ελληνική αίτηση γίνεται δεκτή από την ευρωπαϊκή πλευρά, λαμβάνοντας υπόψη πολιτικά κυρίως κριτήρια, από το Συμβούλιο Υπουργών της ΕΟΚ τον Ιούλιο του 1959 και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξουσιοδοτείται να αρχίσει διαπραγματεύσεις με την Ελλάδα⁵. Οι διαπραγματεύσεις ένταξης της Ελλάδας στην ΕΟΚ ξεκίνησαν συγκεκριμένα τον Σεπτέμβριο του 1959⁶.

⁴ Ο πρωθυπουργός Κωνσταντίνος Καραμανλής έσπευσε να δηλώσει το ίδιο βράδυ: *"Επιθυμώ να εξάρω την σημασίαν του γεγονότος, διότι τούτο αποδεικνύει αφ' ενός μεν την πολιτικήν βούλησιν των εξ χωρών της ΕΟΚ όπως προχωρήσουν προς την ευρωπαϊκήν ενότητα, αφ' ετέρου δε την επιθυμίαν των, όπως αντιμετωπίσουν τα προβλήματα της Ελλάδος ως ευρωπαϊκής χώρας υπό ανάπτυξιν με μακράν παράδοσιν δεσμών μετά της Δυτικής Ευρώπης... Ο παραγωγικός κόσμος της χώρας και ολόκληρος ο ελληνικός λαός δέον να εντεινή την προσπάθειάν του, όπως, αξιοποιών τας δυνατότητας, αι οποίαι δια της συνδέσεως της Ελλάδος μετά της ΕΟΚ δημιουργούνται, επιτύχη ευχερέστερον και ταχύτερον την οικονομικήν του ανάπτυξιν"*.

⁵ Στις συνεχείς διαπραγματεύσεις, καθοριστικό ρόλο, εκτός του πρωθυπουργού Κωνσταντίνου Καραμανλή, είχαν ο Παναγιώτης Κανελλόπουλος (Αντιπρόεδρος της Κυβέρνησης), ο Ευάγγελος Αβέρωφ (Υπουργός Εξωτερικών), ο Ξενοφών Ζολώτας

Τα κύρια όπλα της ελληνικής πλευράς κατά την διάρκεια των προενταξιακών διαπραγματεύσεων, ήταν α) η μακρά προϊστορία των ελληνοευρωπαϊκών σχέσεων, β) τα προβλήματα που θα αντιμετώπιζαν σαν θεσμός τα εννιά κράτη μέλη στην περίπτωση που θα απέρριπταν ανοιχτά την αίτηση για ένταξη μιας δημοκρατικής χώρας, γ) η ισχυρή ηγετική προσωπικότητα, οι πολιτικοί ελιγμοί και οι προσωπικές διασυνδέσεις του Κωνσταντίνου Καραμανλή και δ) το ενδεχόμενο μαζικής μεταστροφής της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής ενάντια στη ευρωπαϊκή εξωτερική πολιτική σε περίπτωση απόρριψης του ελληνικού αιτήματος.⁷ Όπως φάνηκε τα όπλα αυτά αποδείχθηκαν αποτελεσματικά: η αίτηση της Ελλάδας διαχωρίστηκε από εκείνες της Πορτογαλίας και της Ισπανίας και οι διαπραγματεύσεις ολοκληρώθηκαν επιτυχώς, έπειτα από την πάροδο τριών ετών.

Η συμφωνία σύνδεσης τελικά υπεγράφη στην Αθήνα το 1961 και τέθηκε σε ισχύ την 1^η Νοεμβρίου 1962. Η ευρωπαϊκή πορεία της Ελλάδας ωστόσο θα διακοπεί απότομα με την στρατιωτική δικτατορία τον Απρίλιο του 1967, η οποία όμως συνεχίζεται μετά την αποκατάσταση της Δημοκρατίας το 1974. Τον Ιούλιο του 1976 άρχισαν ξανά οι διαπραγματεύσεις ένταξης, οι οποίες ολοκληρώθηκαν τον Μάιο του 1979. Στις 28 Μαΐου υπογράφεται στο Ζάππειο Μέγαρο η Πράξη Προσχώρησης της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα. Το ελληνικό Κοινοβούλιο κύρωσε τη συμφωνία στις 28 Ιουνίου του 1979.

Η αίτηση ένταξης της Ελλάδας μέχρι να γίνει δεκτή συνάντησε και αρκετούς ενδοιασμούς από μέρους των υπολοίπων κοινοτικών κρατών⁸. Πρώτον υπήρχαν

(Διοικητής της Τράπεζας της Ελλάδος) και ο Γιάγκος Πεσμαζόγλου (επικεφαλής της ελληνικής αντιπροσωπείας).

⁶ Σημαντική ήταν και η συνεισφορά του Παναγή Παπαληγούρα στις διαπραγματεύσεις, ο οποίος είχε ασχοληθεί ακαδημαϊκά με το αντικείμενο της ευρωπαϊκής ενοποίησης όλο το προηγούμενο διάστημα έως και το 1958, μέχρι που βρέθηκε εκτός Κυβερνήσεως για πολιτικούς λόγους.

Βλ. Χειλά Ειρ., «Διεθνής κοινωνία- διαχρονικές και σύγχρονες αντιλήψεις, η συμβολή του Παναγή Παπαληγούρα», Αθήνα 2006, σελ.145-159

⁷ Όπως είχε συμβεί και στις αρχές της δεκαετίας του 1960, το ενδεχόμενο απομάκρυνσης της Ελλάδας από τη Δύση αποδείχτηκε ένα ισχυρό διαπραγματευτικό χαρτί στα χέρια των ελληνικών κυβερνήσεων η σημασία αυτής της παραμέτρου έγινε ακόμα πιο εμφανής έπειτα από θεαματική άνοδο των εκλογικών ποσοστών του αντιευρωπαϊκού ΠΑΣΟΚ το 1977.

⁸ Η πρώτη απάντηση στο ελληνικό αίτημα έρχεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή η οποία έπρεπε να διατυπώσει γνώμη (σύμφωνα με το άρθρο 237 της Συνθήκης της Ρώμης). Στην απάντηση που δημοσιεύθηκε στις 28 Ιανουαρίου του 1976 υποστηρίχτηκε ότι παρά το γεγονός ότι έπρεπε να δοθεί «σαφώς θετική απάντηση» στο αίτημα της Ελλάδας για ένταξη, πριν την πλήρη ενσωμάτωση της χώρας είναι απαραίτητο να θεσπιστεί προενταξιακή μεταβατική περίοδος με στόχο να πραγματοποιηθούν οι απαραίτητες μεταρρυθμίσεις. Αλλά η πρόταση της Επιτροπής απορρίπτεται με προσωπική παρέμβαση με του Κωνσταντίνου Καραμανλή.

αμφιβολίες αν η ταλαιπωρημένη ελληνική οικονομία θα μπορούσε να σηκώσει το βάρος των υποχρεώσεων ενός πλήρους μέλους της Κοινότητας. Δεύτερον αν η πολιτική κατάσταση στην Ελλάδα μετά το τέλος της Δικτατορίας είχε πράγματι εδραιώσει τους δημοκρατικούς θεσμούς και τρίτον αν οι διεθνείς σχέσεις της Ελλάδας την έκαναν αποδεκτή στην κοινότητα, γιατί η επικίνδυνη ένταση των ελληνοτουρκικών σχέσεων μετά την τουρκική εισβολή στην Κύπρο προβλημάτιζε τους Ευρωπαίους⁹.

1.2 Η μεταβατική περίοδος

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, οι διαπραγματεύσεις της Ελλάδας με την ΕΟΚ ήταν αρκετά δύσκολες. Στις 30 Μαρτίου 1961 ανακοινώθηκε η επίτευξη οριστικής συμφωνίας για τη Σύνδεση της Ελλάδας με την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα υπό τη μορφή τελωνειακής ένωσης, σε συνδυασμό με την ειδική πρόβλεψη μιας μεταβατικής περιόδου¹⁰.

Η τελική συμφωνία σύνδεσης προέβλεπε πενταετή μεταβατική περίοδο για την πλήρη εφαρμογή του κοινοτικού κεκτημένου από την ελληνική πλευρά, με λίγες εξαιρέσεις ειδικού ελληνικού ενδιαφέροντος, για τις οποίες προβλεπόταν επταετής μεταβατική περίοδος.¹¹ Η Ελλάδα θα έπρεπε να προσαρμοστεί σε κάποια ευρωπαϊκά κεκτημένα για να μπορέσει να ακολουθήσει την ευρωπαϊκή πορεία και η Ευρωπαϊκή Κοινότητα από την πλευρά της να τροποποιήσει και να προσαρμόσει τους κοινοτικούς κανόνες συμπεριλαμβανομένου και του νέου της μέλους. Στόχος ήταν την αντιμετώπιση των ιδιαίτερων προβλημάτων της ελληνικής οικονομίας. Επιπλέον, προβλεπόταν η χρηματοδοτική βοήθεια με σκοπό την επιτάχυνση της οικονομικής

⁹ Βλ. Βύρων Θεοδωρόπουλου (ο διπλωμάτης δάσκαλος, Κείμενα στα χνάρια της σκέψης του, Επιστημονικό Κέντρο Ανάλυσης και Σχεδιασμού – Υπουργείο Εξωτερικών, Αθήνα 2010), απόσπασμα στο βιβλίο του Σωτήρη Ντάλη, Από την Ένταξη στην Κρίση, Ελλάδα και Ευρωπαϊκή Ένωση: 1981 – 2011, σελίδα 32.

¹⁰ Το κοινό ανακοινωθέν ανέφερε: *"Αι από έτους και πλέον διεξαγόμεναι διαπραγματεύσεις μεταξύ της ελληνικής κυβέρνησεως και της εκτελεστικής επιτροπής της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητος προς τον σκοπόν συνδέσεως της Ελλάδος μετά της Κοινής Αγοράς ετερματίσθησαν"* και προσδιόριζε, μεταξύ άλλων, ότι: *"Η σύνδεσις αύτη πραγματοποιείται υπό μορφήν τελωνειακής ενώσεως μεταξύ της Ελλάδος και της ΕΟΚ, προβλεπομένης προς τούτο μεταβατικής περιόδου... Η σύνδεσις διαμορφούται κατά τρόπον ώστε να καταστή δυνατόν μεταγενεστέρως εις την Ελλάδα, και όταν η πρόοδος της οικονομίας της το επιτρέψη, να καταστή πλήρες μέλος της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητος, αναλαμβάνουσα όλας τας εκ της συνθήκης της Ρώμης υποχρεώσεις"*.

¹¹ Ναπολέον Μαραβέγιας, Θεόδωρος Σακελλαρόπουλος, Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση και Ελλάδα, Οικονομία, Κοινωνία, Πολιτικές, Εκδόσεις Διόνικος, Αθήνα 2006, σελίδα 80

ανάπτυξης και την ταχύτερη δυνατή βελτίωση του βιοτικού επιπέδου του ελληνικού λαού για να είναι ανάλογη με των υπολοίπων κρατών μελών.

Στην μεταβατική περίοδο η Ελλάδα έπρεπε να προχωρήσει σε ορισμένα μέτρα που να συμβαδίζουν με το μέχρι τότε κοινοτικό κεκτημένο, όμως στην κατάργηση των εισαγωγικών δασμών και όλων των περιοριστικών μέτρων σε βάρος της ελεύθερης κυκλοφορίας βιομηχανικών προϊόντων των χωρών της Ένωσης. Η Ελλάδα επιπλέον ανέλαβε την υποχρέωση να υιοθετήσει σταδιακά το κοινό εξωτερικό δασμολόγιο της ΕΟΚ σχετικά με εισαγόμενα βιομηχανικά αγαθά από τρίτες χώρες και να αποδεχθεί, υπό έκτακτες περιστάσεις, ρήτρες διασφάλισης για τη μεταβατική περίοδο.

Αντίστοιχα, τα μέλη της Κοινότητας θα καταργούσαν δασμούς και περιοριστικά μέτρα σε βάρος των εισαγόμενων ελληνικών προϊόντων σε ένα διάστημα δώδεκα ετών. Στον γεωργικό τομέα, η Κοινότητα θα καταργούσε αυτόματα τους δασμούς στα κύρια εξαγωγίμα ελληνικά προϊόντα. Παράλληλα, καθοριζόταν η διαδικασία για την εναρμόνιση της αγροτικής πολιτικής της Ελλάδας με την Κοινή Αγροτική Πολιτική της Κοινότητας κατά προϊόν, ώστε να εξασφαλισθεί η ισότητα στη μεταχείριση των προϊόντων των κρατών μελών και των παρεμφερών ελληνικών προϊόντων στις αγορές όλων των συμβαλλομένων μερών.

Οι όροι της σύνδεσης είχαν διαμορφωθεί ώστε η Ελλάδα, με απαραίτητη προϋπόθεση την επίτευξη μιας ικανοποιητικής προόδου στα όσα είχε δεσμευτεί να υλοποιήσει, να ενταχθεί μελλοντικά στους κόλπους της Κοινότητας ως πλήρες και ισότιμο μέλος.

1.3 Οι επιδιώξεις της ελληνικής πλευράς

Η Ελλάδα επιθυμούσε την σύνδεση με την ΕΟΚ τόσο για πολιτικούς όσο και για οικονομικούς λόγους. Οι πολιτικοί λόγοι για τους οποίους η Ελλάδα επεδίωξε τη σύνδεση μπορούν να συνοψιστούν σε τρεις ενότητες¹²:

Πρώτον επεδίωκε να συνδέσει την πορεία της με τη διαμόρφωση της νέας ευρωπαϊκής πολιτικής πραγματικότητας και να καταγράψει την υποστήριξη της στη διαδικασία της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Επιθυμούσε ως ευρωπαϊκή χώρα, να είναι «παρούσα» και να επηρεάσει τις διεργασίες για την ευρωπαϊκή ενοποίηση και το πρότυπο της Ευρώπης, στο οποίο η διαδικασία αυτή θα μπορούσε να οδηγήσει.

¹² Βλ. Π. Κ. Ιωακειμίδη, Η θέση της Ελλάδας στο Διεθνές Ευρωπαϊκό και Περιφερειακό Σύστημα, σελίδα 24.

Δεύτερον θεώρησε την Ευρωπαϊκή Κοινότητα ως το πλαίσιο μέσα στο οποίο θα μπορούσε να κατοχυρώσει τη θέση της στο διεθνές σύστημα και ταυτόχρονα να διασφαλίσει την ανάπτυξη του φιλελεύθερου πολιτικού συστήματος. Η Κοινότητα εμφανιζόταν έτσι ως ένα πρόσθετο ισχυρό «αγκυροβόλιο» για την Ελλάδα στον δυτικό χώρο των φιλελεύθερων δημοκρατικών συστημάτων. Η επιδίωξη δηλαδή της πολιτικής σταθεροποίησης σε φιλελεύθερες βάσεις υπήρξε ένας ισχυρός παράγοντας που συνέβαλε στην επιλογή της σύνδεσης και μελλοντικής ένταξης. Η αυξανόμενη εμπορική εξάρτηση της χώρας από την Σοβιετική Ένωση και τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης αποτέλεσε ένα πρόσθετο ισχυρό πολιτικό συντελεστή για την επιδίωξη της σύνδεσης.

Τρίτον, οι οικονομικοί λόγοι ήταν επίσης ισχυροί. Η Ελλάδα βρισκόταν στη διαδικασία οικονομικής ανασυγκρότησης και αναζητούσε ένα ευρύτερο πλαίσιο σύνδεσης με την παγκόσμια οικονομία για την προώθηση των αναπτυξιακών της στόχων αλλά και τους σχετικούς πόρους¹³. Θεώρησε λοιπόν την ένταξη στην Κοινότητα ως ισχυρό παράγοντα που θα συνέβαλε στην ανάπτυξη και εκσυγχρονισμό της ελληνικής οικονομίας και κοινωνίας.

Από οικονομικής πλευράς, η ελληνική κυβέρνηση προσδοκούσε ότι η σύνδεση με την ΕΟΚ θα εξασφάλιζε την ελεύθερη πρόσβαση των ελληνικών γεωργικών προϊόντων στις αγορές των υπολοίπων κρατών μελών, θα συνοδευόταν από γενναιόδωρη οικονομική στήριξη, θα ενθάρρυνε την προσέλκυση ξένων επενδύσεων, θα λειτουργούσε ως μέσο απορρόφησης του πλεονάζοντος εργατικού δυναμικού και μακροπρόθεσμα θα ενίσχυε τον εξαγωγικό προσανατολισμό και γενικότερα τον εκσυγχρονισμό της ελληνικής οικονομίας.¹⁴

Επιπλέον η Ελλάδα επεδίωκε την ενίσχυση της ανεξαρτησίας και της θέσης της στο περιφερειακό και διεθνές σύστημα καθώς και της «διαπραγματευτικής της δύναμης», ιδιαίτερα σε σχέση με την Τουρκία η οποία εμφανιζόταν ως η σοβαρότερη απειλή για την Ελλάδα μετά την εισβολή και κατάληψη μέρους της Κύπρου (Ιούλιος 1974). Στα πλαίσια αυτά, η Ελλάδα επεδίωκε επίσης τη χαλάρωση της έντονης εξάρτησης που είχε αναπτύξει μεταπολεμικά από τις Ηνωμένες Πολιτείες (ΗΠΑ).

Ο τότε πρωθυπουργός, Κωνσταντίνος Καραμανλής, θεωρούσε την προσχώρηση στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα ως εγγύηση για τη σταθερότητα της ελληνικής δημοκρατίας και για τη θέση της στον κόσμο, μετά από τη διεθνή

¹³ Την εποχή εκείνη εκτός από την ΕΟΚ, υπήρχε και η ΕΖΕΖ που ήταν βρετανικής επιρροής. Καθώς όμως η Ελλάδα δεν είχε βαριά βιομηχανία, και από την άλλη η ΕΟΚ ευνοούσε σημαντικά τον αγροτικό τομέα, η Ελλάδα υπέβαλε αίτηση ένταξης στην ΕΟΚ.

¹⁴ Βλ. Ναπολέον Μαραβέγια, Θεόδωρου Σακελλαρόπουλου, Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση και Ελλάδα, Οικονομία, Κοινωνία, Πολιτικές, Εκδόσεις Διόνικος, Αθήνα 2006, σελίδα 75

οικονομική κρίση¹⁵ που είχε βασανίσει τις Ευρωπαϊκές Κοινότητες στη δεκαετία του 1970. Η Ελλάδα, επομένως, προσέφερε στην Ευρώπη το μοναδικό θετικό στοιχείο εκείνης της αμήχανης εποχής: τη δυνατότητα να εμφανιστεί ως ένας «φάρος» σε διεθνές επίπεδο. Η ιστορία της ελληνικής ένταξης καταδεικνύει τους τρόπους με τους οποίους, στη διεθνή πολιτική, μια μικρή χώρα μπορεί να προκαλέσει θετικές εξελίξεις, αλλά και το πώς οι μεγαλύτερες είναι σε θέση να ανταποκριθούν θετικά στη θετική πολιτική μιας μικρής χώρας¹⁶.

1.4 Το Μνημόνιο με τις θέσεις της ελληνικής κυβέρνησης

Μετά την προσχώρηση της Ελλάδας στην ΕΟΚ ΤΟ 1981 και συγκεκριμένα τον Φεβρουάριο του 1982 η ελληνική κυβέρνηση υπέβαλε στην Επιτροπή ένα «Μνημόνιο με τις θέσεις της ελληνικής κυβέρνησης για τις σχέσεις της Ελλάδας με τις Ευρωπαϊκές Κοινότητες». Το κείμενο αυτό τόνιζε ότι οι κανόνες της Ευρωπαϊκής της ευρωπαϊκής αγοράς είχαν επιπτώσεις στις χώρες της ευρωπαϊκής περιφέρειας και οξύνουν τα προβλήματα τους. Για τον λόγο αυτό, υποστηρίχθηκε έντονα ότι η Κοινότητα όφειλε α) να αυξήσει τη χρηματοδοτική της στήριξη προς τις αναπτυξιακές πολιτικές της Ελλάδας και β) να αναγνωρίσει την ανάγκη αποκλίσεων της Ελλάδας από τους κανόνες ανταγωνισμού της κοινής αγοράς 'για ένα αναγκαίο χρονικό διάστημα'¹⁷. Η Ελλάδα μέσω του μνημονίου αυτού έθεσε τρεις ειδικούς στόχους¹⁸:

i) Την αναγνώριση των «ιδιαιτεροτήτων» της ελληνικής οικονομίας και πιο συγκεκριμένα την αναγνώριση των διαρθρωτικών αδυναμιών, ανισοτήτων και ανισοροπιών της οικονομίας.

ii) Τη διερεύνηση και ενεργοποίηση των κοινοτικών χρηματοδοτικών μηχανισμών για την ενίσχυση της ελληνικής οικονομίας, την αύξηση δηλαδή μεταφοράς πόρων από τον κοινοτικό προϋπολογισμό στην Ελλάδα για τον εκσυγχρονισμό της οικονομίας.

¹⁵ απόρροια της διεθνούς νομισματικής αναταραχής από το 1971 και του πετρελαϊκού σοκ του 1973

¹⁶ Βλ. Eirini Karamouzi, Greece, the EEC and the Cold War, 1974-1979: the Second Enlargement, εκδόσεις Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2014

¹⁷ Βλ. Ναπολέον Μαραβέγια, Θεόδωρου Σακελλαρόπουλου, Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση και Ελλάδα, Οικονομία, Κοινωνία, Πολιτικές, Εκδόσεις Διόνικος, Αθήνα 2006, σελίδα 83

¹⁸ Βλ. Π. Κ. Ιωακειμίδη, Ο Μετασχηματισμός της ΕΟΚ, από την «Εντολή» στην Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη, η μετεξέλιξη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και ο ρόλος της Ελλάδας, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1988, σελίδα 318

iii) Την αναγνώριση για αναγκαίο χρονικό διάστημα από τα κοινοτικά όργανα της ανάγκης αποκλίσεων από τους κανόνες ανταγωνισμού της κοινότητας (αποδοχή κινήτρων ανάπτυξης, προσωρινή και υπό όρους προστασία νέων βιομηχανιών, αποδοχή εξαγωγικών ενισχύσεων για μικρομεσαίες επιχειρήσεις, εξαίρεση από περιορισμούς παραγωγής).

Με την επίτευξη των στόχων αυτών η Κυβέρνηση πίστευε ότι θα διαμόρφωνε ένα ειδικό καθεστώς για την Ελλάδα στα πλαίσια της Κοινότητας που θα επέτρεπε την αυτόνομη οικονομική ανάπτυξη της χώρας και συνεπώς την παραμονή της στην Κοινότητα.

Η απάντηση της Επιτροπής στο Μνημόνιο έφτασε τον Μάρτιο του 1983 σε μια ανακοίνωση η οποία υπενθύμιζε τις υποχρεώσεις που είχε αναλάβει η Ελλάδα με την πράξη προσχώρησης, αλλά ταυτόχρονα αποδεχόταν τη δυνατότητα περιορισμένων παρεκκλίσεων και παρέπεμπε στα υπό προετοιμασία Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα. Η Επιτροπή στην απάντηση της επεσήμανε ότι «η ιδιαιτερότητα των μεσογειακών προβλημάτων αποτελεί γεγονός που έχει αναγνωρίσει η Κοινότητα» αλλά τόνισε επιπλέον ότι «η Κοινότητα μπορεί να συμβάλει στην ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας και στην επίλυση των ειδικών προβλημάτων της Ελλάδας με την εφαρμογή των ευρωπαϊκών πολιτικών και όχι με απόκλιση από τις συνθήκες». Δηλαδή η Επιτροπή απέρριψε ένα από τα βασικά αιτήματα του μνημονίου (τις αποκλίσεις από το κοινοτικό κεκτημένο).

Στη συνέχεια η Επιτροπή επιχείρησε με σειρά πρωτοβουλιών να πετύχει την αποσαφήνιση των ελληνικών αιτημάτων και παράλληλα να ενισχύσει την ικανότητα απορρόφησης των κοινοτικών πόρων από την ελληνική διοίκηση. Οι διαβουλεύσεις αυτές οδήγησαν στην παράταση ορισμένων μεταβατικών ρυθμίσεων¹⁹ και συνέβαλαν στην εξοικείωση της ελληνικής πλευράς με το κοινοτικό σύστημα διαπραγματεύσεων και τη λογική συμβιβασμών που το διέπει.

1.5 Οι επιπτώσεις της πλήρους ένταξης

Ο προσανατολισμός και το ύφος της ελληνικής ευρωπαϊκής πολιτικής μεταβλήθηκαν ριζικά κατά τα μέσα της δεκαετίας του 1980. Σε αυτό συνέβαλαν: α) η έγκριση των Μ.Ο.Π. το 1984²⁰, β) η υιοθέτηση σταθεροποιητικού προγράμματος σε

¹⁹ Για παράδειγμα τη διατήρηση του ρυθμιστικού φόρου, την υιοθέτηση του Φόρου Προστιθέμενης Αξίας και την κατάργηση των εξαγωγικών επιδοτήσεων

²⁰ Αξίζει να σημειωθεί ότι η ελληνική κυβέρνηση είχε εκφράσει την πρόθεση της να ασκήσει βέτο στην ένταξη της Ισπανίας και της Πορτογαλίας, σε περίπτωση που το συμβούλιο δεν ενέκρινε την έναρξη των Μ.Ο.Π.

συνδυασμό με την χορήγηση δανείου από την Κοινότητα το 1985, και γ) η θέσπιση του στόχου οικονομικής και κοινωνικής συνοχής, στα πλαίσια της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης²¹.

Ως αποτέλεσμα των παραπάνω εξελίξεων, από το 1986 και μετά η ελληνική κυβέρνηση άρχισε να υιοθετεί έναν όλο και περισσότερο φιλοευρωπαϊκό προσανατολισμό. Αυτή η τάση ενισχύθηκε ολοένα και περισσότερο έπειτα από τη συνολική μεταρρύθμιση του κοινοτικού προϋπολογισμού (1988), η οποία μεταξύ άλλων επέφερε των διπλασιασμό των πόρων των Διαρθρωτικών Ταμείων και την θεαματική αύξηση των μεταβιβάσεων από την Κοινότητα προς την Ελλάδα.

Η Ελλάδα έχει αποκομίσει σημαντικά οφέλη από τη σύνδεση, κυρίως γιατί μόνο πήρε κατά τη σύνδεση ενώ ουσιαστικά δεν έδωσε τίποτα.²² Ο λόγος είναι ότι ενώ οι εξαγωγές βιομηχανικών μας προϊόντων προς την ΕΟΚ απελευθερώθηκαν σταδιακά, οι εισαγωγές μας δεν απελευθερώθηκαν σταδιακά όπως προέβλεπε η Συμφωνία Σύνδεσης, επειδή η χώρα μείωνε μεν τους δασμούς που επέβαλλε στις εισαγωγές βιομηχανικών προϊόντων, όπως προβλεπόταν στη συμφωνία, χρησιμοποιούσε όμως άλλα προστατευτικά μέσα, και κυρίως ποσοτικούς περιορισμούς και φορολογικό σύστημα, με αποτέλεσμα η συνολική προστασία των προϊόντων μας κατά το χρόνο της πλήρους ένταξης να είναι μεγαλύτερη από εκείνη κατά το χρόνο της υπογραφής της Συμφωνίας Σύνδεσης.

Συνοπτικά οι επιπτώσεις της ένταξης στην ελληνική οικονομία μπορεί να διακριθούν σε δύο κατηγορίες: πρώτον στις επιπτώσεις στην οικονομία ως σύνολο και, δεύτερον, στις επιπτώσεις στους επιμέρους κλάδους της. Οι επιπτώσεις στην οικονομία ως σύνολο που αποτελούν τις βασικές συνέπειες της πλήρους ένταξης είναι η μεταφορά πόρων μεταξύ της Ελλάδας και των άλλων κρατών μελών της ΕΕ και οι επιπτώσεις στο εξωτερικό εμπόριο της χώρας και στην αξιολόγηση τους από άποψη στατικής κατανομής των πόρων και εξωτερικού ισοζυγίου.

²¹ Τον Ιούνιο του 1985, η Ελλάδα (μαζί με το Ηνωμένο Βασίλειο και τη Δανία) είχε αντιταχθεί στη σύγκλιση της Διακυβερνητικής Διάσκεψης για την αναθεώρηση της Συνθήκης της Ρώμης. Ωστόσο κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων, η Ελλάδα συνέβαλε στην υιοθέτηση της αρχής της συνοχής και παράλληλα τοποθετήθηκε θετικά απέναντι στο πρόγραμμα της εσωτερικής αγοράς, στη μεταρρύθμιση της κοινοτικής διαδικασίας λήψης αποφάσεων, την ενίσχυση της Ευρωπαϊκής πολιτικής και την επέκταση των αρμοδιοτήτων της Κοινότητας σε μια σειρά πεδίων όπως η πολιτική περιβάλλοντος και η έρευνα και η τεχνολογική ανάπτυξη.

²² Βλ. Θεόδωρου Γεωργακόπουλου, επιμέλεια Ναπολέον Μαραβέγιας, Η Ελλάδα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, παρελθόν, παρόν, μέλλον, Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα 2008, σελίδα 213

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Σε αυτό το κεφάλαιο γίνεται παρουσίαση των οικονομικών πακέτων στήριξης της αδύναμης ελληνικής οικονομίας από την Ευρωπαϊκή Ένωση, μετά την προσχώρηση της Ελλάδας στην ΕΟΚ τον 1981, με σκοπό η Ελλάδα να αναπτυχθεί και να ανακάμψει για να μπορέσει να συμβάλει ενεργά σε όλες τις ευρωπαϊκές διαδικασίες σαν ισότιμο μέλος. Η Ελλάδα αρχικά διεκδίκησε και πέτυχε την οικονομική ενίσχυση μέσω των Μεσογειακών Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων το 1985, δηλαδή λίγο μετά την ένταξη της στην ΕΟΚ. Η κοινοτική χρηματοδότηση συνεχίστηκε με τρία Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης από το 1989 μέχρι το 2006. Στη συνέχεια ψηφίστηκε το πρώτο χρηματοδοτικό πρόγραμμα ΕΣΠΑ για την περίοδο 2007 – 2013, για να φτάσουμε σήμερα στο δεύτερο ΕΣΠΑ για την περίοδο 2014 – 2020. Τα κοινοτικά αυτά προγράμματα στήριξης θα αναπτυχθούν αναλυτικά παρακάτω.

2.1 Η Κοινοτική Περιφερειακή Πολιτική και η Ελλάδα

Το πρόβλημα των περιφερειακών ανισοτήτων στον κοινοτικό χώρο προϋπήρχε της ένταξης της Ελλάδας στην Ένωση. Η αντιμετώπιση του προβλήματος αυτού, μέχρι να θεσπιστεί η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη (Ε.Ε.Π.), ήταν αποσπασματική²³ και η περιφερειακή πολιτική δεν περιλαμβανόταν ρητά ως πολιτική, ούτε αποτελούσε ειδικό κεφάλαιο στην ιδρυτική Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας. Έτσι η κοινοτική διαρθρωτική πολιτική ξεκινά το 1975 με τη δημιουργία του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ).

Κατά τη διάρκεια της πρώτης περιόδου ένταξης της Ελλάδας στην ΕΟΚ παρουσιάστηκε αρκετά έντονη αμφισβήτηση ορισμένων σοβαρών πτυχών της ευρωπαϊκής ενοποίησης. Παράλληλα, επιδιώχθηκε η αναθεώρηση της θέσης της χώρας στην Κοινότητα με τη διαμόρφωση ενός «ειδικού καθεστώτος» σχέσεων και ρυθμίσεων. Για το λόγο αυτό, η Ελλάδα υπέβαλε, το Μάρτιο του 1982, Υπόμνημα με το οποίο ζήτησε ορισμένες αποκλίσεις και εξαιρέσεις από την εφαρμογή ορισμένων κοινοτικών πολιτικών καθώς και επιπρόσθετη οικονομική ενίσχυση για την αναδιάρθρωση της ελληνικής οικονομίας. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναγνώρισε ως αναγκαίο το αίτημα αυτό το οποίο ουσιαστικά ικανοποιήθηκε με την έγκριση, το 1985, των Μεσογειακών Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων (ΜΟΠ).

²³ Βλ. Κ. Στεφάνου, Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση, 4^η αναθεωρημένη έκδοση, τόμος Γ': Πολιτικές και Δυναμική της ολοκλήρωσης, εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή 1999, σελίδα 133

Τα κράτη μέλη που εισέρχονταν στην Ευρωπαϊκή Ένωση δημιούργησαν επιπλέον αρκετές ανισότητες στην Ένωση. Η ανάγκη δημιουργίας μιας Περιφερειακής Πολιτικής, παρουσιάστηκε μέσα από τις ανισότητες των κρατών μελών. Η Περιφερειακή πολιτική στόχευε στην οικονομική και κοινωνική συνοχή μέσα από την αρμονική ανάπτυξη του συνόλου των κρατών μελών της Κοινότητας, με κύριο στόχο την μείωση της απόστασης μεταξύ των διαφόρων περιφερειών της και την ανάπτυξη των λιγότερο ευνοημένων περιφερειών. Η πρώτη εφαρμογή περιφερειακής πολιτικής ξεκίνησε το 1975 με το ΕΤΠΑ το οποίο χρηματοδοτούσε έργα και ενέργειες των κρατών μελών χωρίς ωστόσο να μπορεί να λειτουργήσει αυτόνομα, μέχρι το 1984 όπου ο ρόλος του διαφοροποιείται και μπορεί να σχεδιάζει, να χρηματοδοτεί, και να κατευθύνει προγράμματα περιφερειακής ανάπτυξης και να εγκρίνει τα εθνικά προγράμματα των κρατών μελών. Έπειτα εμφανίζεται και στη κοινοτική περιφερειακή πολιτική η έννοια της ενδογενούς ανάπτυξης των τοπικών οικονομιών των περιφερειών.

Το διάστημα 1985-1988, ξεκίνησε η εφαρμογή των Μεσογειακών Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων στις χώρες με εντονότερο πρόβλημα περιφερειακών ανισοτήτων, και συγκεκριμένα στην Ελλάδα, την Ν. Γαλλία και την Ιταλία. Αποτέλεσαν την πιο σημαντική κοινοτική ενέργεια για την περιφερειακή ανάπτυξη με την αντίστοιχη χρηματοδότηση.

2.2 Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα

Ύστερα από πρότασή του έλληνα πρωθυπουργού Ανδρέα Παπανδρέου, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο καθιέρωσε τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα (ΜΟΠ), τον Μάρτιο του 1985, η εφαρμογή των οποίων στόχευε στη βελτίωση των κοινωνικοοικονομικών διαρθρώσεων στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές της Κοινότητας²⁴.

Η Ελλάδα υπέβαλε έξι προγράμματα που κάλυπταν ευρύτερες περιφέρειες της χώρας και ένα πρόγραμμα για την ανάπτυξη της Πληροφορικής²⁵. Τα προγράμματα αφορούσαν τις περιφέρειες Αττικής, Ανατολικής Κεντρικής Ελλάδος, Δυτικής Ελλάδος και Πελοποννήσου, Μακεδονίας και Θράκης, Κρήτης, Νήσων Αιγαίου

²⁴ Ο Ανδρέας Παπανδρέου, για να εξασφαλίσει τη βοήθεια στη χώρα, δεν δίστασε να απειλήσει ευθέως τον Ζακ Ντελόρ που είχε αναλάβει την Προεδρία της Επιτροπής τον Ιανουάριο του 1985, ότι θα ασκούσε βέτο στην είσοδο Ισπανίας και Πορτογαλίας στην Κοινότητα.

²⁵ Βλ. Φ. Τομαή (επιμέλεια), Η συμμετοχή της Ελλάδας στην πορεία προς την Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2003, σελίδα 126

Πελάγους και περιελάμβαναν διαρθρωτικά μέτρα για την γεωργία, την αλιεία, την βιομηχανία και την βιοτεχνία, τις υπηρεσίες και την αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού. Τα μέτρα αυτά έδωσαν τις βάσεις ώστε να ξεκινήσουν βασικά έργα υποδομής στις επαρχιακές πόλεις και την πρωτεύουσα, να ιδρυθούν μικρομεσαίες επιχειρήσεις, να εκσυγχρονιστούν οι γεωργικές επιχειρήσεις κ.α. Η εφαρμογή των ΜΟΠ στην Ελλάδα έγινε αρχικά την περίοδο 1983 – 1989 ενώ επεκτάθηκαν χρονικά μέχρι το 1993²⁶.

Τα ΜΟΠ προέβλεπαν και επιπλέον χρηματοδότηση για την υποστήριξη των ανθρώπινων πόρων μέσω του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου (ΕΚΤ) στο πλαίσιο πολυετούς προγραμματισμού. Τα ΜΟΠ στόχευαν σε μια ολοκληρωμένη προσπάθεια για την ανάπτυξη των λιγότερο ανεπτυγμένων περιφερειών της ΕΚ ώστε οι ελληνικές, ιταλικές και νότιες γαλλικές περιφέρειες αλλά και τα δύο νέα κράτη μέλη, η Ισπανία και η Πορτογαλία, να μπορέσουν να συγκλίνουν με τις χώρες του Βορρά.

Η υλοποίηση των πρώτων παρεμβάσεων του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου για την υποστήριξη στους ανθρώπινους πόρους και την ενσωμάτωση της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα πραγματοποιήθηκε μετά από την υιοθέτηση ενός ειδικού διαρθρωτικού Κανονισμού του Συμβουλίου, πενταετούς αρχικά διάρκειας, σχετικά με την δημιουργία Κέντρων Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΚΕΚ) στην Αθήνα για το σύνολο του πληθυσμού και Κέντρων για την αποκατάσταση ατόμων με νοητικές δυσλειτουργίες και αναπηρίες σε ολόκληρη τη χώρα.

Η κοινοτική συνδρομή των ΜΟΠ ανερχόταν συνολικά σε 6,6 δισεκατομμύρια, ενώ η ελληνική συνδρομή ήταν ύψους 2 δισεκατομμυρίων για μια επταετία. Το γεωγραφικό πεδίο εφαρμογής των ΜΟΠ στην Ελλάδα όπως οριζόταν από τον Κανονισμό ήταν για το σύνολο της επικράτειας.

Τελικά η Ελλάδα δεν μπόρεσε να απορροφήσει το σύνολο των πόρων που δόθηκαν λόγω καθυστερήσεων, δυσκολιών εφαρμογής των προγραμμάτων από την Ελληνική Δημόσια Διοίκηση, και γενικά εξαιτίας της μειωμένης αποτελεσματικότητας λόγω του κρατικού συγκεντρωτισμού στην προετοιμασία και εφαρμογή των προγραμμάτων.

Με την υιοθέτηση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής και την μεταρρύθμιση των Διαρθρωτικών Ταμείων που ακολούθησε για τον περιορισμό των περιφερειακών ανισοτήτων, από το 1988 και μετά, εγκαινιάστηκε ο θεσμός των

²⁶ Σύμφωνα με μελέτη της Τράπεζας της Ελλάδας η εφαρμογή των ΜΟΠ στην Ελλάδα δεν ήταν ικανοποιητική λόγω ανεπαρκούς προετοιμασίας και έλλειψης εμπειρίας. Αυτό προκύπτει από το γεγονός ότι τα κονδύλια των ΜΟΠ μεταφέρθηκαν χρονικά και ενσωματώθηκαν στο ΚΠΣ 1989-93. Ταυτόχρονα όμως, σύμφωνα με το Υπουργείο Εξωτερικών η σημασία των ΜΟΠ όμως ήταν πολύ μεγαλύτερη των πρόσθετων πόρων που εγκρίθηκαν τότε για την Ελλάδα γιατί εγκαινίασαν την προσπάθεια για την ανάπτυξη διαρθρωτικής πολιτικής από πλευράς ΕΕ, η οποία αποκρυσταλλώθηκε το 1988 στη νέα διαρθρωτική πολιτική, το πρώτο «πακέτο Delors».

Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης. Επιπλέον, οι χρηματοδοτικοί πόροι των ΜΟΠ δεν χρησιμοποιήθηκαν συμπληρωματικά με τα άλλα εθνικά περιφερειακά προγράμματα, αλλά πολλές φορές υποκατέστησαν τους εθνικούς πόρους. Τα κεφάλαια που δεν απορροφήθηκαν από την χώρα, αποφασίστηκε από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα και την Ελληνική Κυβέρνηση να ενσωματωθούν στο Α΄ Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης.

2.3 Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης

Μετά την ολοκλήρωση των Μεσογειακών Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων ακολούθησαν τρία Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης (ΚΠΣ) για την χώρα μας τα οποία χρηματοδότησαν μεγάλα έργα της εποχής και παρά τα όσα προβλήματα και τις δυσκολίες εφαρμογής που προέκυψαν, βοήθησαν σημαντικά την ανάπτυξη της Ελλάδας σε επίπεδο υποδομών αλλά και γενικότερα την ανάκαμψη της τότε οικονομίας. Το Α΄ ΚΠΣ ξεκίνησε το 1989 και έφτασε μέχρι το 1993, το Β΄ ΚΠΣ χρηματοδοτούσε έργα και δράσεις για την περίοδο 1994 έως 1999 και το Γ΄ ΚΠΣ εφαρμόστηκε από το 2000 μέχρι το 2006. Και τα τρία ΚΠΣ θα τα εξετάσουμε αναλυτικά παρακάτω.

2.3.1 Πρώτο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (1989 – 1993)

Μετά την υλοποίηση των ΜΟΠ, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρουσίασε το πρώτο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης ή αλλιώς το πρώτο πακέτο Ντελόρ το 1987²⁷. Η πρόταση του προέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Jacque Delors) για διπλασιασμό των πόρων των διαρθρωτικών Ταμείων για την επίτευξη της ισορροπίας ανάπτυξης μεταξύ των περιφερειών των χωρών έγινε δεκτή. Λίγο αργότερα, τον Ιούνιο του 1988, αποφασίστηκε ο διπλασιασμός των πόρων των διαρθρωτικών Ταμείων (Περιφερειακό, Κοινωνικό, Αγροτικό, Πολιτισμού) και η αύξηση της χρηματοδοτικής στήριξης των λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών και περιφερειών, στο πλαίσιο του πρώτου Πακέτου Ντελόρ.

Οι τομείς της Ευρωπαϊκής Κοινότητας στους οποίους δόθηκε έμφαση για μεταρρυθμίσεις μέσω του συστήματος χρηματοδότησης ήταν η γεωργία, η πολιτική συνοχή, οι επιστήμες, η τεχνολογία και η περιβαλλοντική πολιτική. Κύριες χώρες δικαιούχοι ήταν οι φτωχότερες που μετείχαν τότε στην κοινότητα, δηλαδή: Ισπανία, Ιταλία, Πορτογαλία και φυσικά η Ελλάδα. Η Ελλάδα συγκεκριμένα έλαβε 8,2 δις.

²⁷ Στα πλαίσια της μεταρρύθμισης της λειτουργίας των Διαρθρωτικών Ταμείων ξεκίνησε και ο θεσμός των ΚΠΣ. Τα ΚΠΣ αποτελούν ένα ενδεικτικό αλλά δεσμευτικό προγραμματικό πλαίσιο για τον προσανατολισμό των Κοινοτικών παρεμβάσεων προσδιορίζοντας άξονες αναπτυξιακών προτεραιοτήτων.

Εκτός από τους στόχους που περιελάμβανε το ΚΠΣ, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα χρηματοδότησε νέες δράσεις της όπως τις «κοινοτικές πρωτοβουλίες» και «νεότερικές δράσεις» για την εξυπηρέτηση των αναπτυξιακών στόχων. Οι πρωτοβουλίες αυτές ήταν το πρόγραμμα Interreg²⁸, για την ανάπτυξη των παραμεθόριων περιοχών και το πρόγραμμα Leader²⁹, για την ενίσχυση της υπαίθρου μέσω της αγροτικής ανάπτυξης.

Το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο χρηματοδότησε ενέργειες που συμβάλλουν στην προώθηση των Ανθρώπινων Πόρων όπως:

- επαγγελματικής κατάρτισης
- καινοτόμου χαρακτήρα αναφορικά με το περιεχόμενο, τη μεθοδολογία και την οργάνωση της επαγγελματικής κατάρτισης για την ανάπτυξη της απασχόλησης
- επαγγελματικού προσανατολισμού και παροχής συμβουλών σε μακροχρόνια άνεργους για εξεύρεση εργασίας

Οι βασικές κατηγορίες του ελληνικού πληθυσμού που επωφελήθηκαν από τις παραπάνω δράσεις είναι οι βραχυχρόνια άνεργοι, οι μακροχρόνια άνεργοι και οι νέοι. Σχετικά με την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού της χώρας υποστηρίχθηκαν κάποιες υπάρχουσες θέσεις εργασίας και επιπλέον δημιουργήθηκαν νέες, έτσι ώστε να ξεκινήσει η καταπολέμηση της ανεργίας. Με την υλοποίηση των ενεργειών αυτών αυξήθηκε σημαντικά το ποσοστό συμμετοχής των νέων στην εκπαίδευση και βελτιώθηκε η πρόσβαση τόσο στην αρχική εκπαίδευση όσο και στην επαγγελματική κατάρτιση με την βελτίωση του εκπαιδευτικού συστήματος και την κατασκευή νέων σχολικών κτιρίων. Αυξήθηκε επίσης ο αριθμός των ερευνητών και οι ενισχύσεις των δαπανών για έρευνα και ανάπτυξη.

Όσον αφορά την ανάπτυξη της υποδομής στην Ελλάδα, πραγματοποιήθηκαν μεγάλα έργα μεταφορών, σε οδικό και σιδηροδρομικό δίκτυο. Πραγματοποιήθηκαν έργα εκσυγχρονισμού στο μεγαλύτερο μέρος του οδικού δικτύου, το οποίο φέρνει πιο κοντά τις περιφέρειες μεταξύ τους, μέσω της αγοράς νέων τρένων, της δημιουργίας νέων γραμμών εκσυγχρονισμένων. Βασικά μέτρα λήφθηκαν και στο τομέα των τηλεπικοινωνιών με την εγκατάσταση τηλεφωνικών γραμμών, έτσι ώστε να μπορεί να υπάρχει μια νέα γέφυρα επικοινωνίας που να ενώνει την χώρα με την Ευρώπη και τον υπόλοιπο κόσμο. Επιπλέον κατασκευάστηκαν αρκετά επαρχιακά νοσοκομεία.

²⁸ Το πρόγραμμα Interreg στοχεύει στην επίτευξη της Ευρωπαϊκής Εδαφικής Συνεργασίας και συγκεκριμένα στην ανάπτυξη νέων θέσεων εργασίας για όλες τις περιφέρειες και πόλεις της ΕΕ. Η Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία πραγματοποιείται μέσω της διασυνοριακής συνεργασίας, της διακρατικής συνεργασίας και της διαπεριφερειακής συνεργασίας.

²⁹ Η Κοινοτική Πρωτοβουλία Leader αποτέλεσε την αρχή μίας νέας προσέγγισης στην πολιτική Αγροτικής Ανάπτυξης, η οποία στηριζόταν στην ολοκληρωμένη και συμμετοχική προσέγγιση σε τοπικό επίπεδο.

Η προστασία του περιβάλλοντος στηρίχθηκε από την εφαρμογή της ευρωπαϊκής περιβαλλοντικής πολιτικής που αποτελούσε προϋπόθεση για την συγχρηματοδότηση και βελτιώθηκε η επεξεργασία των αστικών λυμάτων με άμεσο όφελος των Ελλήνων. Εξίσου σημαντικό για το περιβάλλον και την χώρα γενικότερα είναι ότι το φυσικό αέριο εισήχθη στην Ελλάδα.

Επιπρόσθετα και οι ελληνικές μικρομεσαίες επιχειρήσεις υποστηρίχθηκαν και βελτιώθηκαν με την βελτίωση των βιομηχανικών ζωνών, δημιουργήθηκαν επενδυτικά σχέδια εκσυγχρονισμού τους και το επίπεδο του εργατικού δυναμικού καλλιεργήθηκε περισσότερο μέσω της εκπαίδευσης. Ο γεωργικός τομέας αναπτύχθηκε και αυξήθηκαν σε μεγάλο βαθμό οι εξαγωγές και συγκρατήθηκε η αστυφιλία. Αρκετοί αγρότες κατάφεραν να ξεκινήσουν δικές τους εξαγωγές στον συγκεκριμένο τομέα, να διατηρήσουν τις θέσεις εργασίας και να ληφθούν αντίστοιχα μέτρα για την βοήθεια των νέων αγροτών όσον αφορά τα καιρικά φαινόμενα. Κατά την προσπάθεια επίτευξης ισορροπίας μεταξύ αλιευτικών πόρων και αλιευτικής προσπάθειας, μειώθηκε ο αλιευτικός στόλος ενώ αυξήθηκε η υδατοκαλλιέργεια.

Συμπερασματικά το πρώτο πακέτο Ντελόρ ή αλλιώς το πρώτο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης, δημιούργησε 25 προγράμματα χρηματοδότησης και ήταν το πρώτο που έδωσε χρήματα στον ιδιωτικό τομέα και τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Πολλά από τα χρήματα του Α' ΚΠΣ μεταφέρθηκαν στο Β' λόγω αδυναμίας στην απορροφητικότητα σύμφωνα με στοιχεία του τότε Υπουργείου Οικονομικών.

2.3.2 Δεύτερο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (1994 – 1999)

Η υπογραφή της συνθήκης του Μάαστριχτ αποτελεί την ολοκλήρωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως θεσμό³⁰ αλλά έκανε και το πρώτο βήμα για την νομισματική ένωση. Μετά την ψήφιση της συνθήκης από τα κράτη μέλη προτείνεται το Β' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης ή αλλιώς το δεύτερο Πακέτο Ντελόρ που θα αποτελέσει ουσιαστικά τον δρόμο προς την νομισματική ένωση που είχε αποφασισθεί³¹.

Με το Β' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης πραγματοποιήθηκαν σημαντικά έργα υποδομής, προωθήθηκε η οικονομική ανάπτυξη μέσα από δραστηριότητες και με βασικότερο στόχο την ανάπτυξη της ανταγωνιστικότητας, την αναβάθμιση του

³⁰ είχαν προηγηθεί η συνθήκη της Ρώμης το 1957 και η Ενιαία Ευρωπαϊκή πράξη το 1987

³¹ Το Β' ΚΠΣ αποτελεί συμφωνία μεταξύ της Ελλάδας και της ΕΕ και αναμένεται να αποτελέσει βασικό εργαλείο της προσπάθειας της χώρας για οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη, για τη σύγκλιση της οικονομίας της χώρας προς τους κοινοτικούς μέσους όρους για την αντιμετώπιση των προβλημάτων των περιφερειών και για την ενίσχυση της χώρας στην πορεία προς την ΟΝΕ.

περιβάλλοντος και επιπλέον την δημιουργία ευνοϊκότερων συνθηκών διαβίωσης στα αστικά κέντρα για τους πολίτες της Ελλάδας.

Οι βασικότεροι στόχοι που τέθηκαν στο δεύτερο αυτό πακέτο ήταν η ανταγωνιστικότητα, η κοινωνική και οικονομική συνοχή για τα κράτη μέλη αλλά και η διεύρυνση των καθηκόντων της ΕΕ. Αναλυτικότερα οι βασικοί στόχοι που τέθηκαν ήταν α) η πραγματοποίηση επενδύσεων σε μεγάλα έργα υποδομής, β) η αναθεώρηση της βιομηχανικής στρατηγικής της χώρας, γ) η αναβάθμιση του εκπαιδευτικού συστήματος, δ) η αποτελεσματικότερη λειτουργία της Δημόσιας Διοίκησης και ε) η ενίσχυση της περιφερειακής ανάπτυξης.

Συνολικά από την ΕΕ δόθηκαν περίπου 170 δις στις φτωχότερες χώρες της Ένωσης (στην Ελλάδα και επιπλέον στην Ιρλανδία, Ισπανία, Πορτογαλία) να λαμβάνουν περίπου το 65%. Η χώρα μας πήρε 17,7 δις, τα οποία διαχειρίστηκε την περίοδο 1994-1999 για τη χρηματοδότηση έργων και προγραμμάτων σε όλη την ελληνική επικράτεια.

Το δεύτερο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης, δημιούργησε 30 προγράμματα χρηματοδότησης. Τα μεγαλύτερα έργα που πραγματοποιήθηκαν στην Ελλάδα στην περίοδο αυτή είναι η Εγνατία οδός, το μετρό της Αθήνας και ο εκσυγχρονισμός του Ελληνικού Σιδηροδρομικού Δικτύου.

Η προστασία του περιβάλλοντος κατά τη διάρκεια υλοποίησης του Β' ΚΠΣ έπαιξε ίσως τον πιο σημαντικό ρόλο, διότι όλο το ΚΠΣ και τα έργα που περιελάμβανε βασιζόνταν στην αξιολόγηση των ρύπων ως προς τις επιπτώσεις τους στο περιβάλλον. Στα κριτήρια επιλογής των έργων περιλήφθηκαν κριτήρια για την τήρηση της περιβαλλοντικής νομοθεσίας³².

Για την παρακολούθηση του πακέτου αυτού είχε συγκροτηθεί επιτροπή παρακολούθησης, η οποία παρακολουθούσε τις διάφορες παρεμβάσεις, αξιολογούσε, μετέβαλλε το σχέδιο στις αντίστοιχες συνθήκες, και σύμφωνα με τις εκτιμήσεις σύντασσε τις ετήσιες εκθέσεις που προβλέπονταν από τον νόμο. Τα δεδομένα που συλλέγονταν από την επιτροπή παρακολούθησης, ελέγχονταν από ανεξάρτητο εμπειρογνώμονα ώστε να εκτιμάται η επίτευξη των στόχων, οι τυχόν αποκλίσεις και υπολογίζονταν τα αναμενόμενα αποτελέσματα παρέμβασης.

Σχετικά με τα κονδύλια, για το Β' ΚΠΣ τελικά διατέθηκαν 14.333 εκατ. Ευρώ και δημιουργήθηκαν 400.000 θέσεις απασχόλησης. Η Ελλάδα τοποθετήθηκε στην 7^η θέση μεταξύ των μελών της ΕΕ.

³² Το 1998 τέθηκε σε εφαρμογή η διαδικασία Cardiff η οποία ορίζεται από το άρθρο 6 της Ε.Κ. όπου αναφέρεται ως εξής "Το υψηλό επίπεδο προστασίας του περιβάλλοντος και η βελτίωση της ποιότητάς του πρέπει να ενσωματώνονται στις πολιτικές της Ένωσης και να διασφαλίζονται σύμφωνα με την αρχή της αειφόρου ανάπτυξης."

Κατά την περίοδο εφαρμογής του Β΄ Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης, η βελτίωση των συνθηκών της Ελληνικής οικονομίας και τα μέτρα για την επίτευξη μακροοικονομικής σταθερότητας και διαρθρωτικών αλλαγών καθώς και η συμβολή του ιδίου του Β΄ ΚΠΣ, δημιούργησαν τις προϋποθέσεις για μεγαλύτερη απόδοση της αναπτυξιακής προσπάθειας της χώρας η οποία συνεχίζεται και κατά την περίοδο 2000-2006 (Γ΄ ΚΠΣ). Για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας της εφαρμογής του Β΄ ΚΠΣ μια σειρά θεσμικών και οργανωτικών μέτρων ελήφθησαν από τις Ελληνικές αρχές, εκ των οποίων τα σημαντικότερα ήταν η διαίρεση της ελληνικής περιφέρειας σε νομαρχίες (1994) και το σχέδιο Καποδίστριας (1998) για την αναδιοργάνωση των δήμων σε πιο αυτόνομα και ευέλικτα μεγέθη. Κατά την περίοδο προγραμματισμού του Β΄ ΚΠΣ θα ενταθεί η προσπάθεια και θα δοθεί επιπλέον ιδιαίτερη έμφαση στην περαιτέρω βελτίωση των μηχανισμών διαχείρισης, παρακολούθησης και υλοποίησης.

Εκτός από τα θετικά αποτελέσματα που προέκυψαν από το Β΄ ΚΠΣ για την Ελλάδα, παρουσιάστηκαν αρκετά προβλήματα και δυσλειτουργίες που δυσχέραναν την εφαρμογή του Β΄ ΚΠΣ που αφορούσαν τους μηχανισμούς διαχείρισης και υλοποίησης, οι οποίοι δεν ήταν επαρκείς για να αντιμετωπίσουν μία αυξημένη κλίμακα παρεμβάσεων. Τέτοια προβλήματα έγιναν προσπάθειες να αποφευχθούν στο επόμενο τρίτο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (Γ΄ ΚΠΣ).

2.3.3 Τρίτο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (2000 – 2006)

Το τρίτο κοινοτικό πλαίσιο στήριξης (Γ΄ ΚΠΣ) είναι το μεγαλύτερο αναπτυξιακό πρόγραμμα της χώρας με 25 δις ευρώ για την περίοδο 2000-2006. Δημιουργήθηκαν 25 προγράμματα χρηματοδότησης ενώ για πρώτη φορά δόθηκαν σημαντικά ποσά για στήριξη ομάδων όπως άνεργοι και γυναικεία επιχειρηματικότητα, οι ιδιωτικές επιχειρήσεις, τα άτομα κοινωνικά ευπαθών ομάδων, και οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

Τα 25 Επιχειρησιακά Προγράμματα αυτού του πακέτου διαχωρίζονται σε 11 Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα³³ που αφορούν εθνικές τομεακές πολιτικές και σε 13 Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΠΕΠ), ένα για κάθε περιφέρεια³⁴ και σε 1 Επιχειρησιακό Πρόγραμμα, την Τεχνική Βοήθεια³⁵.

³³ Τα τομεακά προγράμματα αφορούν βασικούς τομείς της Οικονομικής και Κοινωνικής ζωής όπως: Εκπαίδευση, Απασχόληση και επαγγελματική κατάρτιση, δρόμοι, λιμάνια, αστική ανάπτυξη, Σιδηρόδρομοι, αεροδρόμια, αστικές συγκοινωνίες, Ανταγωνιστικότητα, Αγροτική ανάπτυξη, Αλιεία, Περιβάλλον, Πολιτισμός, Υγεία και Κοινωνική Πρόνοια, και Κοινωνία της Πληροφορίας.

Και στα 13 ΠΕΠ παρατηρείται η ενίσχυση της δυνατότητας των περιφερειακών και τοπικών αρχών να εφαρμόσουν ένα ολοκληρωμένο φάσμα δράσεων οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης, που να περιλαμβάνει έργα υποδομής, στήριξη ανταγωνιστικότητας μικρομεσαίων επιχειρήσεων, έρευνα, ανάπτυξη και καινοτομία των ανθρώπινων πόρων και της δημιουργίας τοπικών θέσεων εργασίας ή και ακόμα της διαχείρισης του περιβάλλοντος. Απώτερος στόχος των δράσεων στις νησιωτικές και ορεινές περιοχές στοχεύουν στην ελαχιστοποίηση των περιφερειών ανισοτήτων.

Η προστασία του περιβάλλοντος αποτελεί έναν από τους βασικότερους αναπτυξιακούς στόχους για το Γ΄ ΚΠΣ. Η περιφερειακή πολιτική που ασκείται για το περιβάλλον έχει μακροπρόθεσμους στόχους καθώς δε μπορεί να νοηθεί αναπτυξιακή πορεία χωρίς την ταυτόχρονη μέριμνα για τις επιπτώσεις στο περιβάλλον. Επομένως σε κάθε στάδιο σχεδιασμού αναπτυξιακής πολιτικής των Περιφερειών της Ελλάδας, η παράμετρος της προστασίας του περιβάλλοντος διαδραματίζει σημαντικό ρόλο.

Επιπλέον, στο Γ΄ ΚΠΣ ήταν η πρώτη φορά που οι έννοιες προγράμματα και τεχνολογία συνυπήρχαν με την δημιουργία του πληροφοριακού συστήματος μέσω του οποίου οι αιτήσεις γινόταν πλέον ηλεκτρονικά ενώ δημιουργήθηκε και πλατφόρμα βοήθειας προς τους επενδυτές.

Όσον αφορά την ορθή υλοποίηση του Γ΄ ΚΠΣ, η Ελλάδα έχει θέσει σε εφαρμογή ένα Σύστημα Διαχείρισης, Παρακολούθησης και Ελέγχου σύμφωνα με τις απαιτήσεις των κανονισμών των Διαρθρωτικών Ταμείων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στόχος πρώτης προτεραιότητας είναι η χρηστή και ορθολογική διαχείριση των διατιθέμενων εθνικών και κοινοτικών πόρων και η μεγιστοποίηση των αναπτυξιακών αποτελεσμάτων. Σχετικά με τον τρόπο αξιολόγησης του Γ΄ ΚΠΣ, αυτός διευκρινίζεται στο ίδιο το Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης³⁶.

Οι πηγές χρηματοδότησης του Γ΄ Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης προέρχονται από τους χρηματοδοτικούς πόρους του ΚΠΣ και του Ταμείου Συνοχής, όπου και ανέρχονται περίπου σε 48,30 δις ευρώ. Παρατηρήθηκαν όμως και πάλι τεράστιες καθυστερήσεις στους ρυθμούς ολοκλήρωσης και αποπληρωμής των έργων, με αποτέλεσμα μεγάλο μέρος των χρημάτων παρά την λήξη του προγράμματος το 2006 να δοθούν στην αγορά αργότερα το 2007-2008.

³⁴ Τα 13 ΠΕΠ είναι: Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, Κεντρικής Μακεδονίας, Δυτικής Μακεδονίας, Ηπείρου, Θεσσαλίας, Ιονίων Νήσων, Δυτικής Ελλάδας, Στερεάς Ελλάδας, Αττικής, Πελοποννήσου, Βορείου Αιγαίου, Νοτίου Αιγαίου και Κρήτης.

³⁵ Το πρόγραμμα της Τεχνικής Βοήθειας έχει στόχο να ενδυναμώσει, να στηρίζει και να βελτιώσει το σύστημα διαχείρισης, παρακολούθησης και ελέγχου του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης και των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων.

³⁶ άρθρο 40 παρ. 5 του Καν.(ΕΚ) 1260/99

2.4 ΕΣΠΑ 2007 – 2013

Το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς (ΕΣΠΑ), διαδέχθηκε το Γ΄ ΚΠΣ. Η έναρξη του ορίστηκε το 2007, η λήξη του το 2013 και τα διαθέσιμα χρηματοδοτικά κονδύλια για την χώρα μας ήταν συνολικά 22,5 δις ευρώ.

Ο σχεδιασμός του προγράμματος ήταν πολύ πιο ευέλικτος από τα 3 προηγούμενα ΚΠΣ. Συγκεκριμένα υλοποιήθηκε μέσα από μόλις 13 Επιχειρησιακά Προγράμματα μέσω των οποίων έχουν διατεθεί στην αγορά 20,4 δις ευρώ τα οποία θα ανέρχονται συνολικά σε 31,9 δις ευρώ αν συνυπολογισθούν τα 11,5 δις ευρώ της εθνικής δημόσια δαπάνης.

Τα Επιχειρησιακά Προγράμματα για την περίοδο αυτή διακρίνονται σε Τομεακά και σε Περιφερειακά. Τα Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα που εγκρίθηκαν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Ελλάδα είναι το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιβάλλον - Αειφόρος Ανάπτυξη, Ενίσχυση της Προσπελασιμότητας, Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα, Ψηφιακή Σύγκλιση, Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση και Διοικητική Μεταρρύθμιση. Τα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα χωρίζονται σε πέντε χωρικές ενότητες ως εξής: Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Μακεδονίας – Θράκης, Δυτικής Ελλάδας - Πελοποννήσου - Ιονίων Νήσων, Κρήτης και Νήσων Αιγαίου, Θεσσαλίας - Στερεάς Ελλάδας – Ηπείρου και Αττικής.

Οι χρηματοδοτικοί πόροι του ΕΣΠΑ αξιοποιήθηκαν κυρίως για την ενίσχυση των ιδιωτικών επενδύσεων για την οικονομική ανάπτυξη, την βελτίωση της επιχειρηματικότητας, της τεχνολογικής ανάπτυξης, της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων και της περιφερειακής συνοχής ενώ παράλληλα προωθείται η πράσινη οικονομία, η αποτελεσματική λειτουργία των διαθέσιμων υποδομών και η αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού της χώρας³⁷.

Λόγω της βαθιάς οικονομικής ύφεσης στην οποία βρισκόταν η Ελλάδα για την περίοδο που είχε προγραμματιστεί αυτό το ΕΣΠΑ αλλά και λόγω των γενικότερων προβλημάτων της ελληνικής δημόσιας διοίκησης σχετικά με την διαχείριση και υλοποίηση των συγχρηματοδοτούμενων από την ΕΕ έργων, η Ελλάδα πρόσφατα κατάφερε σχεδόν να μηδενίσει την εθνική της συμμετοχή σε μεγάλα έργα και παράλληλα κέρδισε 500 εκατ. ευρώ σαν άμεση πρόσθετη ρευστότητα για την υλοποίηση των προγραμμάτων του ΕΣΠΑ 2007-2013 παίρνοντας μια παράταση για την υλοποίηση των έργων μέχρι το τέλος του Οκτωβρίου 2015 αλλά και εξοικονόμηση 2 δις ευρώ περίπου για τον ελληνικό προϋπολογισμό³⁸.

³⁷ Επενδυτικός Νόμος 3908/2011

³⁸ Η ΕΕ αναλαμβάνει την καταβολή του μεριδίου της ελληνικής συμμετοχής στα προγράμματα ΕΣΠΑ 2007-2013, δήλωσε ο Υπουργός Οικονομίας Γεώργιος Σταθάκης, μετά τη συνάντησή του με την Ευρωπαϊά Επίτροπο Περιφερειακής Πολιτικής, Κορίνα Κρέτσου.

2.5 ΕΣΠΑ 2014 – 2020

Μετά το ΕΣΠΑ 2007 – 2013, και συγκεκριμένα στις 17 Απριλίου 2014 υποβλήθηκε επίσημα από το Υπουργείο Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή το νέο Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης 2014-2020 και στην συνέχεια εγκρίθηκε³⁹.

Το ΕΣΠΑ 2014 – 2020 είναι ένα έγγραφο αναφοράς με πολλά έργα και δράσεις που επιδοτεί προγράμματα που στόχο έχουν την αναβάθμιση της ποιότητας της ζωής των πολιτών. Το ελληνικό πρόγραμμα είναι το 3ο μεταξύ των 28 που εγκρίνεται από την Επιτροπή (μετά της Δανίας και της Γερμανίας).

Η αρχιτεκτονική⁴⁰ του νέου ΕΣΠΑ, μέσω της οποίας θα υλοποιηθεί η αναπτυξιακή στρατηγική προβλέπει 7 Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα, λιγότερα από τα 11 της προηγούμενης περιόδου, και 13 Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα, προκειμένου να διευκολύνονται οι συνέργειες και η συμπληρωματικότητα μεταξύ των διαφόρων αναπτυξιακών τομέων. Συγκεκριμένα το νέο ΕΣΠΑ περιλαμβάνει το Εθνικό σκέλος, δηλαδή τα 7 Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα⁴¹ και το Περιφερειακό σκέλος, τα 13 Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα⁴².

Το νέο ΕΣΠΑ συγχρηματοδοτείται⁴³ από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ), το Ταμείο Συνοχής, Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ) και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας (ΕΤΘΑ)⁴⁴.

³⁹ Εκτελεστική Απόφαση της Επιτροπής στις 23.5.2014 για την έκκριση ορισμένων στοιχείων του συμφώνου εταιρικής σχέσης με την Ελλάδα

⁴⁰ 3^η Εγκύκλιος για την κατάρτιση των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων της προγραμματικής περιόδου 2014-2020 του Υπουργείου Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας, σελίδα 19

⁴¹ Τα Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα του νέου ΕΣΠΑ είναι Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία, Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη, Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού και Δια βίου μάθηση, Αγροτική Ανάπτυξη και Θάλασσα και Αλιεία.

⁴² Τα 13 Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα είναι Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης, Δυτικής Μακεδονίας, Κεντρικής Μακεδονίας, Στερεάς Ελλάδας, Κρήτης, Θεσσαλίας, Πελοποννήσου, Αττικής, Ηπείρου, Ιονίων Νήσων, Δυτικής Ελλάδας, Νοτίου Αιγαίου και Βορείου Αιγαίου.

⁴³ 1^η Εγκύκλιος Σχεδιασμού και κατάρτισης Αναπτυξιακού Προγραμματισμού Περιόδου 2014-2020, σελίδα 28

⁴⁴ Η Ευρωπαϊκή Επίτροπος Περιφερειακής Πολιτικής, Κορίνα Κρέτσου προανήγγειλε τον διπλασιασμό της προκαταβολής από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή από το 7% στο 14% λόγω της σημερινής δύσκολης οικονομικής αλλά και κοινωνικής αναταραχής που βιώνουμε στην Ελλάδα εν μέσω οικονομικής κρίσης.

Η υιοθέτηση ενός γενικού κανονιστικού πλαισίου που καλύπτει και τα πέντε Ταμεία που αναφέρθηκαν παραπάνω (ΕΤΠΑ, ΕΚΤ, Ταμείο Συνοχής, ΕΓΤΑΑ, ΕΤΘΑ) στην νέα προγραμματική περίοδο με κοινούς κανόνες, έχει ως στόχο την επίτευξη ενός καλύτερου συντονισμού μεταξύ πολιτικών που επιδιώκουν συμπληρωματικούς στόχους, προκειμένου να υποστηριχθεί αποτελεσματικά η νέα στρατηγική Ευρώπη 2020⁴⁵. Στο πλαίσιο αυτό η βασική διαφοροποίηση σε σχέση με την προηγούμενη προγραμματική περίοδο (2007 – 2013) αποτελεί η εστίαση στα αποτελέσματα ως το κύριο στοιχείο επιτυχίας των παρεμβάσεων⁴⁶.

Οι βασικές στρατηγικές προτεραιότητες⁴⁷ του νέου προγράμματος για την περίοδο 2014 - 2020 είναι η ενίσχυση της επιχειρηματικότητας μέσω της δημιουργίας βιώσιμων θέσεων εργασίας σε κλάδους που παρουσιάζουν συγκριτικά πλεονεκτήματα, η αντιμετώπιση της κρίσης, η βελτίωση της αποτελεσματικότητας της Δημόσιας Διοίκησης και η ολοκλήρωση βασικών υποδομών και μέτρων για την προστασία του περιβάλλοντος.

Δικαιούχοι των προγραμμάτων του ΕΣΠΑ είναι δημόσιοι ή ιδιωτικοί οργανισμοί, φορείς ή επιχειρήσεις αρμόδιοι για την έναρξη ή την έναρξη και υλοποίηση πράξεων. Οι δημόσιες ή ιδιωτικές επιχειρήσεις που εκτελούν μεμονωμένο έργο και λαμβάνουν δημόσια ενίσχυση⁴⁸. Η αξιολόγηση της διαχειριστικής ικανότητας ενός δικαιούχου θα είναι ουσιαστική προκειμένου να διασφαλίζει, μεταξύ άλλων, την καταλληλότητα της οργανωτικής του δομής, την ποσοτική και ποιοτική επάρκεια της στελέχωσης, σε σχέση με το πλήθος και την ειδικότερη κατηγορία των έργων που αναλαμβάνει, την επάρκεια των εσωτερικών διαδικασιών και ποιοτικού ελέγχου.

Σε επίπεδο ιδιωτικής πρωτοβουλίας σκοπός είναι να καλυφθεί το σύνολο των κλάδων της οικονομίας. Σε επίπεδο δημοσίων έργων πρώτοι στόχοι τέθηκαν η ολοκλήρωση του διευρωπαϊκού οδικού δικτύου, το μετρό Αθήνας και Θεσσαλονίκης αλλά και δράσεις για την εκπαίδευση και την απασχόληση. Σύμφωνα με τους στόχους, ιδιαίτερα μεγάλη προσοχή θα δοθεί σε ειδικές ομάδες πληθυσμού όπως οι μακροχρόνιοι άνεργοι και οι νέοι.

⁴⁵ http://ec.europa.eu/europe2020/index_el.htm

⁴⁶ Η Στρατηγική Ευρώπη 2020 αποφασίστηκε με γνώμονα την βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη τον Νοέμβριο του 2010 στην διάρκεια της 5^{ης} έκθεσης για πολιτική συνοχή της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, όπου το κύριο θέμα ήταν η οικονομική κρίση που έπληττε πλέον όλο και περισσότερα κράτη μέλη. Στο πλαίσιο αυτό η Ελλάδα κατάφερε να δεσμεύσει για την οικονομία της ένα πακέτο 20,8 δις ευρώ.

⁴⁷ 2^η Εγκύκλιος σχεδιασμού και κατάρτισης Αναπτυξιακού Προγραμματισμού περιόδου 2014-2020, σελίδα 9

⁴⁸ στα πλαίσια των καθεστώτων ενίσχυσης δυνάμει του άρθρου 87 της Συνθήκης της ΕΕ

2.6 Η Συμβολή των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης στην Ελληνική Οικονομία και Ανάπτυξη

Η ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα είχε διάσταση εκσυγχρονιστική, τόσο σε πολιτικό όσο και σε οικονομικό επίπεδο ενώ ταυτόχρονα η Κοινότητα αποτελούσε ένα πρότυπο αναφοράς για τον εκσυγχρονισμό του πολιτικού, κοινωνικού και οικονομικού συστήματός της. Ωστόσο, ο εκσυγχρονισμός των δομών, έχει διαχρονικά αποτύχει να αντιμετωπίσει τις παθογένειες της δημόσιας διοίκησης οι οποίες έχουν κατορθώσει να διαμορφώσουν μία κουλτούρα που μπορεί να χαρακτηριστεί αντί-εκσυγχρονιστική και συστηματικά έχει υπονομεύσει τις προσπάθειες μεταρρύθμισης της. Το πελατειακό σύστημα μαστίζει ακόμα και σήμερα την χώρα και οι προσπάθειες του κρατικού μηχανισμού να το αλλάξει δεν βρίσκονται σε ικανοποιητικό βαθμό.

Αν δεν υπήρχαν όλα τα αναπτυξιακά σχέδια των ευρωπαϊκών προγραμμάτων και οι κοινοτικές χρηματοδοτήσεις, η Ελλάδα δεν θα μπορούσε μόνο με δικά της κονδύλια να υλοποιήσει τόσα μεγάλα έργα σαν αυτά που κατασκευάστηκαν στο εσωτερικό της και να προσφέρει στις περιφέρειες της την οικονομική ανάπτυξη που επιτεύχθηκε με τα ΚΠΣ.

Από την άλλη πλευρά όμως, εάν τα κοινοτικά χρηματοδοτικά κονδύλια που δόθηκαν στην Ελλάδα όλα αυτά τα χρόνια, τα οποία μεταφέρονταν από τα ΜΟΠ στα τρία ΚΠΣ φτάνοντας σήμερα μέχρι στο νέο ΕΣΠΑ 2014 – 2020 είχαν χρησιμοποιηθεί έστω σε ένα ικανοποιητικό ποσοστό στην δεδομένη χρονική στιγμή που δίνονταν και δεν καθυστέρουσε η εκπόνηση των αρχικά μελετημένων έργων, η χώρα θα είχε σήμερα τελείως διαφορετική εικόνα και θα παρουσίαζε πολύ μεγαλύτερη ανάπτυξη στην οικονομία της. Τα βασικά αίτια για το έλλειμμα υλοποίησης εντοπίζονται στις ιδιαιτερότητες της ελληνικής δημόσιας διοίκησης, στα μεγάλα ζητήματα γραφειοκρατίας και του ελληνικού πολιτικού συστήματος γενικότερα.

Συμπερασματικά, τα ΚΠΣ και τα χρηματοδοτικά κονδύλια που δόθηκαν στην Ελλάδα από το 1985 έως και σήμερα οδήγησαν σε σημαντική οικονομική ανάπτυξη στο εσωτερικό της χώρας, η οποία όμως αποδείχθηκε τελικά ότι δεν είναι επαρκής. Εάν η Ελλάδα είχε προσπαθήσει με διαφορετικό τρόπο και είχε εξαλείψει τα φαινόμενα γραφειοκρατίας, πελατειακών σχέσεων, ελλιπούς δημόσιας διοίκησης από την αρχή, τα κεφάλαια που θα είχαν αντληθεί θα ήταν σε σημαντικά μεγαλύτερο βαθμό και η χώρα αυτή την στιγμή θα βρισκόταν πιθανόν σε αντίστοιχο επίπεδο ανάπτυξης με τα υπόλοιπα κράτη μέλη της ΕΕ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Η ΣΥΝΕΙΣΦΟΡΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΙΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Στο κεφάλαιο αυτό γίνεται προσπάθεια αναφοράς της συνεισφοράς της Ελλάδας στην ψήφιση των Συνθηκών της Ευρωπαϊκής Ένωσης ξεκινώντας από τη Συνθήκη του Μάαστριχτ το 1992, φτάνοντας στην τελευταία Συνθήκη στην ιστορία της ΕΕ, την Συνθήκη της Λισαβόνας το 2007. Στόχος του κεφαλαίου είναι να αναδείξουμε την επιρροή της ελληνικής πλευράς σε κάθε ψήφιση Συνθήκης, τις προτάσεις που κάθε φορά έφερνε προς διαπραγμάτευση με σκοπό να συμπεριληφθούν στους νόμους της Ένωσης και ποιες από αυτές τελικά κατάφεραν να εγκριθούν και αποτελούν σήμερα μέρος του ισχύοντος δικαίου της ΕΕ.

3.1 Η Ελλάδα στη Συνθήκη του Μάαστριχτ

Η συνθήκη του Μάαστριχτ, ή διαφορετικά Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΕΕ), υπογράφηκε στις 7 Φεβρουαρίου 1992 στην πόλη Μάαστριχτ της Ολλανδίας, από όπου πήρε και το όνομα της, και τέθηκε σε ισχύ την 1^η Νοεμβρίου 1993⁴⁹. Εκ μέρους της Ελλάδας η συνθήκη επικυρώθηκε από τη Βουλή και υπεγράφη από τον Υπουργό Εξωτερικών Αντώνη Σαμαρά και τον Υπουργό Εθνικής Οικονομίας Ευθύμιο Χριστοδούλου.

Βασικός σκοπός της συνθήκης αυτής ήταν η προετοιμασία της Ευρωπαϊκής Νομισματικής Ένωσης όπως και η εισαγωγή ορισμένων στοιχείων μιας πολιτικής ένωσης όπως η ιθαγένεια των πολιτών της ΕΕ και η κοινή πολιτική εξωτερικών και εσωτερικών υποθέσεων. Με τη συνθήκη αυτή θεσπίζεται η διαδικασία της συναπόφασης και έτσι ενισχύεται ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στη λήψη των αποφάσεων. Για πρώτη φορά στην ΕΚ μίλησαν για πολιτική συνεργασία.

Πιο συγκεκριμένα, η συνθήκη χωρίζει την Ευρωπαϊκή Ένωση σε τρεις πυλώνες. Ο πρώτος πυλώνας αποτελείται από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα όπου κυριαρχεί η υπερεθνικότητα και τα κράτη μέλη λαμβάνουν από κοινού αποφάσεις μέσω των κοινοτικών οργάνων, ο δεύτερος πυλώνας καθιέρωσε την Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας (ΚΕΠΠΑ) και ο τρίτος πυλώνας αφορούσε την συνεργασία των κρατών μελών στους τομείς δικαιοσύνης και εσωτερικών υποθέσεων. Σύμφωνα με τη συνθήκη, η «Ευρωπαϊκή Κοινότητα» μετονομάζεται σε «Ευρωπαϊκή Ένωση» διότι οι στόχοι της πλέον υπερβαίνουν τα στενά όρια της οικονομίας, καθώς ενισχύονται οι αρμοδιότητες του της ΕΚ (προστασία περιβάλλοντος, παιδεία, έρευνα, πολιτισμός). Επίσης, με την συνθήκη τέθηκε σε

⁴⁹ Βλ. το πλήρες κείμενο της Συνθήκης του Μάαστριχτ: http://europa.eu/eu-law/decisionmaking/treaties/pdf/treaty_on_european_union/treaty_on_european_union_el.pdf

εφαρμογή η ολοκλήρωση της ενιαίας αγοράς όπου πραγματοποιήθηκε με την Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ).

Η ΕΕ μετρώντας ήδη 12 κράτη μέλη, συμπεριλαμβανομένου και της Ελλάδας και φοβούμενη από τις μεγάλες οικονομικές ανισότητες μεταξύ των μελών της, κατέβαλε προσπάθεια υψηλότερης οικονομικής και κοινωνικής σύγκλισης με την επίτευξη των κριτηρίων σύγκλισης της Συνθήκης του Μάαστριχτ ανοίγοντας έτσι το δρόμο που σταδιακά οδηγεί στο ενιαίο νόμισμα, το ευρώ.

Με τα κριτήρια σύγκλισης⁵⁰ που ψήφισε η ΕΕ όλα τα κράτη μέλη οφείλουν να συγκλίνουν κατά την άσκηση της οικονομικής τους πολιτικής. Συγκεκριμένα μέχρι το 1996, όλα τα κράτη έπρεπε να περιορίσουν το ρυθμό πληθωρισμού στο 4 - 5%, να μειώσουν τα ελλείμματα του Δημοσίου, ως ποσοστό του ΑΕΠ, στο 3%, να περιορίσουν το δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ στο 60% και να συμπίεσουν τα επιτόκια των δανείων, ώστε να μην υπερβαίνουν τις 2 ποσοστιαίες μονάδες, σε σχέση με τα χαμηλότερα επιτόκια των χωρών - μελών της ΕΟΚ.

Εκτός από όσα έχουν τεθεί παραπάνω, τρεις σημαντικές συνέπειες⁵¹ παρουσιάστηκαν μετά την ψήφιση της Συνθήκης του Μάαστριχτ. Η πρώτη ήταν η απρόβλεπτη ώθηση στο ΝΑΤΟ. Επειδή οι περισσότερες χώρες της ανατολικής Ευρώπης δεν πληρούσαν τους περιοριστικούς όρους της Συνθήκης, λόγω των ασθενικών οικονομιών τους ή των ανίσχυρων νομικών και χρηματοπιστωτικών οργανισμών τους, για να ενταχθούν άμεσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ήλθε σαν αντιστάθμισμα η επέκταση της αμυντικής κοινότητας του ΝΑΤΟ προς την ανατολή με την ένταξη μιας ομάδας κρατών της Κεντρικής Ευρώπης. Η δεύτερη συνέπεια ήταν η συνειδητοποίηση των Ευρωπαίων για τις μέχρι τότε άγνωστες διαδικασίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της ανώνυμης γραφειοκρατίας της, καθώς προκλήθηκε έντονο ενδιαφέρον των Ευρωπαϊκών λαών. Παρά την έγκριση της Συνθήκης σε όλες τις χώρες, για πρώτη φορά ετέθη θέμα Ευρώπης στην εσωτερική πολιτική ατζέντα αρκετών χωρών. Η τρίτη συνέπεια ήταν ότι άνοιξε ο δρόμος της συνένωσης τουλάχιστον του δυτικού τμήματος της Ευρώπης. Οι χώρες που μέχρι τότε ανήκαν στην παλιά Ευρωπαϊκή Ζώνη Ελεύθερων Συναλλαγών (ΕΖΕΣ), Σουηδία, Αυστρία, Φινλανδία, έκαναν αίτηση προσχώρησης αφού δεν περιορίζονταν από την δέσμευση της ουδετερότητάς τους.

Η Ελλάδα έχοντας ήδη κάποια χρόνια συμμετοχής στην Ένωση, προσπάθησε από την πλευρά της να ωθήσει την ΕΕ στην ψήφιση και κάποιον ευνοϊκών μέτρων για

⁵⁰ Το άρθρο 121, παράγραφος 1 της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα (ΣΕΚ) περιγράφει τέσσερα κριτήρια σύγκλισης: σταθερότητα των τιμών, δημοσιονομική κατάσταση (ετήσιο δημόσιο έλλειμμα και δημόσιο χρέος) συναλλαγματική ισοτιμία, μακροπρόθεσμα επιτόκια.

⁵¹ Tony Judt, Η Ευρώπη μετά τον πόλεμο, μετάφραση: Νικηφόρος Σταματάκης, εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Αθήνα, 2012, σελ. 716

την ίδια και την αδύνατη ακόμα οικονομία της. Ένα από αυτά είναι η δημιουργία του Ταμείου Συνοχής⁵². Το Ταμείο Συνοχής ιδρύθηκε τον Μάιο του 1994, λίγο μετά δηλαδή τη Συνθήκη του Μάαστριχτ ύστερα από έντονη πίεση της Ελλάδας, αλλά και άλλων χωρών που πρόκειται να ωφεληθούν οικονομικά από αυτό, όπως της Ισπανίας, της Πορτογαλίας και της Ιρλανδίας.

3.2 Η Ελλάδα στη Συνθήκη του Άμστερνταμ

Η συνθήκη του Άμστερνταμ υπογράφηκε στις 2 Οκτωβρίου 1997 από τα 15 κράτη μέλη που συμμετείχαν στην ΕΕ και τέθηκε σε ισχύ την 1^η Μαΐου 1999 στην πόλη Άμστερνταμ της Ολλανδίας⁵³. Σκοπός της Συνθήκης ήταν η μεταρρύθμιση των θεσμικών οργάνων της ΕΕ λόγω της επικείμενης προσχώρησης πολλών νέων κρατών μελών στην Ένωση. Η Συνθήκη του Άμστερνταμ υπογράφηκε από τον τότε Έλληνα Υπουργό Εξωτερικών Θεόδωρο Πάγκαλο.

Κάποιες από τις καινοτομίες που περιλαμβάνονται στη συνθήκη του Άμστερνταμ είναι το Σύμφωνο Σταθερότητας της ευρωπαϊκής οικονομίας⁵⁴, η ενσωμάτωση της Συμφωνίας Σένγκεν⁵⁵ (κατάργηση ελέγχων εσωτερικών συνόρων) στο δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η καθιέρωση της ενισχυμένης συνεργασίας⁵⁶

⁵² Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1164/94 του Συμβουλίου, της 16ης Μαΐου 1994, για την ίδρυση του Ταμείου Συνοχής. Το Ταμείο Συνοχής συγχρηματοδοτεί δράσεις κοινού ενδιαφέροντος στους τομείς του περιβάλλοντος και των υποδομών για τις μεταφορές. Αποσκοπεί στην προώθηση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής και της αλληλεγγύης μεταξύ των κρατών μελών.

⁵³ Βλ. το πλήρες κείμενο της Συνθήκης του Άμστερνταμ: http://europa.eu/eu-law/decision-making/treaties/pdf/treaty_of_amsterdam/treaty_of_amsterdam_el.pdf

⁵⁴ Με το Σύμφωνο Σταθερότητας της οικονομίας ορίζονται οι δείκτες, τους οποίους πρέπει να τηρούν τα κράτη - μέλη της «Ζώνης του Ευρώ». Με αυτούς τους δείκτες (πληθωρισμός, ύψος δημόσιου ελλείμματος, χρέος) θα αξιολογούνται οι οικονομικές επιδόσεις εκείνων των κρατών που συμμετέχουν στη «Ζώνη» του κοινού νομίσματος.

⁵⁵ Η συμφωνία του Σένγκεν υπεγράφη στις 14 Ιουνίου 1985 στην κωμόπολη Σένγκεν του Λουξεμβούργου ανάμεσα σε πέντε κράτη μέλη των ΕΚ, Βέλγιο, Γερμανία, Γαλλία, Λουξεμβούργο και Ολλανδία, και είχε ως στόχο την προοδευτική κατάργηση των ελέγχων στα κοινά σύνορα, την καθιέρωση της ελεύθερης κυκλοφορίας για όλα τα πρόσωπα, υπηκόους των κρατών που υπέγραψαν τη Συμφωνία, καθώς και την αστυνομική και δικαστική συνεργασία.

Σήμερα η Ιρλανδία, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Κύπρος, η Ρουμανία και η Βουλγαρία δεν εντάσσονται στο Σένγκεν, παρόλο που είναι μέλη της ΕΕ. Αντίθετα, η Νορβηγία, η Ισλανδία, και η Ελβετία είναι μέλη της συμφωνίας Σένγκεν αν και δεν είναι μέλη της ΕΕ.

⁵⁶ η «ενισχυμένη συνεργασία» έχει ως στόχο να δοθεί η δυνατότητα σε έναν περιορισμένο αριθμό κρατών μελών, τα οποία μπορούν και επιθυμούν να προχωρήσουν περαιτέρω, να

(αρχή ευελιξίας) και η κατάργηση του βέτο για σειρά θεμάτων και η καθιέρωση της ειδικής πλειοψηφίας για τη λήψη των αποφάσεων. Κατοχυρώθηκαν θεμελιώδη δικαιώματα του ευρωπαίου πολίτη και καταναλωτή, ενισχύθηκε η αρχή της διαφάνειας και του δικαιώματος της πληροφόρησης σχετικά με τη δράση των κοινοτικών οργάνων. Η συνθήκη του Άμστερνταμ έδωσε επιπλέον στην ΕΕ μεταναστευτική πολιτική και το Ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης⁵⁷.

Νέοι στόχοι που τέθηκαν ήταν η καταπολέμηση της ανεργίας και η ενίσχυση της κοινωνικής πολιτικής. Προβλέφθηκε η δημιουργία του χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης. Η συνθήκη του Άμστερνταμ αποσκοπεί να διευκρινίσει την κατάσταση, παρέχοντας στην Ένωση τη δυνατότητα να επεκτείνει, εφόσον χρειάζεται, την κοινή εμπορική πολιτική στους τομείς των υπηρεσιών και των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας.

Το Μάρτιο του 1996, στη Διακυβερνητική Διάσκεψη (ΔΚΔ) του Τορίνο, η οποία οδήγησε στην Συνθήκη του Άμστερνταμ, η Ελλάδα κατάφερε να υπερασπιστεί τα ελληνικά συμφέροντα. Η ελληνική κυβέρνηση σε υπόμνημα που υπέβαλε στην ΔΚΔ συμπεριέλαβε ουσιαστικές προτάσεις για την εμβάθυνση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, για παράδειγμα την ενίσχυση του ρόλου του ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Επιπλέον πέτυχε ευνοϊκούς για την Ελλάδα στόχους στην ΚΕΠΠΑ, όπως η προστασία των συνόρων και η εδαφικής ακεραιότητα των κρατών μελών, αλλά και επιπλέον μέτρα για την ανάπτυξη νησιωτικών περιοχών. Πέτυχε ακόμα την καθιέρωση πολιτικών μέτρων για τον τουρισμό, το περιβάλλον, τα ανθρώπινα δικαιώματα και άλλα.

συνεχίσουν την εμβάθυνση του ευρωπαϊκού οικοδομήματος, σεβόμενα το ενιαίο θεσμικό πλαίσιο της Ένωσης

⁵⁷ Το Ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης αποτέλεσε μια οπισθοχώρηση γιατί προέβλεπε την έκδοση ακόμα και για περιπτώσεις πράξεων που δεν είναι αξιόποινες στην χώρα από την οποία ζητείται η έκδοση

3.3 Η Ελλάδα στη Συνθήκη της Νίκαιας

Η Συνθήκη της Νίκαιας υπογράφηκε στις 26 Φεβρουαρίου 2001 και τέθηκε σε ισχύ την 1^η Φεβρουαρίου 2003⁵⁸. Από ελληνικής πλευράς υπογράφηκε από τον τότε Υπουργό Εξωτερικών Γεώργιο Παπανδρέου. Στόχος και αυτής της συνθήκης ήταν η εκ νέου μεταρρύθμιση των θεσμικών οργάνων ώστε να ανταπεξέλθει αποτελεσματικά η ΕΕ και να λειτουργήσει ομαλά μετά την αύξηση των κρατών μελών της 25. Για τον σκοπό αυτό τροποποιήθηκε η σύνθεση της Επιτροπής και άλλαξε ο τρόπος ψηφοφορίας στο Συμβούλιο.

Η Συνθήκη αυτή άνοιξε το δρόμο για την είσοδο 12 νέων χωρών μελών στην Ευρωπαϊκή Ένωση και ενίσχυσε την ψήφο των πληθυσμιακά μεγαλύτερων κρατών. Μία από τις αλλαγές που επέφερε η συνθήκη της Νίκαιας ήταν η επέκταση της ειδικής πλειοψηφίας σε τομείς που υπήρχε ομοφωνία, με την κατάργηση του βέτο σε κάποιες περιπτώσεις. Παρόλα αυτά η κυβέρνηση του κάθε κράτους μπορούσε να προστατέψει τα συμφέροντα της χώρας της, διατηρώντας την δυνατότητα του βέτο σε σημαντικούς για την ίδια τομείς. Από την πλευρά της η Ελλάδα εξασφάλισε τη διατήρηση του βέτο σε θέματα ναυτιλίας, με σκοπό την προστασία εφοπλιστικού κεφαλαίου της. Η Συνθήκη της Νίκαιας προέβλεπε επίσης την ενισχυμένη συνεργασία.

Στη Συνθήκη της Νίκαιας συστάθηκε ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων από μια συνέλευση που εκπροσωπούσε τα εθνικά κοινοβούλια, τις εθνικές κυβερνήσεις και την Επιτροπή. Ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων ανήκει στο πρωτογενές δίκαιο της ΕΕ και θεωρείται προπομπός για τη θέσπιση ενός Συντάγματος στην ομοσπονδιακή προοπτική της ΕΕ και προορίζεται να λειτουργήσει ως όχημα για τη συνταγματική οργάνωση της⁵⁹. Περιλαμβάνει ένα εισαγωγικό προοίμιο και 54 άρθρα που κατανέμονται σε 6 κεφάλαια (Αξιοπρέπεια, Ελευθερίες, Ισότητα, Αλληλεγγύη, Δικαιώματα των Πολιτών και Δικαιοσύνη).

Ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων ουσιαστικά μάζεψε σε ένα μόνο έγγραφο όλα τα δικαιώματα που ήταν διάσπαρτα μέχρι τότε στις εθνικές νομοθεσίες, στην ΕΕ και στις Διεθνείς Συμβάσεις. Παρέχει διαφάνεια και σαφήνεια στα θεμελιώδη δικαιώματα και δημιουργεί νομική ασφάλεια στην ΕΕ. Η επόμενη Συνθήκη, η Συνθήκη της Λισαβόνας δηλαδή, προσδίδει στο Χάρτη νομική δεσμευτικότητα. Δεσμεύει τα κοινοτικά όργανα και τα κράτη μέλη εφόσον αυτά εφαρμόζουν κοινοτικό δίκαιο.

⁵⁸ Βλ. το πλήρες κείμενο της Συνθήκης της Νίκαιας:
https://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/pdf/el_nice.pdf

⁵⁹ Βλ. Παπαδημητρίου Γ., Ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, σταθμός στη θεσμική ωρίμανση της Ευρωπαϊκής Ένωσης

3.4 Η Ελλάδα στη Συνθήκη της Λισαβόνας

Η Συνθήκη της Λισαβόνας υπογράφηκε στις 13 Δεκεμβρίου 2007 στην πόλη Λισαβόνα της Πορτογαλίας και τέθηκε σε ισχύ την 1^η Δεκεμβρίου 2009⁶⁰. Η Συνθήκη αυτή υπογράφηκε από τον τότε πρωθυπουργό Κωνσταντίνο Καραμανλή και την Υπουργό Εξωτερικών Ντόρα Μπακογιάννη.

Η Συνθήκη της Λισαβόνας αποτελεί μια τροποποιητική συνθήκη και ουσιαστικά αντικαθιστά το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα, το οποίο προοριζόταν να ψηφιστεί και να ισχύει στην ΕΕ αλλά δεν πέρασε τελικά διότι αρκετοί ευρωσκεπτικιστές τελικά το καταμήφισαν λέγοντας πως η ΕΕ δεν είναι ομοσπονδιακό κράτος για να έχει ένα ενιαίο Σύνταγμα. Αντί λοιπόν του Ευρωπαϊκού Συντάγματος ψηφίστηκε η Συνθήκη της Λισαβόνας στην οποία περιλαμβάνονται οι περισσότερες διατάξεις και καινοτομίες που αρχικά είχαν σχεδιαστεί να περιλαμβάνονται στο Ευρωπαϊκό Σύνταγμα. Είναι γνωστή και ως Μεταρρυθμιστική Συνθήκη. Με τη Συνθήκη αυτή καταργείται η ΕΚ και αντικαθίσταται με την ΕΕ, που έχει ίδια νομική οντότητα ξεχωριστή και ανώτερη των κρατών μελών. Όλοι οι υπήκοοι των κρατών μελών γίνονται υπήκοοι της νέας οντότητας, αποκτώντας ευρωπαϊκή υπηκοότητα.

Οι βασικές καινοτομίες της νέας Συνθήκης αφορούν καινοτομίες στις αρχές και στους κανόνες που διέπουν τη λειτουργία της ΕΕ, όπως η κατάργηση των πυλώνων⁶¹ που θεσπίστηκαν στη Συνθήκη του Μάαστριχτ, και στην αναγνώριση της νομικής προσωπικότητας της ΕΕ. Το σημαντικό όμως στην Λισαβόνα είναι η αλλαγή του τρόπου λήψεως των αποφάσεων που δίνει μεγαλύτερη δύναμη και εξουσία στα μεγάλα κράτη μέλη⁶². Παρουσιάζονται καινοτομίες σχετικά με τη λειτουργία των θεσμικών κοινοτικών και εθνικών οργάνων, όπως για παράδειγμα η μείωση του αριθμού των Επιτρόπων, η ενίσχυση του ρόλου του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και η θέσπιση του Ύπατου Εκπροσώπου της Ένωσης που την εκπροσωπεί σε θέματα ΚΕΠΠΑ. Δημιουργήθηκε θέση μόνιμου Προέδρου Ευρωπαϊκού Συμβουλίου (με θητεία δύομιση χρόνια και δυνατότητα ανανέωσης μια φορά αντί κυλιόμενης προεδρίας) που θα ηγείται του Συμβουλίου Υπουργών.

⁶⁰ Βλ το πλήρες κείμενο της Συνθήκης της Λισαβόνας:

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2007:306:FULL&from=EL>

⁶¹ Η κατάργηση της δομής των πυλώνων αποτελεί σημαντική εξέλιξη στην απλοποίηση του ευρωπαϊκού οικοδομήματος, παρόλα αυτά είναι μία τυπική και όχι ουσιαστική ρύθμιση καθώς δεν συνεπάγεται την κατάργηση της διακυβερνητικής μεθόδου που ορίζει την ομοφωνία στα θέματα ΚΕΠΠΑ.

⁶² Για την ψήφιση νομοθεσίας ΕΕ από το Συμβούλιο Υπουργών, χρειάζεται το 55% των κρατών μελών (15 από 28) εφόσον τα 15 κράτη μέλη αποτελούν το 65% του συνόλου του πληθυσμού της ΕΕ που είναι περίπου 500 εκατομμύρια. Αυτό σημαίνει ότι η Γερμανία και η Γαλλία, έχοντας και οι δύο το 1/3 του πληθυσμού της Ευρώπης και το μισό πληθυσμό της Ευρωζώνης, μπορούν με τη βοήθεια ενός ή δύο μικρότερων κρατών να παρεμποδίσουν την υιοθέτηση αποφάσεων που δεν θέλουν ή αντίθετα να προωθήσουν αποφάσεις που επιθυμούν.

Παρατηρούνται επιπλέον καινοτομίες στον ρόλο του ευρωπαίου πολίτη στην κοινοτική έννομη τάξη, πιο συγκεκριμένα η νέα Συνθήκη αναγνωρίζει ρητά την δεσμευτικότητα⁶³ του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων δημιουργώντας νέες προϋποθέσεις για την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων των πολιτών έναντι των κοινοτικών θεσμών και αναγνωρίζει ακόμα τη δυνατότητα προσχώρησης της ΕΕ στην ΕΣΔΑ⁶⁴, πράγμα που δημιουργεί μια επιπλέον ασφαλιστική δικλείδα για την προστασία των πολιτών και προσδίδει μια ισχυρή δημοκρατική νομιμοποίηση στην ΕΕ⁶⁵. Καθορίστηκαν κοινές αρχές για εξωτερική δράση και ενίσχυση των εξωτερικών σχέσεων. Η ΕΕ πλέον μπορεί να υπογράψει Συνθήκες.

Καινοτομίες της νέας συνθήκης υπάρχουν και στις κοινοτικές πολιτικές. Η πιο σημαντική αλλαγή αφορά το Χώρο Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης, που λόγω της κατάργησης της δομής των πυλώνων, δομείται σε ένα ενιαίο τίτλο της Συνθήκης⁶⁶. Στη διαρθρωμένη αυτή συνεργασία σε θέματα ασφάλειας και άμυνας προστίθεται και ο Χώρος Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης καθιστώντας την Ευρώπη των πολλών ταχυτήτων περισσότερο εμφανή γιατί είναι και περισσότερο αναγκαία⁶⁷.

Άλλο βασικό χαρακτηριστικό της νέας Συνθήκης είναι η ψήφιση της ρήτρας αλληλεγγύης μεταξύ των κρατών μελών και μεταξύ των κρατών και της ΕΕ⁶⁸. Η ρήτρα αλληλεγγύης ενεργοποιείται σε περιπτώσεις που ένα κράτος μέλος δεχθεί τρομοκρατική επίθεση ή πάθει ζημιά από φυσικά ή ανθρωπογενή αίτια. Σε αυτές τις περιπτώσεις καταστροφής τα υπόλοιπα κράτη μέλη προσφέρουν τη βοήθεια τους με όσα μέσα έχουν στη διάθεση τους, ακόμα και με τη χρήση των στρατιωτικών μέσων. Από την πρόβλεψη της ρήτρας αλληλεγγύης κερδίζει γενικά η ΕΕ αλλά ωφελούνται κυρίως τα μικρότερα σε έκταση κράτη και τα αυτά που είναι πιο ευάλωτα οικονομικά, όπως γίνεται δηλαδή στην περίπτωση της Ελλάδας.

Με τη Συνθήκη της Λισαβόνας ορίστηκε ότι τα κράτη οφείλουν να ενημερώνουν την Επιτροπή για κάθε μεταφορά οδήγίας που πραγματοποιούν στο

⁶³ Άρθρο 6 ΣΕΕ

⁶⁴ Η ΕΣΔΑ είναι μια πολυμερής διεθνής σύμβαση, στην οποία έχουν προσχωρήσει ήδη 46 κράτη τα οποία είναι και μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης. Αποτελεί ένα καταστατικό κείμενο για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου .

⁶⁵ Βλ. Bonde, Jens-Peter, From EU Constitution to Lisbon Treaty

⁶⁶ Βάσει του άρθρο 61 της ΣΛΕΕ, η Ένωση συγκροτεί Χώρο Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης με σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων και των διαφορετικών νομικών συστημάτων και παραδόσεων των κρατών μελών.

⁶⁷ Βλ. Γ. Παπαστάμκος, Το Συνταγματικό τέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελίδα 89

⁶⁸ Άρθρο 222 της ΣΛΕΕ

εσωτερικό τους δίκαιο, διαφορετικά η Επιτροπή μπορεί να προσφύγει στο Δικαστήριο εναντίον του μη συμμορφωθέντος κράτους προσδιορίζοντας ένα ύψος χρηματικής ποινής.

Θεσπίστηκε ακόμα η αρχή του σεβασμού στις ιδιομορφίες των κρατών μελών από την ΕΕ που ορίζει ότι αν μια αρχή θίγει ένα κράτος μέλος η ΕΕ οφείλει να μην νομοθετήσει. Επιπλέον αφαιρέθηκε η διάταξη που όριζε την υπεροχή της ΕΕ έναντι των εθνικών δικαίων στους τομείς που έχει αρμοδιότητα, παρόλο που πλέον ουσιαστικά δεν αμφισβητείται η υπεροχή της. Απλά δεν ήθελαν οι ευρωπαϊκοί νομοθέτες να υπάρχει η διάταξη αυτή γραπτή για να μην προκαλεί τους ευρωσκεπτικιστές και όσους διαφωνούν με την περεταίρω εμβάθυνση της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης.

Παρά τις πολλές και σπουδαίες καινοτομίες της Συνθήκη της Λισαβόνας, ψηφίστηκε και μια αμφιλεγόμενη διάταξη, σύμφωνα με την οποία άνοιξε ο δρόμος για το δικαίωμα αποχώρησης των κρατών μελών από την ΕΕ με διαπραγματεύσεις, διάταξη που αντί να προωθεί την Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση, μάλλον την πάει ένα βήμα πίσω.

Η Συνθήκη της Λισαβόνας εισήγαγε και την Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία Πολιτών⁶⁹. Η νέα αυτή διάταξη της συμμετοχικής δημοκρατίας ορίζει ότι πολίτες της Ένωσης, εφόσον συγκεντρωθεί αριθμός τουλάχιστον ενός εκατομμυρίου, δηλαδή υπήκοοι σημαντικού αριθμού κρατών μελών, μπορούν να λαμβάνουν την πρωτοβουλία να καλούν την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της, να υποβάλει κατάλληλες προτάσεις επί θεμάτων στα οποία οι εν λόγω πολίτες θεωρούν ότι απαιτείται νομική πράξη της Ένωσης για την εφαρμογή των Συνθηκών. Μια Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία Πολιτών αποτελεί μια πρόσκληση προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για να προτείνει νομοθεσία σε τομείς που η ΕΕ έχει αρμοδιότητα να νομοθετεί⁷⁰.

⁶⁹ Οι κανόνες και οι διαδικασίες που διέπουν την πρωτοβουλία πολιτών καθορίζονται στον κανονισμό 211/2011 που εκδόθηκε από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης τον Φεβρουάριο του 2011.

⁷⁰ Ο Γιώργος Κουμουτσάκος, υποψήφιος βουλευτής με τη Νέα Δημοκρατία, προτείνει η Ελλάδα να καταθέσει συγκεκριμένες προτάσεις για τη μεταναστευτική – προσφυγική κρίση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Η ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΑ ΕΥΡΩΠΑΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ

Στο κεφάλαιο αυτό γίνεται αναφορά στην θέση που κατέχει η Ελλάδα σε κάθε όργανο της Ευρωπαϊκής Ένωσης ξεχωριστά, πως εκπροσωπείται η χώρα μέσω των εκλεγμένων αντιπροσώπων της και πως αυτά ασκούν ευρωπαϊκή πολιτική. Πιο συγκεκριμένα θα εξετάσουμε παρακάτω την θέση που κατέχει η Ελλάδα στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στο Συμβούλιο Υπουργών, στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, στην Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και στην Επιτροπή των Περιφερειών. Στο τέλος του κεφαλαίου γίνεται αναφορά στην γενικότερη Ευρωπαϊκή Πολιτική της Ελλάδας.

Η Ελλάδα θεωρεί ότι η ύπαρξη ισχυρών πολιτικών οργάνων σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο για τη διαμόρφωση ενός ομοσπονδιακού πολιτικού συστήματος ικανού να διαμορφώνει πολιτική, να λαμβάνει αποφάσεις και να διαχειρίζεται κρίσεις σε παγκόσμιο επίπεδο. Για το λόγο αυτό η Ελλάδα υποστηρίζει την ενίσχυση των υπερεθνικών θεσμών του συστήματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δηλαδή της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, παράλληλα με τη βελτίωση της λειτουργίας των διακυβερνητικών θεσμών, του Συμβουλίου Υπουργών και του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου.

Η έμφαση που αποδίδει η Ελλάδα στο στοιχείο της υπερεθνικότητας ως πτυχή της ομοσπονδιακής λογικής οφείλεται στην εκτίμηση ότι οι θεσμοί που δεν ελέγχονται ασφυκτικά από τα κράτη μέλη μπορούν να εκφράζουν καλύτερα το συνολικό ευρωπαϊκό συμφέρον χωρίς να παραγκωνίζεται το συμφέρον των μικρότερων κρατών μελών.⁷¹

Η συνολική αξιολόγηση της συμμετοχής της Ελλάδας στα διακυβερνητικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης φανερώνει την πρόοδο στη διαδικασία προσαρμογής σε μια μέχρι πρόσφατα άγνωστη για την Ελλάδα πολυμερή διαπραγματεύση, αλλά και τα προβλήματα που εξακολουθούν να υπάρχουν για την προβολή μιας αποτελεσματικής διαπραγματευτικής στρατηγικής. Τα προβλήματα αυτά συνδέονται με τις εσωτερικές διοικητικές δομές χάραξης και συντονισμού της Ευρωπαϊκής πολιτικής και τις αντιλήψεις που διαμορφώνουν την διαπραγματευτική στρατηγική. Υπάρχουν ακόμα προβλήματα που απορρέουν από ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της γεωγραφικής θέσης της χώρας. Σε γενικές γραμμές όμως η Ελλάδα εμφανίζει ως χώρα μέλος προβλήματα διαπραγματευτικής συμπεριφοράς στα διακυβερνητικά όργανα παρόμοια με αυτά που έχει κάθε χώρα μέλος.⁷²

⁷¹ Βλ. Π. Κ. Ιωακειμίδη, Η θέση της Ελλάδας στο Διεθνές Ευρωπαϊκό και Περιφερειακό Σύστημα, Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα 2007, σελίδα 161

⁷² Βλ. Η Ελλάδα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Απολογισμός της πρώτης δεκαπενταετίας, Ευρωπαϊκή Κίνηση, Ελληνική Επιτροπή για την Ευρωπαϊκή Ένωση, σελίδα 21

4.1 Η θέση της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Η Ελλάδα αντιμετωπίζει τον θεσμό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σαν την κεντρική κυβέρνηση του ευρωπαϊκού πολιτικού συστήματος. Γενικά η Ελλάδα θεωρεί ότι η Επιτροπή συμβάλει στη διασφάλιση της ισορροπίας ανάμεσα στα μεγαλύτερα και μικρότερα κράτη μέλη της Ένωσης αλλά και στην προώθηση του συνολικού ευρωπαϊκού συμφέροντος. Για το λόγο αυτό η Ελλάδα έχει υποστηρίξει την ενίσχυση των εξουσιών της Επιτροπής⁷³. Η Επιτροπή ως όργανο του θεσμικού τριγώνου (Επιτροπή – Συμβούλιο – Κοινοβούλιο) έχει ορισμένες νομοθετικές αρμοδιότητες, κυρίως με την άσκηση του αποκλειστικού δικαιώματος πρωτοβουλίας.

Παρά την υποστήριξη του υπερεθνικού χαρακτήρα της Επιτροπής, η Ελλάδα, όπως και το σύνολο σχεδόν των μικρότερων κρατών μελών, παραμένει πιστή στην αρχή «έναν Επίτροπος από κάθε κράτος μέλος για την σύνθεση της Επιτροπής». Για τον λόγο αυτό η Ελλάδα δεν αποδέχτηκε εύκολα το επιχείρημα ορισμένων κρατών μελών (Ην. Βασιλείου, Γαλλίας, Γερμανίας) ότι μια Επιτροπή με σχετικά μεγάλο αριθμό μελών (ως αποτέλεσμα της διεύρυνσης της Ένωσης σε 28 κράτη μέλη) θα είναι ένα αποτελεσματικό όργανο στη λήψη αποφάσεων. Παρόλα αυτά, έδωσε τελικά την συγκατάθεση της για τη μείωση του αριθμού των Επιτρόπων στο πλαίσιο της Συνθήκης της Νίκαιας και στη συνέχεια στη Συνθήκη της Λισαβόνας. Η αποδοχή της ρύθμισης αυτής έγινε με την προϋπόθεση της 'ισότιμης εναλλαγής' όλων των κρατών μελών, χωρίς διάκριση σε μικρά και μεγάλα κράτη κατά τη σύνθεση της Επιτροπής.

Οι αρμοδιότητες που είχαν αναλάβει οι έλληνες Επίτροποι είναι σημαντικές, ιδιαίτερα στον τομέα της κοινωνικής πολιτικής. Όμως η Ελλάδα δεν έχει καταλάβει μέχρι σήμερα τη θέση του Προέδρου ή Αντιπροέδρου στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή καθώς και τη θέση του Γραμματέα της Επιτροπής. Η Ελλάδα έχει ωστόσο σημαντική παρουσία στα ανώτερα στελεχιακά κλιμάκια της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, με σημαντικότερη τη θέση του Αχ. Μητσού ως Γενικού Διευθυντή, στη διεύθυνση έρευνας και τεχνολογίας από το 2000 μέχρι το 2005.

Σημερινός Έλληνας Επίτροπος είναι ο Δημήτρης Αβραμόπουλος, ο οποίος ανέλαβε το χαρτοφυλάκιο της Μετανάστευσης και των Εσωτερικών Υποθέσεων στη σύνθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την περίοδο 2014-2019. Επρόκειτο για ένα χαρτοφυλάκιο που επεδίωκε η ελληνική κυβέρνηση.

Ο τομέας της Μετανάστευσης αποτελεί εντελώς νέο χαρτοφυλάκιο που δημιουργήθηκε από την αρχή, προκειμένου να υπογραμμιστεί η ανάγκη να δοθεί προτεραιότητα στις ευρωπαϊκές πολιτικές μετανάστευσης κάτι που αποτελεί την αναγνώριση της ανάγκης να αντιμετωπιστεί η παράνομη μετανάστευση, που υπήρχε πάντοτε στις προτεραιότητες της ελληνικής κυβέρνησης.

⁷³ Βλ. Π. Κ. Ιωακειμίδη, Η θέση της Ελλάδας στο Διεθνές Ευρωπαϊκό και Περιφερειακό Σύστημα, Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα 2007, σελίδα 102

Οι τομείς που ανέλαβε η Ελλάδα είναι αυτοί της προστασίας και διαχείρισης των συνόρων, της πολιτικής ασύλου και βέβαια της εσωτερικής ασφάλειας και αντιμετώπισης του οργανωμένου εγκλήματος και των σύγχρονων υπερεθνικών απειλών. Πέρα από τα θέματα μετανάστευσης, ο Έλληνας Επίτροπος είναι υπεύθυνος για όλα τα ζητήματα που αφορούν την Frontex⁷⁴, τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό παροχής ασύλου, την Ευγοροί⁷⁵, το Ευρωπαϊκό Αστυνομικό Κολέγιο, το Ευρωπαϊκό Κέντρο Παρακολούθησης Ναρκωτικών και Εθισμού, τις σχετικές με τη θεματική των εσωτερικών υποθέσεων δράσεις του Οργανισμού Έρευνας, καθώς και τις δράσεις για τη διαχείριση των μεγάλων πληροφοριακών συστημάτων. Στο χαρτοφυλάκιο του Έλληνα Επιτρόπου εντάσσονται και οι τομείς έρευνας και δράσης στον τομέα της ασφάλειας, καθώς και η ευρωπαϊκή πολιτική κατά των ναρκωτικών.

⁷⁴ Ευρωπαϊκός Οργανισμός για τη Διαχείριση της Επιχειρησιακής Συνεργασίας στα Εξωτερικά Σύνορα της ΕΕ

⁷⁵ Η Ευγοροί είναι η υπηρεσία πληροφοριών σε ζητήματα εγκληματικής φύσης της ΕΕ. Τέθηκε σε πλήρη λειτουργία στην 1^η Ιανουαρίου 1999.

Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται οι Έλληνες Επίτροποι που έχουν εκπροσωπήσει την Ελλάδα στην Επιτροπή κατά χρονολογική σειρά και οι τομείς στους οποίους δραστηριοποιήθηκαν.

ΘΗΤΕΙΑ	ΟΝΟΜΑΤΑ	ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ
1981 – 1985	Γεώργιος Κοντογεώργης	Τουρισμός, Αλιεία Μεταφορές
1985 – 1989	Γρηγόριος Βάρφης	Περιφερειακή Πολιτική, Σχέσεις με ΕΚ, Διαρθρωτικά Ταμεία
1989 – 1993	Βάσω Παπανδρέου	Απασχόληση, Κοινωνική Πολιτική
1993 – 1995	Ιωάννης Παλαιοκρασσάς	Πολιτική Περιβάλλοντος
1995 – 1999	Χρήστος Παπουτσής	Ενεργειακή Πολιτική, Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις
1999 – 2004	Άννα Διαμαντοπούλου	Απασχόληση, Κοινωνική Πολιτική
2004 – 2009	Σταύρος Δήμας	Πολιτική Περιβάλλοντος
2009 – 2014	Μαρία Δαμανάκη	Ναυτιλία, Αλιεία
2014 – 2019	Δημήτριος Αβραμόπουλος	Μετανάστευση, Εσωτερικές Υποθέσεις

4.2 Η θέση της Ελλάδας στο Συμβούλιο Υπουργών

Το Συμβούλιο των Υπουργών είναι το σημαντικότερο νομοθετικό όργανο της Ευρωπαϊκής Ένωσης παρόλο που σήμερα μετά από μια σειρά τροποποιήσεων των Συνθηκών μοιράζεται τη νομοθετική λειτουργία με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Το Συμβούλιο ως διακυβερνητικό όργανο αντιπροσωπεύει τα κράτη μέλη και συγκροτείται από υπουργούς ανάλογα με το θέμα που συζητείται⁷⁶.

Η θέση και οι δυνατότητες επιρροής που κάθε κράτος μέλος έχει σε κάθε ξεχωριστή διαδικασία λήψης αποφάσεων εξαρτάται πρώτα απ' όλα από τις θεσμικές ρυθμίσεις για τη λήψη αποφάσεων⁷⁷. Το Συμβούλιο αποφασίζει με τρεις κύριες διαδικασίες: i) την απλή πλειοψηφία των μελών του (μόνο για θέματα διαδικαστικού χαρακτήρα), ii) την ομοφωνία για σημαντικά θέματα (θεσμικά, εξωτερικής πολιτικής, φορολογικά), iii) την ειδική πλειοψηφία για την μεγαλύτερη κατηγορία των θεμάτων.

Η ελληνική διοίκηση αρχικά υποστήριζε την ομοφωνία, όμως μέσα στη δεκαετία του 1990 θεώρησε ότι τα συμφέροντα της θα εξυπηρετηθούν καλύτερα με την μέθοδο της ειδικής πλειοψηφίας σε ευρύτερο αριθμό θεμάτων, συμπεριλαμβανομένων και των θεμάτων ΚΕΠΠΑ. Η λήψη αποφάσεων με ειδική πλειοψηφία αποτελεί σήμερα την κυρίαρχη μέθοδο στο Συμβούλιο της Ένωσης. Στο σύστημα της ειδικής πλειοψηφίας έχει αποδοθεί ένας αριθμός ψήφων για κάθε κράτος μέλος ανάλογα με το πληθυσμιακό του μέγεθος. Σύμφωνα με τη Συνθήκη της Νίκαιας, η Ελλάδα έχει 12 ψήφους στο Συμβούλιο σε σύνολο 345 για την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η άσκηση της Προεδρίας προσφέρει σημαντικές δυνατότητες για τη μεγιστοποίηση της επιρροής σε ένα κράτος μέλος της Ένωσης⁷⁸. Η Προεδρία του Συμβουλίου των Υπουργών ασκείται κάθε έξι μήνες από κάθε κράτος μέλος σύμφωνα με το σύστημα της εναλλαγής. Μία από τις σημαντικότερες λειτουργίες της Προεδρίας είναι η εκπροσώπηση της Ένωσης στο διεθνές σύστημα.

Σε ορισμένες περιπτώσεις όμως η Ελλάδα δεν άσκησε την Προεδρία με τρόπο που να ενισχύει την εικόνα και την επιρροή της στο διεθνές σύστημα⁷⁹. Γενικότερα

⁷⁶ Οι υπουργοί Εξωτερικών συμμετέχουν στο Συμβούλιο Γενικών Υποθέσεων, οι υπουργοί Οικονομίας στο Συμβούλιο Οικονομικών και Δημοσιονομικών Υποθέσεων – Ecofin, κτλ.

⁷⁷ Βλ. Π. Κ. Ιωακειμίδη, Η θέση της Ελλάδας στο Διεθνές Ευρωπαϊκό και Περιφερειακό Σύστημα, Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα 2007, σελίδα 103

⁷⁸ O. Elgstrom (επιμέλεια), European Union Council Presidencies. A Comparative Perspective, Routledge, Λονδίνο 2003

⁷⁹ όπως η διαχείριση τη κρίσης με τη Σοβιετική Ένωση το 1983, μετά την κατάρρευση του νοτιοκορεατικού Τζάμπο πάνω τη νήσο Σαχαλίνη

όμως η Ελλάδα μπόρεσε να ανταπεξέλθει με αποτελεσματικότητα στο ρόλο της Προεδρίας διαχειριζόμενη θέματα μείζονος διεθνούς σημασίας (πόλεμος Ιράκ, ευρωπαϊκή προοπτική Βαλκανικών χωρών, σχέσεις με Ρωσία, ΗΠΑ, κ.α.)

4.2.1 Οι Ελληνικές Προεδρίες του Συμβουλίου

Η Ελλάδα άσκησε την Προεδρία του Συμβουλίου πέντε φορές από την ένταξη της στην Ένωση στη διάρκεια των οποίων εμφανίστηκε ως παράγων της διεθνούς πολιτικής. Οι ελληνικές Προεδρίες ήταν κομβικές για την εξέλιξη και τη διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα πέντε εξάμηνα των ελληνικών προεδριών είναι:

➤ 1^η Ιουλίου – 31^η Δεκεμβρίου 1983

Η Ελλάδα ανέλαβε την Προεδρία της ΕΟΚ για πρώτη φορά το δεύτερο εξάμηνο του 1983. Πρωθυπουργός της Ελλάδας ήταν ο Ανδρέας Παπανδρέου και Υπουργός Εξωτερικών ο Γρηγόρης Βάρφης. Η Σύνοδος κορυφής πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα. Στα κύρια επιτεύγματα της ελληνικής Προεδρίας του 1983 καταγράφονται η ενεργοποίηση του νέου συμπληρωματικού προϋπολογισμού το 1983, η ουσιαστική πρόοδος στον τρίτο γύρο των διαπραγματεύσεων διεύρυνσης, η έναρξη των διαπραγματεύσεων με τις χώρες της Αφρικής, Καραϊβικής και Ειρηνικού για την υπογραφή της Σύμβασης του Λομέ III⁸⁰ και η υπογραφή Συμφωνίας Συνεργασίας μεταξύ της ΕΟΚ και του Συμφώνου των Άνδεων⁸¹.

➤ 1^η Ιουλίου – 31^η Δεκεμβρίου 1988

Η δεύτερη ελληνική Προεδρία έγινε στο δεύτερο εξάμηνο του 1988 με πρωθυπουργό τον Ανδρέα Παπανδρέου και Υπουργό Εξωτερικών τον Θεόδωρο Πάγκαλο. Η Ελλάδα ανέλαβε πρωτοβουλίες ώστε να συζητηθούν καίρια ζητήματα σχετικά με τον μελλοντικό ρόλο της κοινότητας και το περιεχόμενο της διαδικασίας ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Οι ελληνικές πρωτοβουλίες αφορούσαν τον διεθνή ρόλο της Κοινότητας, τον ενιαίο ευρωπαϊκό χώρο, την περιβαλλοντική προστασία καθώς και οι γενικές συζητήσεις αναφορικά με τις σχέσεις ανατολής-δύσης. Η Προεδρία

⁸⁰ Η σύμβαση που υπογράφηκε στη Λομέ (Τόγκο), στις 28 Φεβρουαρίου 1975 μεταξύ των Εννέα της ΕΟΚ και 46 χωρών της Αφρικής, της Καραϊβικής και του Ειρηνικού (ΑΚΕ) σήμανε την πραγματική εκκίνηση της κοινής πολιτικής της ανάπτυξης. Ο πυλώνας III συνίσταται στις στρατηγικές ανάπτυξης με προτεραιότητα τη μείωση της φτώχειας.

⁸¹ Η συνεργασία ΕΕ/Συμφώνου των Άνδεων άρχισε από τη σύσταση του Συμφώνου των Άνδεων του 1969 στην Καρθαγένη (Κολομβία) και υλοποιείται σε δύο διαφορετικά επίπεδα: στην περιφερειακή ενίσχυση που χορηγείται στην Junta des Acuerdo de Cartagena (JUNAC) ή σε έργα που συμπεριλαμβάνουν πολλές χώρες των Άνδεων, και στη διμερή ενίσχυση που χορηγείται μεμονωμένα σε πέντε χώρες των Άνδεων.

ολοκληρώθηκε με τη διοργάνωση της Συνόδου στο εντυπωσιακό Κάστρο των Ιπποτών στη Ρόδο, εκεί όπου τέθηκαν τα θεμέλια για την υιοθέτηση του Κοινοτικού Κοινωνικού Χάρτη.

➤ **1^η Ιανουαρίου – 30^η Ιουνίου 1994**

Η Τρίτη ελληνική Προεδρία πραγματοποιήθηκε στο πρώτο εξάμηνο του 1994. Πρωθυπουργός ήταν ο Ανδρέας Παπανδρέου και Υπουργός Εξωτερικών ο Κάρολος Παπούλιας. Η προεδρία αυτή υπήρξε τελείως διαφορετική από τις δύο προηγούμενες ελληνικές. Η Συνθήκη του Μάαστριχτ με την οποία ιδρύθηκε η Ευρωπαϊκή Ένωση που είχε τεθεί σε ισχύ απαιτούσε την αντιμετώπιση πολλών σύνθετων και δύσκολων ζητημάτων που της αφορούσαν τη διαδικασία ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Η ιδέα της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης υπήρξε κινητήρια για την ελληνική Προεδρία και το πρόγραμμά της είχε καθαρά ευρωπαϊκό προσανατολισμό.

Στη Σύνοδο Κορυφής της Κέρκυρας⁸², που πραγματοποιήθηκε στις 24-25 Ιουνίου 1994, ολοκληρώθηκαν οι προσπάθειες για τη διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης με την ένταξη της Αυστρίας, Φινλανδίας και Σουηδίας με την υπογραφή των αντίστοιχων Πράξεων Προσχώρησης. Αυτό ήταν και το βασικό επίτευγμα της ελληνικής Προεδρίας. Επιπλέον στη διάρκεια της τρίτης ευρωπαϊκής Προεδρίας της, η Ελλάδα προώθησε την προοπτική της διεύρυνσης της ΕΕ προς τη νότια και ανατολική Ευρώπη με σκοπό τη διασφάλιση της σταθερότητας, της ανάπτυξης και της συνεργασίας στην ΝΑ Ευρώπη.

Ένας ακόμα ιδιαίτερα σημαντικός τομέας πολιτικής που διαχειρίστηκε με επιτυχία η Τρίτη Ελληνική Προεδρία υπήρξε αυτός της Δικαιοσύνης και των Εσωτερικών Υποθέσεων. Επιδιώκοντας να συμβάλει ουσιαστικά στη διαμόρφωση νέας θεσμικής ταυτότητας για τις δραστηριότητες του Τρίτου Πυλώνα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η Ελληνική Προεδρία προώθησε ζητήματα όπως την επίτευξη των εργασιών για την προετοιμασία Συνθήκης για την ίδρυση της Europol, την επίτευξη της εφαρμογής της Σύμβασης του Δουβλίνου⁸³, ταυτόχρονα με την προώθηση της ιδέας υπογραφής παράλληλης σύμβασης με μη κράτη-μέλη προκειμένου να επιτευχθεί ευρύτερη, εναρμονισμένη ευρωπαϊκή πολιτική ασύλου, την προετοιμασία συνολικής στρατηγικής για την καταπολέμηση της παράνομης διακίνησης ναρκωτικών και τη στήριξη της δικαστικής συνεργασίας και κοινής δράσης ως μέρος των προσπαθειών για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος.

⁸² Συμπεράσματα της ελληνικής Προεδρίας, Κέρκυρα 24-25 Ιουνίου 1994:

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/el/ec/91426.pdf

⁸³ Σύμβαση περί καθορισμού του κράτους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αιτήσεως παροχής ασύλου η οποία υποβάλλεται σε ένα από τα κράτη μέλη των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, (97/C 254/01)

➤ **1^η Ιανουαρίου – 30^η Ιουνίου 2003**

Η τέταρτη ελληνική Προεδρία έγινε το πρώτο εξάμηνο του 2003 με πρωθυπουργό τον Κώστα Σημίτη και Υπουργό Εξωτερικών τον Γιώργο Παπανδρέου. Η Σύνοδος Κορυφής πραγματοποιήθηκε στην Χαλκιδική.

Σημαντικό επίτευγμα της Προεδρίας αυτής είναι η ένταξη της Κύπρου, της Τσεχίας, της Εσθονίας, της Ουγγαρίας, της Λετονίας, της Λιθουανίας, της Μάλτας, της Πολωνίας, της Σλοβακίας και της Σλοβενίας στην ευρωπαϊκή οικογένεια. Η υπογραφή των 10 Συνθηκών Προσχώρησης, σηματοδότησε την τελευταία φάση του μεγαλύτερου κύματος διεύρυνσης στην ιστορία της ΕΕ και σφράγισε την επανένωση της Ευρώπης. Αποτέλεσε εξέχουσα στιγμή της Προεδρίας, που έλαβε χώρα στους πρόποδες της Ακρόπολης των Αθηνών.

Η Ελλάδα έθεσε ως προτεραιότητα τη διεύρυνση προς τα Δυτικά Βαλκάνια και άσκησε πίεση για σαφή δέσμευση της ΕΕ για την ευρωπαϊκή προοπτική των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων. Η Agenda της Θεσσαλονίκης, που υιοθετήθηκε τον Ιούνιο του 2003, περιλάμβανε σειρά συγκεκριμένων μέτρων που αποσκοπούσαν στην επίτευξη του στόχου αυτού.

Εκτός από τα παραπάνω, η ελληνική Προεδρία του Συμβουλίου των Υπουργών το 2003 υπήρξε καθοριστική στην εξέλιξη της Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας. Έγιναν αποστολές και επιχειρήσεις με έντονη την ελληνική συμμετοχή μέσα στα πλαίσια της Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας. Για κάποιες αποστολές χρησιμοποιήθηκαν στρατιωτικά μέσα όμως οι περισσότερες είναι μη στρατιωτικού χαρακτήρα, κυρίως αστυνομικές.

Η ελληνική Προεδρία τελείωσε αφήνοντας τις καλύτερες εντυπώσεις για τη συμβολή της Ελλάδας⁸⁴, με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο να χαρακτηρίζει την Προεδρία του πρώτου εξαμήνου του 2003 «πρότυπο για την αποτελεσματικότητα μεσαίου μεγέθους χωρών στην άσκηση της Προεδρίας»⁸⁵, παράλληλα η ελληνική Προεδρία επαινέθηκε για την ικανότητα διαχείρισης των υποθέσεων σε «ανθρωπιστικό πνεύμα»⁸⁶. Τέλος, υπογραμμίστηκε ότι η ελληνική Προεδρία κατόρθωσε «με εξαιρετική ηγετική ικανότητα να κρατήσει το πηδάλιο σε μια πορεία που δεν ήταν κρουαζιέρα, αλλά Οδύσσεια»⁸⁷.

⁸⁴ αποτελέσματα της τέταρτης ελληνικής Προεδρίας:
http://www.eu2003.gr/multimedia/pdf/2003_7/1115.pdf

⁸⁵ Σύνοδος ολομέλειας 1.7.2003, Στρασβούργο

⁸⁶ Carlos Lage, Σοσιαλιστικό Κόμμα

⁸⁷ Βαρώνος Crespo, Σοσιαλιστικό Κόμμα

➤ **1^η Ιανουαρίου – 30^η Ιουνίου 2014**

Η τελευταία ελληνική Προεδρία ολοκληρώθηκε στο πρώτο εξάμηνο του 2014, με πρωθυπουργό τον Αντώνη Σαμαρά και Υπουργό Εξωτερικών τον Ευάγγελο Βενιζέλο.

Τα προβλήματα και οι προκλήσεις που είχε να αντιμετωπίσει η Ελλάδα μόλις παρέλαβε την Πέμπτη της Προεδρία ήταν η διατήρηση μιας ισχυρής Ευρωζώνης, η Ολοκλήρωση της Τραπεζικής Ένωσης, η προώθηση του «Ευρωπαϊκού Εξαμήνου»⁸⁸, η έναρξη του Πολυετούς Χρηματοδοτικού Πλαισίου 2014-2020, αλλά και το ζήτημα της Μετανάστευσης καθώς το θέμα της παράνομης μετανάστευσης και των συνόρων βρίσκεται ψηλά στην ατζέντα της ελληνικής Προεδρίας. Η Ελλάδα έχει εμφανώς προσπαθήσει να κινητοποιήσει ηγέτες και πολίτες της ΕΕ για λήψη μέτρων, ώστε να αντιμετωπίσει την κατάσταση, με αποτέλεσμα την πρόσφατη υπογραφή της συμφωνίας μεταξύ ΕΕ και Τουρκίας με τελικό στόχο τη θεσμοθέτηση γρήγορων διαδικασιών επανυποδοχής ατόμων που εισήλθαν στην Ελλάδα παράνομα.

Άλλα προβλήματα με τα οποία ήρθε αντιμέτωπη η Ελλάδα στην τελευταία της Προεδρία ήταν η αμφίβολη πορεία της ελληνικής οικονομίας και η προώθηση της συμφωνίας της ΕΕ με τις ΗΠΑ καθώς και στην αύξηση των υπερατλαντικών εμπορευματικών συναλλαγών χωρίς εμπόδια. Τελευταία πρόκληση ήταν η δυναμική των θαλάσσιων δραστηριοτήτων και της «γαλάζιας ανάπτυξης». Η Ελλάδα ως παραδοσιακή ναυτιλιακή χώρα στο πλαίσιο της Προεδρίας της, ανέλαβε να προωθήσει τον ανασχεδιασμό της θαλάσσιας πολιτικής της ΕΕ με ορίζοντα το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ιουνίου, σε θέματα αναπτυξιακής διάστασης όπως η ενέργεια, οι μεταφορές, ο θαλάσσιος τουρισμός και η στρατηγική για την Αδριατική και το Ιόνιο.

Τα βασικά θέματα που προώθησε η Ελλάδα κατά την περίοδο της Προεδρίας της ήταν η διεύρυνση, με ειδικότερη έμφαση στην ενίσχυση της Ευρωπαϊκής προοπτικής των χωρών της περιοχής των Δυτικών Βαλκανίων, στην περιφερειακή συνεργασία, στην προώθηση θεσμών για την ειρήνη, τη σταθερότητα και την δημοκρατία στην Ευρώπη και την ενίσχυση των σχέσεων καλής γειτονίας σε περιφερειακό επίπεδο. Η χώρα μας προώθησε την ανάπτυξη και την εργασία μέσω των στόχων της Ολοκληρωμένης Θαλάσσιας Πολιτικής, την ενίσχυσης της

⁸⁸ Το «Ευρωπαϊκό Εξάμηνο» αποτελεί ένα νέο ενισχυμένο μηχανισμό εποπτείας για όλα τα κράτη μέλη ανεξαρτήτως εσωτερικής οικονομικής και δημοσιονομικής κρίσης και μη. Είναι το «τίμημα» που καλούνται πλέον να «πληρώσουν» τα κράτη μέλη της Ευρωζώνης, προκειμένου να μοιράζονται ένα κοινό νόμισμα. Ο μηχανισμός αυτός περιλαμβάνει την εκ των προτέρων έγκριση των εθνικών προϋπολογισμών, την εποπτεία της σωστής εφαρμογής τους, την αναπομπή εθνικών προϋπολογισμών αλλά και επιβολή κυρώσεων σε περίπτωση μη συμμόρφωσης, την τήρηση δημοσιονομικών προϋποθέσεων, προκειμένου τα κράτη μέλη να εξακολουθούν να έχουν πρόσβαση στα Ευρωπαϊκά Ταμεία. Ωστόσο σε όλα τα παραπάνω συνυπάρχει ο συνυπολογισμός των δεικτών απασχόλησης και των κοινωνικών δεικτών στη χάραξη πολιτικής. Δυστυχώς αυτό θα αφορά την Ελλάδα μόνο όταν η χώρα εξέλθει από το Μνημόνιο.

ανταγωνιστικότητας των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων συμπεριλαμβανομένων των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων, της θεσμοθέτησης κοινής ευρωπαϊκής πολιτικής στα θέματα της ενέργειας με έμφαση στην ενεργειακή επάρκεια, καθώς επίσης της αυξημένης χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και της ανάδειξης της Ευρώπης ως σημαντικό τουριστικό προορισμό.

Επιπλέον η Ελλάδα τόνισε τα θέματα ανθρώπινης κινητικότητας μέσω της προώθησης μιας ανοιχτής και ασφαλούς Ευρώπης στην υπηρεσία των πολιτών της, στο πλαίσιο του Προγράμματος της Στοκχόλμης για την πολιτική και την επιχειρησιακή ατζέντα της ΕΕ στους τομείς της Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων, καθώς επίσης της προώθησης μιας ενιαίας προσέγγισης στη μετανάστευση και το κοινό ευρωπαϊκό σύστημα ασύλου, με δίκαιη κατανομή βαρών μεταξύ των κρατών μελών. Στον τομέα του περιβάλλοντος το αρμόδιο Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής εργάστηκε για να οριστικοποιηθεί το πλαίσιο των δραστηριοτήτων της ελληνικής Προεδρίας, και να εξασφαλιστεί η συνέχεια του Νομοθετικού έργου και των γενικότερων πολιτικών στοχεύσεων της ΕΕ, σε Ευρωπαϊκό και Διεθνές επίπεδο.

Στον τομέα της Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας η χώρα μας διοργάνωσε αρκετές υποστηρικτικές δράσεις στην ΚΠΑΑ, όπως Άτυπες Συνόδους, συναντήσεις, ημερίδες, σεμινάρια τονίζοντας πάντα και προωθώντας θέματα ελληνικού ενδιαφέροντος, όπως θαλάσσια ασφάλεια και επιτήρηση, ενίσχυση στρατιωτικών δυνατοτήτων και βιωσιμότητα της άμυνας. Η συνολική συνεισφορά της Ελλάδας στην ενίσχυση των ευρωπαϊκών δυνατοτήτων έχει κατατάξει τη χώρα μας ανάμεσα στους κύριους υποστηρικτές της ΚΠΑΑ.

4.3 Η θέση της Ελλάδας στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, ως υπερεθνικό όργανο του θεσμικού τριγώνου της Ένωσης, εκπροσωπεί τους ευρωπαϊούς πολίτες⁸⁹. Τα μέλη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου με θητεία 5 χρόνων, εκλέγονται με άμεση ψηφοφορία, αλλά με βάση τον αριθμό των εδρών που έχουν κατανεμηθεί σε κάθε χώρα, λαμβάνοντας υπόψη το μέγεθος του πληθυσμού της χώρας.

Οι θεσμικές εξουσίες και ο πολιτικός ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου έχουν αυξηθεί σημαντικά μετά από τις διαδοχικές τροποποιήσεις των Συνθηκών. Σήμερα το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο αποτελεί ένα συν-νομοθετικό όργανο μαζί με το Συμβούλιο με το οποίο συμπράττει κυρίως μέσω της διαδικασίας της συναπόφασης.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο αποτελείται από 736 μέλη τα οποία αντιπροσωπεύουν 492 εκατομμύρια πολίτες. Η Ελλάδα έχει 21 μέλη στο Κοινοβούλιο, συμμετοχή υψηλότερη συγκριτικά με τον πληθυσμό της⁹⁰. Οι Ευρωβουλευτές της Ελλάδας σήμερα είναι ο Νίκος Ανδρουλάκης, ο Νικόλαος Χούντης, ο Κώστας Χρυσόγονος, ο Γεώργιος Επιτήδειος, ο Λάμπρος Φουντούλης, ο Γιώργος Γραμματικάκης, η Εύα Καϊλή, ο Μανώλης Κεφαλογιάννης, ο Στέλιος Κούλογλου, η Κωνσταντίνα Κούνεβα, ο Μιλτιάδης Κύρκος, ο Γεώργιος Κύρτσος, ο Νότης Μαριάς, ο Κωνσταντίνος Παπαδάκης, ο Δημήτριος Παπαδημούλης, η Σοφία Σακοράφα, η Μαρία Σπυράκη, ο Ελευθέριος Συναδινός, η Ελισσάβετ Βόζεμπεργκ, ο Θεόδωρος Ζαγοράκης, και ο Σωτήριος Ζαριανόπουλος.

Τα μέλη στο Κοινοβούλιο δεν συμμετέχουν ως εθνικές αντιπροσωπείες αλλά σχηματίζουν πολιτικές ομάδες ανάλογα με τις ιδεολογικές τους θέσεις. Τα ελληνικά πολιτικά κόμματα λειτουργούν σε ευρωπαϊκό επίπεδο όπως τα αντίστοιχα τους ευρωπαϊκά. Παρά την αρχική έντονη διαφοροποίηση των ελληνικών κομμάτων σε ιδεολογικό επίπεδο στο πλαίσιο της Ευρωβουλής, στη συνέχεια παρατηρήθηκε σύγκληση της μεγάλης πλειονότητας των ελλήνων Ευρωβουλευτών που πλέον παγιώθηκε και πήρε τη σημερινή της μορφή. Στα εθνικά θέματα μεγάλης σημασίας για την εξωτερική μας πολιτική έχουμε συμπαράταξη όλων των κομμάτων και κοινή προώθηση των θέσεων μας, γεγονός που υποδηλώνει ότι υφίσταται άριστη συνεργασία κυρίως των Ευρωβουλευτών αλλά και των πολιτικών κομμάτων. Η συνεργασία αυτή είναι ορατή και σε πρακτικό επίπεδο καθώς αν και οι Ευρωβουλευτές ακολουθούν τη γραμμή της ευρωπαϊκής πολιτικής ομάδας στην

⁸⁹ S. Hix, *The Political System* και D. Judge – D. Earnshaw, *the European Parliament*, Palgrave, Λονδίνο 2003

⁹⁰ Βλ. Π. Κ. Ιωακείμειδη, *Η θέση της Ελλάδας στο Διεθνές Ευρωπαϊκό και Περιφερειακό Σύστημα*, Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα 2007, σελίδα 111

οποία ανήκουν, συνεργάζονται μεταξύ τους ανεξάρτητα από την πολιτική ομάδα στην οποία ανήκουν με σκοπό την επίτευξη των καλύτερων δυνατών αποτελεσμάτων.

Στις περιπτώσεις όπου οι εισηγήσεις του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου είναι δυνατόν να πλήττουν άμεσα καίρια εθνικά συμφέροντα, οι Έλληνες Ευρωβουλευτές τείνουν να τηρούν ενιαία εθνική στάση⁹¹. Η κοινή αυτή στάση δεν σημαίνει ότι τα ελληνικά πολιτικά προτάσσουν το εθνικό συμφέρον απέναντι στο ευρωπαϊκό ως αποτέλεσμα πάγιων αντι-ευρωπαϊκών θέσεων της χώρας, όπως αυτά της κοινής εξωτερικής πολιτικής και άμυνας. Εκφράζει απλά την αναμενόμενη εθνική θέση μιας μικρής ευρωπαϊκής χώρας. Άλλωστε και στα εθνικά Κοινοβούλια της Ευρώπης παρατηρείται συστράτευση βουλευτών αντίπαλων παρατάξεων σε θέματα που άπτονται των συμφερόντων της χώρας τους.

Αναφορικά με τις θεσμικές θέσεις, η Ελλάδα μέχρι το 1999 είχε καταλάβει θέσεις αντιπροέδρων στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και την προεδρία διαφόρων επιτροπών. Από το 1999 και μετά η θεσμική παρουσία της Ελλάδας στο πολιτικό σύστημα της Ένωσης έχει συρρικνωθεί. Παρά τα οποιαδήποτε προβλήματα, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο γενικά υπήρξε ένας ισχυρός θεσμικός σύμμαχος για την Ελλάδα⁹² η οποία αξιοποίησε το θεσμικό αυτό όργανο για την προώθηση των ελληνικών συμφερόντων και απόψεων, κυρίως σε ότι αφορά θέματα όπως το Κυπριακό, την ένταξη της Τουρκίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, τον Προϋπολογισμό, την οικονομική και κοινωνική συνοχή και τη διαρθρωτική πολιτική.

Συμπερασματικά, η πορεία των ελληνικών κομμάτων στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο μέχρι σήμερα είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα, παρόλα αυτά απαιτείται μεγαλύτερη προσπάθεια από τους Ευρωβουλευτές, οι οποίοι καλούνται να διαδραματίσουν κεντρικό ρόλο στην εκπροσώπηση της χώρας τους σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στην Ελλάδα παρατηρείται σχετική άγνοια για το ευρωπαϊκό γίνεσθαι στο επίπεδο του μέσου Έλληνα. Το γεγονός αυτό μπορεί να αποδοθεί σε κάποιο βαθμό στη γενικότερη πολιτική που ακολουθεί η χώρα, η οποία φαίνεται να προσανατολίζεται σε θέματα που αφορούν άμεσα το εθνικό συμφέρον και λιγότερο σε θέματα που απαιτούν κοινή ευρωπαϊκή στρατηγική, όπως για παράδειγμα το περιβάλλον. Ένας άλλος που θα μπορούσε να αποδοθεί η γενικότερη έλλειψη ενδιαφέροντος για τη λειτουργία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου αφορά στον τρόπο επιλογής των Ευρωβουλευτών. Για το θέμα αυτό παρουσιάζεται ώριμη πλέον η πρόταση για την αλλαγή του τρόπου επιλογής των Ευρωβουλευτών μέσα από πιο δημοκρατικές διαδικασίες που θα συντελέσουν στην αύξηση του ενδιαφέροντος των

⁹¹ όπως για παράδειγμα στην περίπτωση της Τελωνιακής Ένωσης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας με την Τουρκία, όπου οι Έλληνες Ευρωβουλευτές τέθηκαν εναντίον της Ένωσης ανεξάρτητα από την στάση που τήρησαν οι πολιτικές τους ομάδες εντός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Το ίδιο συνέβη και στην περίπτωση της αναγνώρισης του κράτους της Πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας και του ονόματός του.

⁹² Ν. Φραγκάκης, η ελληνική συμμετοχή στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο 1981 – 1985, στο Π. Καζάκος – Κ. Στεφάνου, η Ελλάδα στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα

πολιτών για το ευρωπαϊκό γίνεσθαι, και επιπλέον στην βελτίωση της απήχησης και αποτελεσματικότητας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου⁹³.

4.4 Η συμμετοχή της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα

Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) είναι το όργανο που διαμορφώνει την ενιαία νομισματική πολιτική για τα κράτη μέλη που έχουν υιοθετήσει το ενιαίο νόμισμα ευρώ (Ευρωζώνη). Η ΕΚΤ μαζί με τις Κεντρικές Τράπεζες των κρατών μελών συγκροτούν το Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών (ΕΣΚΤ).

Η Ελλάδα όπως και τα υπόλοιπα μικρά κράτη που συμμετέχουν στο κοινό νόμισμα θεωρείται ότι υπερεκπροσωπούνται στο θεσμικό σύστημα της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (ΟΝΕ) και ειδικότερα στην ΕΚΤ που αποτελεί τον κεντρικό θεσμό του συστήματος. Αυτό συμβαίνει καθώς η σύνθεση της ΕΚΤ και τα δικαιώματα ψήφου των μελών της στηρίζονται στην αρχή «ένα άτομο, μία ψήφος» και όχι σε πληθυσμιακά ή άλλα οικονομικά κριτήρια⁹⁴.

Σχετικά με την Ελλάδα, ως χώρα μέλος της Ευρωζώνης, συμμετέχει στο Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ το οποίο απαρτίζεται από τα μέλη της Εκτελεστικής Επιτροπής της ΕΚΤ και τους διοικητές των εθνικών κεντρικών τραπεζών των χωρών που έχουν υιοθετήσει το ευρώ. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι η Ελλάδα κατέχει μια από τις σημαντικότερες θεσμικές θέσεις της ΕΚΤ, τη θέση του Αντιπροέδρου του Διοικητικού Συμβουλίου, με την εκλογή το 2002 του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος, Α. Παπαδήμου.

⁹³ Βλ. Φ. Τομαή (επιμέλεια), Η συμμετοχή της Ελλάδας στην πορεία προς την Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2003, σελίδα 56

⁹⁴ Βλ. Π. Κ. Ιωακειμίδη, Η θέση της Ελλάδας στο Διεθνές Ευρωπαϊκό και Περιφερειακό Σύστημα, Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα 2007, σελίδα 115

4.5 Η Ελλάδα στην Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και στην Επιτροπή των Περιφερειών

Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (ΕΟΚΕ) είναι ένα συμβουλευτικό όργανο που εκπροσωπεί τους εργοδότες, τους εργαζομένους και άλλες ομάδες συμφερόντων και γνωμοδοτεί σχετικά με την προτεινόμενη νομοθεσία, ώστε να σχηματίζεται μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα του πιθανού αντικτύπου μιας προτεινόμενης νομοθετικής πράξης στις συνθήκες απασχόλησης και την κοινωνική κατάσταση στα κράτη μέλη.

Η ΕΟΚΕ αποτελείται από 353 μέλη από όλες της χώρες, η Ελλάδα έχει 12 εκπροσώπους. Τα μέλη ορίζονται από τις εθνικές κυβερνήσεις και διορίζονται από το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για ανανεώσιμη 5ετή θητεία. Ο αριθμός των μελών ανά χώρα εξαρτάται από το μέγεθος του πληθυσμού της εκάστοτε χώρας.

Η Επιτροπή των Περιφερειών (ΕτΠ) είναι ένα συμβουλευτικό όργανο της ΕΕ αποτελούμενο από τοπικούς και περιφερειακούς εκλεγμένους εκπροσώπους και από τα 28 κράτη μέλη. Είναι το όργανο που εκπροσωπεί τις περιφερειακές και τοπικές αρχές της Ευρώπης. Μέσω της ΕτΠ, οι εκπρόσωποι αυτοί μπορούν να διατυπώνουν τη γνώμη τους σχετικά με τη νομοθεσία της ΕΕ που έχει άμεσο αντίκτυπο στις περιφέρειες και τις πόλεις.

Η ΕτΠ αποτελείται από 350 μέλη, 12 από τα οποία της ελληνικής αντιπροσωπίας. Κάθε χώρα ορίζει μέλη της επιλογής της, τα οποία διορίζονται για ανανεώσιμη θητεία πέντε ετών από το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο αριθμός των μελών ανά χώρα εξαρτάται από το μέγεθος του πληθυσμού της χώρας.

4.6 Η Ευρωπαϊκή Πολιτική της Ελλάδας

Η Ευρωπαϊκή Πολιτική της Ελλάδας, όπως αυτή προβάλλεται στα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης⁹⁵ έχει αποκρυσταλλωθεί εδώ και αρκετά χρόνια στην υποστήριξη της ανάπτυξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης με ομοσπονδιακό περιεχόμενο και διάσταση. Η ομοσπονδιακή διάσταση συνιστά ένα κεντρικό σημείο της ελληνικής ευρωπαϊκής πολιτικής⁹⁶.

Η κεντρική θέση της Ελλάδας υπέρ της εμβάθυνσης της ενοποίησης αναλύεται σε τρία επιμέρους βασικά στοιχεία⁹⁷:

A) Ισχυροί, κεντρικοί, υπερεθνικοί θεσμοί, δηλαδή ισχυροποίηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και παράλληλα βελτίωση της λειτουργίας των διακυβερνητικών θεσμών, του Συμβουλίου των Υπουργών και του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου. Η έμφαση που αποδίδει η Ελλάδα στο στοιχείο της υπερεθνικότητας ως πτυχή της ομοσπονδιακής λογικής οφείλεται στην εκτίμηση ότι οι θεσμοί που δεν ελέγχονται ασφυκτικά από τα κράτη μέλη μπορούν να εκφράζουν καλύτερα το συνολικό ευρωπαϊκό συμφέρον.

B) Ολοκληρωμένες, αναδιανεμητικές, κοινές πολιτικές (Ενιαία Εσωτερική Αγορά και Οικονομική και Νομισματική Ένωση) και προϋπολογισμός για την Ένωση. Η Ελλάδα ως σχετικά λιγότερο ανεπτυγμένο κράτος στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τείνει να βλέπει την Ένωση ως ένα σύστημα συνοχής και αλληλεγγύης το οποίο μπορεί να αναπτυχθεί σε πολιτική ένωση ομοσπονδιακής λογικής μόνο εάν επιτυγχάνει υψηλότερα επίπεδα «πραγματικής σύγκλισης» οικονομικής και κοινωνικής.

Σχετικά με τον Προϋπολογισμό της Ένωσης η Ελλάδα υποστηρίζει:

- i) την ύπαρξη ισχυρού Προϋπολογισμού, ιδιαίτερα στο πλαίσιο της ONE, που θα επιλέγει τις λειτουργίες που παραδοσιακά επιτελεί ο εθνικός Προϋπολογισμός, δηλαδή της σταθεροποίησης, ανακατανομής και αναδιανομής,

⁹⁵ Κυρίως όπως έχει παρουσιαστεί από τους εκπροσώπους της χώρας στη Διακυβερνητική Διάσκεψη για την εκπόνηση της Συνθήκης της Νίκαιας και στην Ευρωπαϊκή Συνέλευση για την επεξεργασία του Ευρωπαϊκού Συντάγματος.

⁹⁶ Βλ. Π. Κ. Ιωακειμίδη, Η ελληνική προβληματική για το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα 2004

⁹⁷ Βλ. Π. Κ. Ιωακειμίδη, Η θέση της Ελλάδας στο Διεθνές Ευρωπαϊκό και Περιφερειακό Σύστημα, Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα 2007, σελίδα 159

- ii) το συνολικό μέγεθος του Προϋπολογισμού θα πρέπει να αντιστοιχεί σε υψηλότερο ποσοστό του Ακαθάριστου Εθνικού Εισοδήματος (ΑΕΕ) της Ένωσης,
- iii) η χρηματοδότηση του Προϋπολογισμού θα πρέπει να γίνεται από όσο το δυνατόν ανεξάρτητο σύστημα της Ένωσης, που θα στηρίζεται σε ‘ευρωπαϊκό φόρο’ και όχι από το σημερινό σύστημα των ‘ίδιων πόρων’ που ουσιαστικά στηρίζεται σε εθνικές συνεισφορές.
- iv) η υιοθέτηση του Προϋπολογισμού θα πρέπει να γίνεται από το Συμβούλιο των Υπουργών και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, αλλά η εκτέλεση του θα πρέπει να ανήκει στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Γ) Ισχυρή Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Κοινή Ευρωπαϊκή Άμυνα, που θα λειτουργεί ως συλλογικό σύστημα ασφάλειας. Κεντρικό σημείο της ευρωπαϊκής πολιτικής της Ελλάδας είναι η ισχυρή υποστήριξη και ανάπτυξη του εξωτερικού ρόλου της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Τα τρία αυτά στοιχεία συμπληρώνονται με ένα τέταρτο, την υποστήριξη δηλαδή από πλευράς της Ελλάδας της διαδικασίας για την παραπέρα διεύρυνση της Ένωσης προκειμένου να ενταχθούν σε αυτήν η Τουρκία και οι χώρες των Βαλκανίων. Έτσι η Ελλάδα εμφανίζεται ως κράτος μέλος της Ένωσης που προωθεί ενεργά την εμβάθυνση και την διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Από αυτή την άποψη η Ελλάδα κατέχει ιδιαίτερη θέση στο πολιτικό σύστημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς δεν υπάρχουν σημαντικές περιπτώσεις χωρών οι οποίες να τάσσονται ταυτόχρονα υπέρ της εμβάθυνσης και την διεύρυνσης της Ένωσης.

Αναφορικά με την υποστήριξη της εμβάθυνσης της ενοποίησης, η Ελλάδα έχει ταχτεί ενεργά υπέρ της «συνταγματοποίησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης». Υπήρξε λοιπόν ένα από τα κράτη μέλη που υποστήριξαν την προικοδότηση της Ένωσης με Σύνταγμα και τις βασικές θεσμικές καινοτομίες όπως τη δημιουργία θέσης Υπουργού εξωτερικών για την Ευρωπαϊκή Ένωση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΙΣ ΚΟΙΝΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Το κεφάλαιο αυτό ξεκινά με την παρουσίαση του ελληνικού πολιτισμού ως κύριο στοιχείο επηρεασμού του σημερινού ευρωπαϊκού πολιτισμού. Θα αποδείξουμε ουσιαστικά ότι δεν θα μπορούσε να υπάρχει σήμερα πολιτισμός στην Ευρώπη, χωρίς την συνεισφορά του ελληνικού πολιτισμού. Παρακάτω γίνεται αναφορά στην συμβολή της Ελλάδας σε ορισμένες βασικές Ευρωπαϊκές Πολιτικές που χαρακτηρίζουν την Ευρωπαϊκή Ένωση, όπως είναι η Κοινή Αγροτική Πολιτική, η Κοινή Εμπορική Πολιτική, οι Διεθνείς Σχέσεις και η διπλωματία της Ελλάδας και η Κοινή Εξωτερική Πολιτική και η Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας.

5.1 Ελληνικός πολιτισμός και Ευρωπαϊκή Ένωση

Η Ελλάδα είναι ένα αναπόσπαστο κομμάτι της Ευρώπης, συνεπώς και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όσο και αν αυτό αμφισβητείται σήμερα λόγω των οικονομικών στοιχείων και των χρεών της χώρας μας, διότι ο αρχαίος ελληνικός πολιτισμός είναι αυτός που έχει διαμορφώσει τον ευρωπαϊκό πολιτισμό και έχει η Ευρώπη σήμερα τις αρχές και τις αξίες για τις οποίες είναι υπερήφανη.

Η Ευρώπη χαρακτηρίζεται από την κοινή προσπάθεια όλων των κρατών για πρόοδο και ευημερία που θα βασίζεται σε ένα πνεύμα συνεργασίας και αλληλεγγύης στα μεταπολεμικά χρόνια. Μέσα σε αυτόν τον ευρωπαϊκό χώρο η Ελλάδα καταλαμβάνει ξεχωριστή θέση κυρίως γιατί αποτελεί το σύνορο μεταξύ της Δύσης και του κόσμου της Ανατολής. Γενικότερα, η χώρα μας κατέχει προνομιακή θέση, αφού μπορεί να λειτουργήσει σαν γέφυρα ενώνοντας τα κράτη της Ευρώπης με τους λαούς της ανατολικής Μεσογείου και Αραβικού κόσμου.

Η προσφορά της Ελλάδας στη Ευρώπη από τα αρχαία ακόμα χρόνια σε θέματα πολιτισμού είναι ανεκτίμητη, διότι η χώρα μας διαθέτει έναν αξιόλογο πνευματικό πολιτισμό (Γράμματα, Τέχνες, Επιστήμες), όπως αποδεικνύουν οι βραβεύσεις και οι διακρίσεις των εργατών του πνεύματος (βραβεία λογοτεχνίας, μουσικής, κινηματογράφου, επιστημονικό δυναμικό που διαπρέπει στο εξωτερικό κτλ.). Καθοριστική είναι η συμβολή του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού στον πολιτικό τομέα. Η δημοκρατία, το σπουδαιότερο πολίτευμα, γεννήθηκε και άκμασε στην αρχαία Ελλάδα και συγκεκριμένα στην Αθήνα, η οποία λειτούργησε σαν πρότυπο για όλες τις σύγχρονες δημοκρατίες. Επιπλέον, έννοιες όπως η Ελευθερία, η Δικαιοσύνη, η Ισονομία, η Φιλοσοφία, η Ποίηση, η Τέχνη, η Ρητορική, η Μουσική, η Επιστημονική Έρευνα και άλλες πολλές να συνδέονται αποκλειστικά με τον Αρχαίο Ελληνικό ζωτικό και ζωοποιό πολιτισμό. Παραθέτοντας κάποια χαρακτηριστικά

παραδείγματα, οι Ακαδημίες έγιναν στη μνήμη του πρώτου μεγάλου θεσμού της γνώσης που ιδρύθηκε από τους πλατωνικούς φιλοσόφους. Επιπλέον τα Μαθηματικά στηρίζονται στις θεωρίες του Θαλή και του Πυθαγόρα. Οι γιατροί όλου του κόσμου ορκίζονται με τον όρκο του Ιπποκράτη. Γενικότερα, σε όλες τις σημερινές επιστήμες υπάρχουν ελληνικά στοιχεία, γεγονός που φανερώνει την πολύτιμη προσφορά της Ελλάδας στην Ευρώπη.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, όπως και ολόκληρη η ευρωπαϊκή ήπειρος, έχει δεχθεί επιρροές από τον ελληνικό πολιτισμό και τη μυθολογία του. Η μυθολογική φιγούρα της Ευρώπης έχει συνυφανθεί με τη προσωποποίηση της ίδιας της ηπείρου (η οποία άλλωστε έχει πάρει το όνομά της από αυτήν) και εσχάτως της Ένωσης. Αγάλματα και πίνακες ζωγραφικής της αρπαγής της Ευρώπης από τον θεό Δία, κοσμούν πολλούς χώρους και κτήρια της Ένωσης ενώ η αναπαράσταση αυτή συναντάται επίσης και στο ελληνικό νόμισμα των 2 ευρώ.

Αναγνωρισμένοι άνθρωποι του εξωτερικού έχουν κάνει κατά καιρούς αρκετές δηλώσεις υπέρ της Ελλάδας και του πολιτισμού της γενικότερα. Η μεταφορά όλων αυτών των γνώσεων και η σοφία και του πολιτισμού στη Δύση και αλλού, έκαναν τον μεγάλο Άγγλο ποιητή και φιλέλληνα Σέλλεϋ να δηλώσει: *Είμαστε όλοι Έλληνες!* Στις 28 Μαΐου 1979 ημέρα υπογραφής της Συνθήκης της Ελλάδος με την τότε ΕΟΚ, ο Ζισκάρ Ντ' Εστέν⁹⁸, άλλος ένας μεγάλος ουμανιστής φιλέλληνας και πραγματικός Ευρωπαϊστής, στον χαιρετισμό του στα Ελληνικά, είπε τότε χαρακτηριστικά: *«Ξέρομε πόσα χρωστάμε στον Ελληνικό λαό, στον τομέα του πολιτισμού μας και της γλώσσας και της σκέψης μας, κι' είναι πολύ σημαντικό για την Γαλλία, που είναι θυγατέρα της κλασικής Ελλάδος, κι' είναι στο εξής αδελφή της σύγχρονης Ελλάδος».*

Η Ευρώπη χωρίς την Ελλάδα δεν θα ήταν η ίδια Ευρώπη. Ο πολιτισμός εδώ στην Ελλάδα γνώρισε την πιο απόλυτη έκφραση. Εδώ βρήκε τη θαυμαστή έννοια του μέτρου και του κάλλους. Είμαστε όλοι στη γλώσσα μας και στον τρόπο της σκέψης μας παιδιά του Ελληνικού πολιτισμού.⁹⁹

Συμπερασματικά, η Ευρώπη θα ήταν τελείως διαφορετική αν δεν είχε ως βάση τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό. Χωρίς την Ελλάδα δεν υπάρχει Ευρωπαϊκός πολιτισμός. Η Ελλάδα μπορεί ακόμα και σήμερα να παίζει ενεργό ρόλο και να επηρεάσει θετικά τις Ευρωπαϊκές εξελίξεις με τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό της, με τις πολιτικές παραδόσεις και την προσήλωση στους δημοκρατικούς θεσμούς, και με

⁹⁸ ο Ζισκάρ Ντ' Εστέν είναι ένας λάτρης του Αρχαίου Ελληνικού Πνεύματος, ένας ιδεαλιστής, στοχαστής και Ευρωπαϊστής, ένας οραματιστής που εργάστηκε για την Ευρωπαϊκή ιδέα όσον ολίγοι, γιατί πράγματι πίστευε στην ενότητα και συνεργασία των Ευρωπαϊκών Κρατών με βάση τα διδάγματα των Αρχαίων Ελλήνων.

⁹⁹ Ο καθηγητής της Οξφόρδης Gilbert Murray έγραψε *«Κανένας λαός δεν διατύπωσε στην ιστορία τις ιδέες της αρετής, του εν ζήν, του πολιτισμού έναντι της βαρβαρότητας καθαρότερα από τους Έλληνες. Και όσοι μεταχειρίστηκαν τα λόγια αυτά ύστερα από αυτούς, φαίνονται ως επί το πλείστον ότι απλώς αναμασούν τις ιδέες των αρχαίων Ελλήνων».*

ορισμένους τομείς της οικονομίας που παρουσιάζουν άνθιση, όπως γεωργία, ναυτιλία, εμπόριο και τουρισμός. Ο ελληνικός τρόπος ζωής και οι αξίες του, όπως προκύπτουν από τη μελέτη της νεοελληνικής ιστορίας προσφέρουν πολλά στους υπόλοιπους ευρωπαϊκούς λαούς αντισταθμίζοντας το δυτικοευρωπαϊκό πνεύμα του πειστικού ορθολογισμού με την αμεσότητα και τον αυθορμητισμό που προβάλλει η δική μας πολιτιστική ταυτότητα. Ακόμη η παρουσία της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα λειτουργεί και ως ιδεολογικό σύμβολο που συνδέει το σύγχρονο ευρωπαϊκό με τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό.

5.1.1 Η Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης

Από το 1985 θεσπίστηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση ο θεσμός της πολιτιστικής πρωτεύουσας της Ευρώπης¹⁰⁰ με καθαρά ελληνική πρωτοβουλία, της τότε ελληνίδας Υπουργού Πολιτισμού Μελίνας Μερκούρη. Στον θεσμό αυτό, μία ευρωπαϊκή πόλη ορίζεται ως πολιτιστικής πρωτεύουσας της Ευρώπης για περίοδο ενός χρόνου στη διάρκεια του οποίου της δίνεται η ευκαιρία να επιδείξει την πολιτιστική της ζωή και την πολιτιστική της ανάπτυξη¹⁰¹. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παραχωρούσε μια επιδότηση στην επιλεγμένη πόλη κάθε χρόνο, ενώ από το 2010 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αποφάσισε να χορηγεί σε κάθε πολιτιστική πρωτεύουσα βραβείο προς τιμήν της Μελίνας Μερκούρη. Το βραβείο δίνεται στην κάθε πόλη, τρεις μήνες περίπου πριν την έναρξη των εκδηλώσεων και είναι ύψους 1,5 εκατομμυρίου ευρώ. Το βραβείο αντικαθιστά την επιχορήγηση που δινόταν μέχρι τότε.

Τα κράτη μέλη με ομοφωνία επιλέγουν τις πιο πιθανές πόλεις για να φιλοξενήσουν το γεγονός. Πρώτη Ευρωπαϊκή πολιτιστική πόλη ανακηρύχθηκε η Αθήνα το 1985. Επόμενη ελληνική πολιτιστική πόλη ήταν η Θεσσαλονίκη το 1997 και η τελευταία πολιτιστική πρωτεύουσα της Ευρώπης από την Ελλάδα ήταν η Πάτρα το 2006. Από το 2007 θα ορίζονται δύο πολιτιστικές πρωτεύουσες της Ευρώπης με σκοπό κάθε κράτος να έχει την ευκαιρία να φιλοξενήσει με τη σειρά του το γεγονός¹⁰². Επόμενη χρονιά που ελληνική πόλη θα φιλοξενήσει το θεσμό εκτιμάται

¹⁰⁰ Η έννοια της Ευρωπαϊκής πολιτιστικής πόλης συνελήφθη ως ένας τρόπος αλληλοπροσέγγισης των Ευρωπαίων κατοίκων και ξεκίνησε στις 13 Ιουνίου 1985 από το Συμβούλιο Υπουργών με πρωτοβουλία της ελληνίδας Υπουργού Πολιτισμού Μελίνας Μερκούρη. Από τότε, η πρωτοβουλία έχει καταστεί όλο και περισσότερο επιτυχής μεταξύ των Ευρωπαίων κατοίκων και έχει αποκτήσει έναν αυξανόμενο πολιτιστικό και κοινωνικό-οικονομικό αντίκτυπο με τους πολυάριθμους επισκέπτες που έχει προσελκύσει.

¹⁰¹ Αρκετές ευρωπαϊκές πόλεις έχουν χρησιμοποιήσει την χρονιά της πολιτιστικής πόλης για να μεταμορφώσουν ολοκληρωτικά την πολιτιστική τους βάση και, την εικόνα τους στο διεθνή χώρο.

¹⁰² Αυτό έγινε για να αποφευχθεί υπερβολικά ο σκληρός ανταγωνισμός μεταξύ κρατών για την απόκτηση του τίτλου της Πολιτιστικής πρωτεύουσας της Ευρώπης.

ότι θα είναι το 2021, με υποψήφιες πόλεις την Ελευσίνα, την Ερμούπολη, την Καλαμάτα, την Τρίπολη, την Σπάρτη, το Ναύπλιο, τα Ιωάννινα και τη Λάρισα.

5.2 Η στάση της Ελλάδας απέναντι στις Ευρωπαϊκές Πολιτικές

Η Ελλάδα αποτελεί κράτος μέλος της Ένωσης που προωθεί ενεργά τόσο την εμβάθυνση όσο και την διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Από την άποψη αυτή η Ελλάδα κατέχει ιδιαίτερη θέση στο πολιτικό σύστημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς δεν υπάρχουν σημαντικές περιπτώσεις χωρών μελών οι οποίες να τάσσονται ταυτόχρονα υπέρ της εμβάθυνσης και της διεύρυνσης της Ένωσης. Η χώρα μας τάσσεται υπέρ της ανάπτυξης νέων πολιτικών και κυρίως των λεγόμενων συνοδευτικών πολιτικών μέσω των οποίων αναδιανέμονται πόροι και αμβλύνονται οι αρνητικές συνέπειες της οικονομικής ολοκλήρωσης για τις ασθενείς οικονομίες.

Η Ελλάδα, ως χώρα αποδέκτης των ευρωπαϊκών πόρων και έχοντας εξασφαλίσει από την ένταξη της τα ΜΟΠ πριν από τη διεύρυνση της Ισπανίας και της Πορτογαλίας, έγινε υπέρμαχος των πολιτικών οικονομικής και κοινωνικής συνοχής. Έχοντας μια οικονομία με εκτεταμένο κατά κύριο λόγο πρωτογενή τομέα, η Ελλάδα ξεκίνησε με ισχυρό ίδιο συμφέρον στην Κοινή Αγροτική Πολιτική. Τοποθετημένη σε μια ασταθή γεωπολιτική περιοχή και αντιμετωπίζοντας σοβαρό ζήτημα εθνικής ασφάλειας, η Ελλάδα σταδιακά εξελίχθηκε σε ένθερμο υποστηρικτή της εμβάθυνσης της ευρωπαϊκής ενοποίησης και της κοινής εξωτερικής πολιτικής άμυνας και ασφάλειας.¹⁰³ Στο σημείο αυτό η Ελλάδα διαφοροποιείται από την Γερμανία που αποτελούσε από την αρχή της δημιουργίας της ΕΟΚ τον βασικό υποστηρικτή της εμβάθυνσης.

Πέρα από την κατοχύρωση των ΜΟΠ, στην Διακυβερνητική Διάσκεψη που κατάρτισε την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη προστέθηκαν στην ιδρυτική συνθήκη, μετά από πίεση της Ελλάδας και της Ιρλανδίας οι διατάξεις για την οικονομική και κοινωνική συνοχή. Επιπλέον, το Ταμείο Συνοχής ιδρύθηκε με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ μετά από πίεση της Ελλάδας, της Ισπανίας, της Πορτογαλίας και της Ιρλανδίας.¹⁰⁴

Η βασική διαφοροποίηση της ελληνικής στάσης από το παρελθόν οφείλεται στην αποδοχή της θεσμικής ευελιξίας που συνδέεται άμεσα και με την πρόθεση συμμετοχής σε πιο προχωρημένα σχήματα συνεργασίας μεταξύ κρατών μελών της Ένωσης. Μέχρι και τη Διακυβερνητική Διάσκεψη του 1996, η Ελλάδα αντιτασσόταν στην προοπτική της μεταβλητής γεωμετρίας, χωρίς τελικά να μπορέσει να αποτρέψει

¹⁰³ Βλ. Γ. Παγουλάτου, Στ. Μπλαβούκου, επιμέλεια Ναπολέον Μαραβέγιας, Θεόδωρος Σακελλαρόπουλος, Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση και Ελλάδα, Οικονομία, Κοινωνία, Πολιτικές, Εκδόσεις Διόνικος, Αθήνα 2006, σελίδα 55

¹⁰⁴ Βλ. Είκοσι χρόνια από την Ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Απολογισμός και Προοπτικές, Ένωση Νέων Επιστημόνων Ευρωπαϊκών Σπουδών (ΕΝΕΕΣ), Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα 2002, σελίδα 222

την συμπερίληψη της σχετικής διάταξης περί στενότερης συνεργασίας στη Συνθήκη του Άμστερνταμ. Πρόθυμη αλλά ανίκανη τότε να συμμετέχει στον πυρήνα της Ε.Ε.¹⁰⁵, η Ελλάδα φοβόταν ότι η στενότερη συνεργασία θα οριστικοποιούσε την περιθωριοποίηση της στο εσωτερικό της Ε.Ε. Όταν όμως η επιτυχής είσοδος στην ΟΝΕ κάλυψε την απόσταση ανάμεσα στην επιθυμία και στην πραγματικότητα, η Ελλάδα μετατράπηκε σε υποστηρικτή της ενισχυμένης συνεργασίας, έχοντας κερδίσει τη συμμετοχή στον προσδοκώμενο μελλοντικό πυρήνα της Ε.Ε., που εκτιμόταν ότι θα αποτελέσουν οι χώρες μέλη της ΟΝΕ.¹⁰⁶

Οι πολιτικές που προσέφεραν οικονομικές απολαβές στην Ελλάδα σαφώς και υποστηρίχθηκαν από την Ελλάδα, αλλά η χώρα υποστήριξε και πολιτικές που δεν συνεπάγονταν απαραίτητα με μεταβιβάσεις πόρων. Στη διάρκεια της πρώτης ελληνικής προεδρίας προωθήθηκε η πολιτική προστασίας του καταναλωτή, ενώ στη διάρκεια της δεύτερης ελληνικής προεδρίας προωθήθηκε ο κοινωνικός χάρτης. Η Ελλάδα δείχνει ιδιαίτερο ενδιαφέρον και για πολιτικές όπως η παιδεία και ο πολιτισμός, που εκφεύγουν από το πεδίο της οικονομικής ολοκλήρωσης.

Σε θέματα που παρουσίαζαν εμφανή σημασία για την Ελλάδα ή αποτελούσαν στόχους της ελληνική εξωτερικής πολιτικής (σχέσεις με βαλκανικές χώρες, ζήτημα ονομασίας Πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας, σχέσεις με Τουρκία κ.α.) η Ελλάδα προέβαλε αρνησικυρία (veto) στη λήψη αποφάσεων από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Σε ορισμένες περιπτώσεις η άσκηση του veto συνέβαλε στην επίτευξη στόχων (όπως η δέσμευση για την ένταξη της Κύπρου) ενώ σε άλλες περιπτώσεις οδήγησε την Ελλάδα σε απομόνωση τονίζοντας την αδυναμία της χώρας να θέσει τα ειδικότερα θέματα στο ευρύτερο πλαίσιο και στη λογική της διαπραγμάτευσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Σαν γενικό συμπέρασμα της συνολικής συμμετοχής της Ελλάδας στο ευρωπαϊκό εγχείρημα θα μπορούσε να υποστηρίξει κανείς ότι η προσαρμογή της Ελλάδας σε μια κοινοτική πραγματικότητα που μεταλλάσσεται αδιάκοπα προκάλεσε μέχρι σήμερα πολλές τριβές, υπήρξε αργή και ίσως όχι ιδιαίτερα επιτυχημένη. Η Ελλάδα συνάντησε περισσότερες δυσκολίες από οποιαδήποτε άλλη χώρα μέλος στην ουσιαστική ενσωμάτωση της στον κοινοτικό κορμό¹⁰⁷.

¹⁰⁵ Δεδομένου του αγεφύρωτου, όπως θεωρούνταν εκείνη την εποχή, χάσματος από τα κριτήρια σύγκλισης της ΟΝΕ

¹⁰⁶ Βλ. Π. Κ. Ιωακειμίδη, Η Συνθήκη της Νίκαιας και το μέλλον της Ευρώπης, εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα 2002

¹⁰⁷ Φ. Τομαή (επιμέλεια), Η συμμετοχή της Ελλάδας στην πορεία προς την Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2003, σελίδα 147

5.3 Κοινή Αγροτική Πολιτική

Η ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα προκάλεσε διάφορες επιπτώσεις στον αγροτικό τομέα, κυρίως λόγω της αντικατάστασης της εθνικής αγροτικής πολιτικής που εφαρμόζονταν πριν το 1981 από την Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ). Η νέα πολιτική ενίσχυσε σημαντικά τα αγροτικά εισοδήματα κυρίως μέσω των μηχανισμών στήριξης των γεωργικών προϊόντων και των επιδοτήσεων από τον κοινοτικό προϋπολογισμό όσο και με προστατευτικά μέσα, κυρίως με αντισταθμιστικές εισφορές στις εισαγωγές.

Τα άρθρα 38 έως 47 της Συνθήκης της Ρώμης αφορούν στη γεωργία και περιέχουν τις γενικές κατευθυντήριες γραμμές της υπό διαμόρφωση τότε ΚΑΠ. Πιο συγκεκριμένα, οι στόχοι της Κ.Α.Π.¹⁰⁸ είναι α) να αυξάνει την παραγωγικότητα της γεωργίας με την ανάπτυξη της τεχνικής προόδου, με την εξασφάλιση της ορθολογικής ανάπτυξης της γεωργικής παραγωγής, καθώς και της αποτελεσματικότερης αξιοποίησης των συντελεστών παραγωγής και κυρίως του εργατικού δυναμικού, β) να εξασφαλίζει κατ' αυτό τον τρόπο ένα δίκαιο βιοτικό επίπεδο στο γεωργικό πληθυσμό, ιδίως με την αύξηση του ατομικού εισοδήματος των εργαζομένων στη γεωργία, γ) να σταθεροποιεί τις αγορές, δ) να εξασφαλίζει τον εφοδιασμό, να διασφαλίζει λογικές τιμές κατά την προσφορά αγαθών στους καταναλωτές.

Στους παραπάνω γενικούς στόχους προστέθηκαν στην πορεία πιο εξειδικευμένοι στόχοι τον επόμενο χρόνο (1958) στη Διάσκεψη της Stresa που σαν αποτέλεσμα παρατηρούνται κάποιες φανερές συγκρούσεις στόχων.¹⁰⁹

Μετά την ένταξη της στην Κοινότητα, η Ελλάδα παρέδωσε στον τότε Πρόεδρο της Επιτροπής (G. Torn) ένα υπόμνημα με τον τίτλο «Οι ελληνικές θέσεις για την Αναμόρφωση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής».¹¹⁰ Οι θέσεις αυτές είναι οι ακόλουθες:

- (1) Στην αναμόρφωση της ΚΑΠ να ληφθεί υπόψη η χαμηλή προστασία των Μεσογειακών προϊόντων και να ενισχυθούν οι μηχανισμοί προστασίας.
- (2) Η πολιτική τιμών θα πρέπει να αποβλέπει στη βελτίωση του εισοδήματος των γεωργών και να λαμβάνει υπόψη τις μεταβολές κόστους και ρυθμών πληθωρισμού και τις επιπτώσεις των προτιμησιακών παραχωρήσεων της Κοινότητας.

¹⁰⁸ Άρθρο 39 της Συνθήκης της Ρώμης

¹⁰⁹ Βλ. Π. Ρουμελιώτη (επιμέλεια), Η Ολοκλήρωση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και ο ρόλος της Ελλάδας, Ουτοπία και Πραγματικότητα, σελίδα 342

¹¹⁰ Βλ. Π. Κ. Ιωακειμίδη, Ο Μετασχηματισμός της ΕΟΚ, από την «Εντολή» στην Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη, η μετεξέλιξη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και ο ρόλος της Ελλάδας, σελίδα 148

- (3) Αντίθεση στην επέκταση της αρχής της συνυπευθυνότητας. Μόνο για προϊόντα σε διαρθρωτικά πλεονάσματα θα μπορούσε να γίνει αποδεκτή η επέκταση της αρχής. Οποσδήποτε θα πρέπει να εξαιρεθούν τα μεσογειακά προϊόντα (αραβόσιτος και σκληρό σιτάρι) από οποιαδήποτε σχετική ρύθμιση.
- (4) Υποστήριξη της επιβολής ειδικού φόρου στα παραγόμενα και εισαγόμενα στην Κοινότητα φυτικά έλαια.
- (5) Ενδυνάμωση της περιφερειακής πολιτικής της Κοινότητας, αύξηση των πόρων του περιφερειακού ταμείου και του τμήματος Προσανατολισμού του Γεωργικού Ταμείου με αύξηση των κοινοτικών ποσοστών χρηματοδότησης.

Τα κυριότερα μέσα αγροτικής πολιτικής τα οποία εφάρμοσε η Ελλάδα για τη στήριξη του πρωτογενή τομέα πριν την ένταξη της στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα περιλάμβαναν μηχανισμό αγοραστικής παρέμβασης, άμεσες εισοδηματικές ενισχύσεις, επιδοτήσεις των αγροτικών εισροών, επιδοτήσεις εξαγωγών για τα πλεονασματικά και εξαγωγίμα προϊόντα, μέτρα προστασίας από τις εισαγωγές και ευνοϊκή πιστωτική πολιτική¹¹¹.

Συμπερασματικά, η παραγωγικότητα του αγροτικού τομέα αυξήθηκε ταχύτερα από εκείνη που δεν άνηκε στον αγροτικό τομέα και είναι αποτέλεσμα κυρίως της μείωσης του αγροτικού πληθυσμού και όχι της ανόδου της αξίας της αγροτικής παραγωγής. Αυτό είναι και το λογικό επακόλουθο των μηχανισμών της ΚΑΠ που επικεντρώνονται στη στήριξη των τιμών και όχι στη βελτίωση των δομών του αγροτικού τομέα.

¹¹¹ Βλ. Ευρωπαϊκή Κίνηση, Ελληνική Επιτροπή για την Ευρωπαϊκή Ένωση, Η Ελλάδα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Απολογισμός της πρώτης δεκαεπταετίας – Προοπτικές, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1996, σελίδα 114

5.4 Κοινή Εμπορική Πολιτική, Διεθνείς Σχέσεις και Διπλωματία της Ελλάδας

Η κοινή εμπορική πολιτική που έχει διαμορφωθεί στην ΕΕ συνιστά ένα από τα κύρια εργαλεία των εξωτερικών σχέσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Κοινή εμπορική πολιτική σημαίνει ενιαία διαχείριση των εμπορικών σχέσεων με τις τρίτες χώρες εκτός της ΕΕ, και υλοποιείται μέσω μιας τελωνειακής ένωσης¹¹², ενός κοινού δασμολογίου και κοινών καθεστώτων για τις εισαγωγές και τις εξαγωγές στην ΕΕ που εφαρμόζεται με ομοιόμορφο τρόπο από όλα τα κράτη μέλη.¹¹³ Ανήκει στην αποκλειστική αρμοδιότητα¹¹⁴ της Κοινότητας και κάθε απόφαση που επεκτείνει τις αρμοδιότητες της Κοινότητας στον εμπορικό τομέα λαμβάνεται ομόφωνα από το Συμβούλιο.

Η Ελλάδα είναι πολύτιμο κράτος μέλος για την Ευρωπαϊκή Ένωση γιατί λόγω της θέσης, της ιστορίας και του πολιτισμού της κατέχει σημαντική διεθνή θέση για λόγους πολιτιστικούς και γεωπολιτικούς. Περιγράφεται ως σημείο συνάντησης πολιτισμών¹¹⁵, και θεωρείται το κέντρο του κόσμου ανάμεσα σε Ανατολή και Δύση, γεγονός που αυξάνει σημαντικά την γεωστρατηγική της δύναμη και σημασία.

Σύμφωνα με μια επίσημη δημοσίευση, η διεθνής θέση της Ελλάδας περιγράφεται ως εξής: «Η Ελλάδα κατέχει μια μοναδική γεωπολιτική θέση, καθώς βρίσκεται στο σταυροδρόμι πολιτισμών και είναι κόμβος για τις μεταφορές και τις επικοινωνίες από την Ανατολή στη Δύση και από τον Βορρά στο Νότο. Παράλληλα κατέχει κρίσιμη γεωγραφική θέση στο μέτρο που περιβάλλεται από θερμές περιοχές έντασης και συγκρούσεων. Η Ελλάδα έχει επίσης το προνόμιο να είναι μέλος αρκετών διεθνών οργανισμών, καθώς είναι η μόνη χώρα της Νοτιοανατολικής Ευρώπης που είναι μέλος τόσο της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσο και του ΝΑΤΟ»¹¹⁶.

Η Ελλάδα ως χώρα έχει αναπτύξει ισχυρές διπλωματικές σχέσεις με την Κύπρο, την Αλβανία, τη Ρωσία, τη Σερβία, την Αρμενία και το Ισραήλ, ενώ ταυτόχρονα επικεντρώνεται στην δημιουργία καλύτερων σχέσεων με την Αίγυπτο και τον υπόλοιπο αραβικό κόσμο, τον Καύκασο και την Κίνα. Ως μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ένωσης για τη Μεσόγειο η Ελλάδα αποτελεί περιοχή κλειδί για την Ανατολική Μεσόγειο και προωθεί την συνεργασία μεταξύ των γειτονικών της κρατών.

¹¹² άρθρο 206 της ΣΛΕΕ

¹¹³ άρθρο 133 της Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

¹¹⁴ άρθρο 3 παράγραφος 1 της ΣΛΕΕ (στοιχείο ε)

¹¹⁵ C. Stefanou, "The Foreign Policy of Greece", About Greece, Αθήνα: Ministry of Press and Mass Media, 2001, σελ.120

¹¹⁶ Ministry of Press and Mass Media, Greece in Brief, Αθήνα, 2002, σελ. 21.

Η δημόσια διπλωματία στην χώρα μας συνιστά μέρος της δημόσιας πολιτικής και αποτελεί μέσο εφαρμογής της εξωτερικής πολιτικής του κράτους, από την οποία όμως και διαφοροποιείται καθώς βασικός αποδέκτης της πρώτης δεν είναι οι κυβερνήσεις των άλλων χωρών αλλά η διεθνής κοινή γνώμη ενώ κύριο μέλημα της είναι η προβολή θετικής εικόνας της χώρας στο εξωτερικό, συμπεριλαμβανομένης και της αξιόπιστης προβολής των εθνικών θέσεων ως θεμάτων διεθνούς ενδιαφέροντος.

Σε αντίθεση με το σήμερα, η προώθηση των θέσεων της Ελλάδας παλαιότερα γινόταν μόνο σε επίπεδο κορυφής, οι διαπραγματεύσεις διεξάγονταν δηλαδή μεταξύ των κυβερνήσεων. Οι κύριοι φορείς δημόσιας διπλωματίας στην Ελλάδα είναι το Υπουργείο Εξωτερικών (ΥΠΕΞ) και η Γενική Γραμματεία Επικοινωνίας (ΓΓΕ) ως συμπληρωματική υπηρεσία του πρώτου φορέα¹¹⁷. Πιο συγκεκριμένα, στο Υπουργείο Εξωτερικών, λειτουργεί Υπηρεσία Ενημέρωσης και Δημόσιας Διπλωματίας, υπαγόμενη απ' ευθείας στον Υπουργό Εξωτερικών, η οποία έχει ως σκοπό τον σχεδιασμό και την εφαρμογή προγραμμάτων πληροφόρησης για θέματα του Υπουργείου Εξωτερικών¹¹⁸.

¹¹⁷ Όσον αφορά στο ελληνικό συνταγματικό πλαίσιο, οι σημαντικότερες πτυχές της δημόσιας διπλωματίας ανατίθενται στον Πρωθυπουργό, ο οποίος μεταβίβασε τις αρμοδιότητες του αυτές στον Υπουργό Επικρατείας (που εποπτεύει την Γενική Γραμματεία Ενημέρωσης και Επικοινωνίας) και στον Υπουργό Εξωτερικών. Ιδιαίτερο ρόλο έχει εν προκειμένω ο Υπουργός Επικρατείας ο οποίος είναι επιφορτισμένος με το σύνολο των κυβερνητικών επικοινωνιακών αρμοδιοτήτων απέναντι στην κοινή γνώμη (βλ. και Ν.3242/2004 και Υ.Α. 93/2004 και τον πρόσφατο Ν. 3444/2006 για τις Οργανικές Διατάξεις που διέπουν την Γενική Γραμματεία Επικοινωνίας - Γενική Γραμματεία Ενημέρωσης).

¹¹⁸ Στις αρμοδιότητες της υπηρεσία αυτής εμπίπτουν μεταξύ άλλων οι εξής: α) η σύνταξη Δελτίων Τύπου για την Κεντρική Υπηρεσία και περιοδικών εκθέσεων για τις διαπιστευμένες στην Χώρα ξένες πρεσβείες, β) η συγκέντρωση στοιχείων και πληροφοριών από δημοσιεύσεις του εξωτερικού τύπου και κάθε μέσου δημοσιότητας, τα οποία αναφέρονται στην Ελλάδα και τις διεθνείς εξελίξεις, γ) η παρακολούθηση του ημερήσιου περιοδικού τύπου της Χώρας, καθώς και των άλλων ΜΜΕ, εφόσον αναφέρονται σε θέματα αρμοδιότητας του Υπουργείου και δ) η σύνταξη των κάθε είδους ανακοινώσεων και απαντήσεων του Υπουργείου (βλ. άρθρο 17 Ν. 3566/2007).

5.4.1 Η Ένωση για τη Μεσόγειο

Οι διεθνείς σχέσεις και η διπλωματία της Ελλάδας έρχονται στο προσκήνιο και στην περίπτωση της Ένωσης για τη Μεσόγειο¹¹⁹, καθώς δεν θα μπορούσε η χώρα μας να λείπει από μια τέτοια Ένωση με αναφορά στη Μεσόγειο. Η Ένωση για τη Μεσόγειο είναι μια κοινότητα ευρωμεσογειακής συνεργασίας, που αποφασίστηκε στην Σύνοδο Κορυφής των Παρισίων¹²⁰. Η Ελλάδα, ως μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ένωσης για τη Μεσόγειο, αποτελεί περιοχή κλειδί για την Ανατολική Μεσόγειο και έχει προωθήσει σημαντικά την συνεργασία μεταξύ των γειτονικών της κρατών.

Η Ένωση για τη Μεσόγειο αποτελείται από τα κράτη-μέλη της ΕΕ και άλλα κράτη που διαβρέχονται από τη Μεσόγειο αλλά δεν ανήκουν στην ΕΕ. Συμμετέχουν δηλαδή τα 27 κράτη μέλη της Ε.Ε¹²¹ και 16 χώρες της Μεσογείου και της Μέσης Ανατολής, το οποίο προβλέπει την ενίσχυση της συμμετοχής των μεσογειακών εταίρων και δίνει έμφαση στην υλοποίηση περιφερειακών προγραμμάτων, με αναπτυξιακό και περιβαλλοντικό χαρακτήρα, αλλά και άμεσο πρακτικό όφελος για τους λαούς της Μεσογείου. Ως πολιτική της Ε.Ε. ανήκει στη Νότια Διάσταση της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Γειτονίας. Αποτελεί το μοναδικό σχήμα στο οποίο μετέχουν όλες οι χώρες της περιοχής και ως βασικό στόχο έχει την υλοποίηση προγραμμάτων.

Αυτό που κάνει την Ένωση για τη Μεσόγειο να ξεχωρίζει από άλλες Ενώσεις είναι η ύπαρξη της Γραμματείας της Ένωσης, με κύρια αρμοδιότητα την προώθηση των περιφερειακών προγραμμάτων, με τη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα, του οποίου η κινητοποίηση βρίσκεται στο επίκεντρο της δημιουργίας της Ένωσης για τη Μεσόγειο. Από την αρχή η Ελλάδα υποστήριξε τη δημιουργία της Ένωσης για τη Μεσόγειο και επιπλέον διεκδίκησε την συμμετοχή της στη Γραμματεία της, για να έχει πρωταγωνιστικό ρόλο στις δράσεις της Ένωσης για τη Μεσόγειο¹²².

¹¹⁹ Ιδρύθηκε στις 13 Ιουλίου 2008 από το Γάλλο Πρόεδρο Νικολά Σαρκοζύ. Ο ηγέτης πρότεινε για πρώτη φορά την ιδέα ως εναλλακτική πρόταση για την ένταξη της Τουρκίας στην ΕΕ. Ωστόσο, τα σχέδια απέτυχαν και η ιδέα σύντομα εγκαταλείφθηκε. Το Μάρτιο του 2008 η Τουρκία δέχτηκε να συμμετάσχει στην Ένωση, καθώς έλαβε εγγυήσεις ότι δεν πρόκειται να αποτελέσει εναλλακτική λύση στο να γίνει η ίδια κράτος-μέλος της ΕΕ.

¹²⁰ Η Σύνοδος Κορυφής των Παρισίων πραγματοποιήθηκε στις 13/7/2008

¹²¹ Οι αρχικές προτάσεις προέβλεπαν να γίνουν μέλη της ένωσης μόνο τα κράτη μέλη της ΕΕ που συνορεύουν με τη Μεσόγειο, δηλαδή: Γαλλία, Ελλάδα, Ισπανία, Ιταλία, Κύπρος, Μάλτα και Σλοβενία. Οι υπόλοιπες χώρες όμως δυσαρεστήθηκαν, όπως η Γερμανία κι έτσι συμπεριελήφθησαν όλες οι χώρες της ΕΕ και άλλαξε και η ονομασία από Μεσογειακή Ένωση σε Ένωση για τη Μεσόγειο.

¹²² μέχρι την 31.5.2013 η Ελλάδα κατείχε τη θέση του Αναπληρωτή Γενικού Γραμματέα της Ένωσης για τη Μεσόγειο με αρμοδιότητα τον τομέα της Ενέργειας

5.5 Η συνεισφορά της Ελλάδας στην Κοινή Εξωτερική Πολιτική και στην Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας

Η Ελλάδα είναι το μόνο κράτος μέλος της ΕΕ που έχει δεχτεί αυστηρή κριτική λόγω των επιδιώξεων, της στρατηγικής και των δράσεων της εξωτερικής πολιτικής της. Αυτό συμβαίνει γιατί η Ελλάδα έχει ένα ιδιόρρυθμο μοντέλο σχεδιασμού εξωτερικής πολιτικής. Το ελληνικό μοντέλο αυτό έχει τρεις χαρακτηριστικές παραμέτρους¹²³:

- α) τον ρόλο της προσωπικότητας του Υπουργού Εξωτερικών ως διαμορφωτή της εξωτερικής πολιτικής
- β) την κοινωνία και την κοινή γνώμη γενικότερα ως πηγή εξωτερικής πολιτικής
- γ) την αλληλεπίδραση μεταξύ κοινωνίας και προσώπων στην εξωτερική πολιτική

Αντιμετωπίζοντας σοβαρά προβλήματα στο γειτονικό περίγυρο η Ελλάδα έχει έντονη αίσθηση της εξωτερικής απειλής και αυτή η αίσθηση της απειλής επηρεάζει καθοριστικά τη συμπεριφορά της στον διεθνή χώρο. Σχετικά με τα Βαλκάνια, η Ελλάδα έθεσε ως βασικό στόχο την ενσωμάτωση της περιοχής στην Ευρωπαϊκή Ένωση ως προϋπόθεση για την εδραίωση της σταθερότητας, της δημοκρατίας και της οικονομικής ανάπτυξης.

Χωρίς αμφιβολία, η διαπραγματευτική δύναμη της χώρας ενισχύθηκε σημαντικά από τη συμμετοχή της στην Ευρωπαϊκή Ένωση, παρόλο που η κοινοτική συμπαράσταση σε αυτά τα θέματα προσφέρεται συνήθως με πολλές επιφυλάξεις. Η διαφωνία των υπολοίπων κρατών – μελών ως προς την ύπαρξη πραγματικής απειλής δικαιολογεί την άρνηση της ενεργού ανάμειξης.

Η Ελλάδα θεωρεί ότι η Ένωση οφείλει να διαδραματίσει ενεργό ρόλο στο διεθνές σύστημα, αναφορικά με τη διαδικασία πρόληψης, επίλυσης, διαχείρισης συγκρούσεων και εδραίωσης της σταθερότητας ειρήνης και συνεργασίας των κρατών μελών. Πιο συγκεκριμένα η Ελλάδα θεωρεί ότι η Ένωση θα πρέπει να έχει στενές μεν σχέσεις με τις ΗΠΑ αλλά ως ανεξάρτητη και αυτόνομη δύναμη.

Παρατηρείται λοιπόν μια «κοινοτικοποίηση» των εθνικών θεμάτων της χώρας, δηλαδή το φαινόμενο, σταδιακά, κυρίως μετά το 1985, θέματα μείζονος ελληνικού ενδιαφέροντος, να ενσωματώνονται μέσα στην κοινοτική λογική, όχι απαραίτητα ως υιοθετημένη κοινοτική πολιτική αλλά τουλάχιστον ως αντιμετώπιση από τα κοινοτικά όργανα.

Συνεπώς η Ελλάδα υποστηρίζει την ανάπτυξη της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας της Ένωσης (ΚΕΠΙΑ) αλλά και της

¹²³ Απόσπασμα από Π. Κ. Ιωακειμίδη, επιμέλεια Παναγιώτης Ι. Τσάκωνας, Σύγχρονη Ελληνική Εξωτερική Πολιτική, εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2003, σελίδα 93

Ευρωπαϊκής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας (ΕΠΑΑ). Ειδικά για την ΚΕΠΠΑ η Ελλάδα υποστηρίζει:¹²⁴

- (i) Ολοκληρωμένη εξωτερική πολιτική, να συμπεριλαμβάνεται δηλαδή το σύνολο των θεμάτων εξωτερικής πολιτικής στο πεδίο της κοινής εξωτερικής πολιτικής.
- (ii) Αποτελεσματική εξωτερική πολιτική. Για την επίτευξη του στόχου αυτού η Ελλάδα έχει υποστηρίξει α) τη λήψη των αποφάσεων με ειδική πλειοψηφία (με ορισμένες εξαιρέσεις) ενώ ο κανόνας που ισχύει είναι η λήψη αποφάσεων με ομοφωνία και β) τη θέσπιση της θέσης του Υπουργού Εξωτερικών της Ένωσης. Η Ελλάδα υποστηρίζει επίσης την εγκαθίδρυση υπηρεσίας εξωτερικής δράσης για την εφαρμογή της εξωτερικής πολιτικής της Ένωσης.
- (iii) Ανάπτυξη ευρωπαϊκής αμυντικής πολιτικής και κοινής άμυνας με βάση αυτόνομη αλλά συμπληρωματική προς το ΝΑΤΟ. Σκεπτόμενη φυσικά την θέση της η Ελλάδα θεωρεί ότι η Ένωση θα πρέπει να διαθέτει τα θεσμικά, πολιτικά και στρατιωτικά μέσα προκειμένου να προστατεύει την ανεξαρτησία και την εδαφική ακεραιότητα των μελών της. Για το λόγο αυτό εισηγήθηκε και πίεσε για την εισαγωγή των εννοιών των 'εξωτερικών συνόρων' και της 'εδαφικής ακεραιότητας' στη Συνθήκη του Άμστερνταμ. Η κοινή άμυνα θα πρέπει να στηρίζεται στην αρχή της ρήτηρας της 'αμοιβαίας συνδρομής' προσδίδοντας στην Ένωση το χαρακτήρα του συλλογικού συστήματος ασφάλειας. Η ρήτρα αυτή συμπεριλήφθηκε μετά από ελληνική πρόταση στη συνθήκη της Λισαβόνας.

Η Ελλάδα υποστηρίζει επιπλέον την προώθηση του θεσμού της ενισχυμένης συνεργασίας τόσο στον τομέα της κοινής εξωτερικής πολιτικής όσο και άμυνας, εφόσον δεν είναι εφικτή η ανάπτυξη δράσεων με τη συμμετοχή του συνόλου των κρατών μελών. Ακόμα, σαν κράτος μέλος η Ελλάδα έχει συνηγορήσει υπέρ της χορήγησης νομικής προσωπικότητας στην Ένωση και στην κατάληψη θέσης στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ.

Η ελληνική Προεδρία του Συμβουλίου των Υπουργών το 2003 υπήρξε καθοριστική στην εξέλιξη της ΚΠΑΑ ήταν καθοριστική. Κατά την διάρκεια της Ελληνικής Προεδρίας της ΕΕ, συντάχθηκε η Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφαλείας (ΕΣΑ), όπου καταγράφηκαν οι απειλές και προκλήσεις που αντιμετωπίζει η ΕΕ καθώς και οι μακροπρόθεσμοι στόχοι της στον τομέα της ΚΕΠΠΑ. Έκτοτε, η εν λόγω Στρατηγική αποτέλεσε το πλαίσιο αναφοράς για την Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας, καθώς και για την διάδοχό της, Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας.

¹²⁴ Βλ. Π. Κ. Ιωακειμίδη, Η θέση της Ελλάδας στο Διεθνές Ευρωπαϊκό και Περιφερειακό Σύστημα, Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα 2007, σελίδα 166

Πιο συγκεκριμένα, κατά την Ελληνική Προεδρία του Συμβουλίου το 2003 σημειώθηκαν καθοριστικές εξελίξεις σε πολλές πτυχές της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας όπως η ανάπτυξη της πρώτης μη στρατιωτικής αποστολής (αστυνομική αποστολή στη Βοσνία και Ερζεγοβίνη¹²⁵) και της πρώτης στρατιωτικής επιχείρησης της ΕΕ, οριστικοποιήθηκε το θεσμικό πλαίσιο για τις σχέσεις ΕΕ - ΝΑΤΟ, διεξήχθησαν τα πρώτα εκπαιδευτικά προγράμματα σε θέματα ΚΠΑΑ και έγιναν σημαντικά βήματα για τη θέσπιση οργανισμού στον τομέα της αμυντικής συνεργασίας και των εξοπλισμών (του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Άμυνας).

Γενικότερα στην περίοδο της ελληνικής Προεδρίας του Συμβουλίου έγιναν πολλές αποστολές και επιχειρήσεις με έντονη την ελληνική συμμετοχή μέσα στα πλαίσια της Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας. Πραγματοποιήθηκαν επιχειρήσεις στις οποίες χρησιμοποιήθηκαν στρατιωτικά μέσα¹²⁶. Η πλειοψηφία των αποστολών όμως είναι μη στρατιωτικού χαρακτήρα¹²⁷, κυρίως αστυνομικές. Συνολικά από το 2003 μέχρι και σήμερα έχουν αναπτυχθεί τουλάχιστον 32 αποστολές σε Ευρώπη, Αφρική, Μ. Ανατολή και Ασία στις οποίες έχει συνεισφέρει η Ελλάδα.

¹²⁵ Αστυνομική αποστολή EUPM στη Βοσνία και Ερζεγοβίνη

¹²⁶ Κάποιες από τις στρατιωτικές επιχειρήσεις στις οποίες συμμετείχε η Ελλάδα είναι: Η επιχείρηση «EUFOR RCA» στην Κεντρο-Αφρικανική Δημοκρατία, με αρχική επιχειρησιακή ετοιμότητα τον Απρίλιο 2014 και σκοπό την επίτευξη ενός ασφαλούς περιβάλλοντος στην περιοχή της πρωτεύουσας Bangui, έως ότου αναπτυχθεί και αναλάβει η Αποστολή των Ηνωμένων Εθνών (MINUSCA). Επιχειρησιακό Στρατηγείο (OHQ) έχει ορισθεί το Στρατηγείο της Λάρισας. Η επιχείρηση «EUFOR Althea» στη Βοσνία και Ερζεγοβίνη, που αναπτύχθηκε τον Δεκέμβριο 2004 σε συνέχεια της νατοϊκής επιχείρησης SFOR και διεξάγεται με προσφυγή στα μέσα και τις δυνατότητες του ΝΑΤΟ. Η ναυτική επιχείρηση «EUNAVFOR ATALANTA» για την αποτροπή και καταστολή της πειρατείας στα ανοικτά των ακτών της Σομαλίας. Η στρατιωτική αποστολή «EUTM Mali» για την εκπαίδευση του προσωπικού των Ενόπλων Δυνάμεων και παροχή συνδρομής για την αναδιοργάνωση των Ενόπλων Δυνάμεων του Μάλι, και η στρατιωτική αποστολή “EUTM Somalia” για την εκπαίδευση των δυνάμεων ασφαλείας της Σομαλίας.

¹²⁷ Τέτοιες αποστολές είναι η αποστολή «EULEX Kosovo», η οποία αποτελεί τη μεγαλύτερη, εν εξελίξει, μη στρατιωτική αποστολή της ΕΕ και δραστηριοποιείται σε θέματα κράτους δικαίου στο Κόσσοβο, η αποστολή επιτήρησης «EUMM Georgia» για τη συμβολή στην εδραίωση της σταθερότητας στη Γεωργία και στην ευρύτερη περιοχή, η αποστολή «EUBAM Libya» για την παροχή συνδρομής ως προς την ολοκληρωμένη διαχείριση των συνόρων της χώρας η αστυνομική αποστολή «EUPOL Afghanistan», η οποία δραστηριοποιείται στον τομέα του κράτους δικαίου στο Αφγανιστάν η αποστολή «EUCAP Nestor - Horn of Africa», για την ανάπτυξη των τοπικών ναυτικών δυνατοτήτων των χωρών στο Κέρασ της Αφρικής και το δυτικό Ινδικό Ωκεανό η αποστολή «EUBAM Rafah», στα Παλαιστινιακά εδάφη, για την επιτήρηση της λειτουργίας της συνοριακής διάβασης Rafah, στα σύνορα με την Αίγυπτο και η αποστολή «EUPOL COPPS», στα Παλαιστινιακά εδάφη (Δυτική Όχθη) για την υποστήριξη της δημιουργίας θεσμών ενός μελλοντικού παλαιστινιακού κράτους.

Η Ελλάδα από την πλευρά της υποστηρίζει μία συνολική προσέγγιση στην αντιμετώπιση των κρίσεων σύμφωνα με την οποία οι δύο πτυχές της ΚΠΑΑ (στρατιωτική και μη-στρατιωτική) θα πρέπει να αναπτύσσονται παράλληλα και ισόρροπα, με συνεκτική χρήση όλων των εργαλείων που διαθέτει η ΕΕ. Η συνεισφορά της Ελλάδας στην ενίσχυση αυτών των ευρωπαϊκών δυνατοτήτων έχει κατατάξει τη χώρα ανάμεσα στα κυριότερα κράτη μέλη που υποστηρίζουν την ΚΠΑΑ.

Στην πρόσφατη και τελευταία ελληνική Προεδρία της ΕΕ που πραγματοποιήθηκε στο εξάμηνο του 2014, η χώρα μας συνεχίζοντας την υποστήριξη της στην ΚΠΑΑ διοργάνωσε ορισμένες υποστηρικτικές δράσεις, όπως Άτυπες Συνόδους, συναντήσεις, ημερίδες, σεμινάρια με έμφαση σε θέματα κυρίως ελληνικού ενδιαφέροντος, όπως θαλάσσια ασφάλεια και επιτήρησης, ενίσχυσης στρατιωτικών δυνατοτήτων, και βιωσιμότητας της άμυνας.

Για τους παραπάνω σκοπούς η Ελλάδα έχει διαθέσει το Στρατηγείο της Λάρισας, για τη διεξαγωγή αυτόνομων στρατιωτικών επιχειρήσεων της ΕΕ. Αυτό το Στρατηγείο της Λάρισας αποτελεί ένα εκ των πέντε υποψηφίων Επιχειρησιακών Στρατηγείων των κρατών-μελών (μαζί με της Γαλλίας, Ιταλίας, Ην. Βασιλείου και Γερμανίας) προς ενεργοποίηση, για τη διεξαγωγή επιχειρήσεων ΚΠΑΑ. Επιπλέον, η Ελλάδα ηγείται ενός πολυεθνικού Τακτικού Σχηματισμού Μάχης με δυνατότητα ταχείας αντίδρασης, με τη συμμετοχή της Κύπρου, της Βουλγαρίας, της Ρουμανίας και της Ουκρανίας. Εκτός από όλα αυτά, η Ελλάδα συμβάλλει, επίσης, καθοριστικά στην επιχειρησιακή διάσταση της ΚΠΑΑ στη θάλασσα, έχοντας θέσει το Πολυεθνικό Συντονιστικό Κέντρο Στρατηγικών Θαλασσίων Μεταφορών του Πειραιά στη διάθεση της ΕΕ και των κρατών-μελών μετά την σύναψη σχετικών συμφωνιών.

5.5.1 Η θέση και ο ρόλος της Ελλάδας στις σχέσεις Ευρωπαϊκής Ένωσης και Τουρκίας

Από την ένταξη της Ελλάδας το 1981 έως το 1985 η ελληνική πολιτική απέναντι της Τουρκίας δεν συναντά ιδιαίτερα προβλήματα διότι μέχρι τότε οι σχέσεις Ευρώπης και Τουρκίας ήταν παγωμένες. Την περίοδο αυτή η Ελλάδα καταφέρνει σταδιακά να αναβαθμίζει τα πλαίσια της πολιτικής συνεργασίας ζητήματα που αφορούν το κυπριακό πρόβλημα, καθώς και να τονίζει τα ζητήματα σεβασμού των δικαιωμάτων του ανθρώπου όπως αυτά αντιμετωπίζονται στην γειτονική Τουρκία.

Η Ελλάδα προσπάθησε να θέσει στο τραπέζι της διαπραγμάτευσης ζητήματα που παρουσίαζαν εθνικό ενδιαφέρον για την ίδια, με επιπτώσεις όμως στις σχέσεις Ένωσης και Τουρκίας. Η Ελλάδα αρνήθηκε να υπογράψει το πρωτόκολλο προσαρμογής της Συμφωνίας της Άγκυρας, κάτι που θα της επέτρεπε να γίνει συμβαλλόμενο μέρος στη Συμφωνία Σύνδεσης με την Τουρκία. Τελικά υπογράφηκε το πρωτόκολλο προσαρμογής αφού πρώτα όμως υπαναχώρησε η τουρκική πλευρά ως προς την εφαρμογή του μυστικού διατάγματος του 1964 για τις περιουσίες των Ελλήνων στην Τουρκία.¹²⁸

Η Ελλάδα εξέφρασε αρνητική θέση ως προς την τουρκική αίτηση ένταξης, αιτιολογημένη σε σχέση με ζητήματα εσωτερικής δημοκρατίας στην υποψήφια χώρα, λόγω της τουρκικής επιθετικότητας έναντι της Ελλάδας, καθώς και της απουσίας θετικών εξελίξεων στο κυπριακό. Η αρνητική στάση της Ελλάδας παρέμεινε και στην πρόταση της τελωνειακής ένωσης Ευρωπαϊκής Κοινότητας και Τουρκίας, θεωρώντας ότι η ίδια η τελωνειακή ένωση απαιτεί μια άλλη, συγκεκριμένη συμπεριφορά της Τουρκίας ως προς θεμελιώδη συστατικά στοιχεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως κράτος δικαίου, σεβασμός των δικαιωμάτων του ανθρώπου, συμμόρφωση στους κανόνες διεθνούς δικαίου και άλλα.

Τα υπόλοιπα κράτη της Κοινότητας δεν συμμερίστηκαν την άποψη της Ελλάδας, και έτσι η Ελλάδα βρέθηκε απομονωμένη με τον χαρακτηρισμό ότι υπονομεύει συνεχώς τις σχέσεις Κοινότητας και Τουρκίας. Αυτό οδήγησε τελικά σε μια συζήτηση πακέτο (στις 6 Μαρτίου 1995) και στην αποδοχή μιας λύσης. Έτσι το Συμβούλιο Γενικών Υποθέσεων συμφώνησε σε ένα γενικό πολιτικό πλαίσιο για την ανάπτυξη των μελλοντικών σχέσεων της Ευρωπαϊκής Κοινότητας με την Τουρκία και της Ευρωπαϊκής Κοινότητας με την Κύπρο καθώς και την τελωνειακή ένωση με την Τουρκία. Μετά την αποδοχή προώθησης και της κυπριακής αίτησης ένταξης

¹²⁸ Βλ. Η Ελλάδα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Απολογισμός της πρώτης δεκαπενταετίας – Προοπτικές, Ευρωπαϊκή Κίνηση, Ελληνική Επιτροπή για την Ευρωπαϊκή Ένωση, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1996, σελίδα 181

επιτεύχθηκε και η συμφωνία για την τελωνειακή ένωση, συνεπώς το veto της ελληνικής πλευράς δεν υπερίσχυσε¹²⁹.

5.5.2 Η θέση και ο ρόλος της Ελλάδας στην ένταξη της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Μέχρι το τέλος της δεκαετίας του 1990 η Ελλάδα είχε επίμονα αρνηθεί να υποβάλει κεντρικούς στόχους της εξωτερικής πολιτικής, κυρίως σε ότι αφορά τα εθνικά θέματα (Ελληνοτουρκικές σχέσεις, Κυπριακό, Βαλκάνια) στη λογική του εξευρωπαϊσμού. Παρόλα αυτά όμως, από τα μέσα της δεκαετίας του 1980 η Ελλάδα είχε ξεκινήσει τις διαπραγματεύσεις για να γίνει δεκτή η αίτηση ένταξης της Κύπρου.

Μια από τις βασικές συνέπειες της ένταξης είναι ότι η συμμετοχή στην Ευρωπαϊκή Ένωση επέτρεψε να αυξήσουμε τη διαπραγματευτική μας θέση στο περιφερειακό και στο ευρύτερο διεθνές σύστημα. Επειδή η Ελλάδα ήταν λοιπόν σε προνομιακή θέση, μπορούσε να θέσει ορισμένους όρους και προϋποθέσεις. Οι αποφάσεις της Ένωσης το 1999 στο Ελσίνκι για την υποψηφιότητα της Τουρκίας καθώς και για την ένταξη της Κύπρου ήταν επηρεασμένες από την Ελλάδα, η οποία ήταν σε θέση να δημιουργήσει διάφορα διαπραγματευτικά πακέτα και να φέρει την Κύπρο στην Ευρωπαϊκή Ένωση ως πλήρες μέλος παράλληλη την αρνητική διάθεση της Ευρώπης έναντι της Κύπρου λόγω της διαμάχης με την Τουρκία.¹³⁰ Χωρίς την παρουσία της Ελλάδας και χωρίς την διαπραγματευτική της υπεροχή δεν θα μπορούσε ποτέ η Κύπρος να είναι μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης.¹³¹

Από το 1987 η Ελλάδα είχε αρχίσει να αναδεικνύει ως κύριο πολιτικό στόχο τη διασφάλιση της προοπτικής ένταξης της Κύπρου Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Για το σκοπό αυτό υποστήριξε την κυβέρνηση της Λευκωσίας στην υποβολή αίτησης για ένταξη τον Ιούνιο του 1990.¹³²

¹²⁹ Βλ. Η Ελλάδα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Απολογισμός της πρώτης δεκαπενταετίας – Προοπτικές, Ευρωπαϊκή Κίνηση, Ελληνική Επιτροπή για την Ευρωπαϊκή Ένωση, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1996, σελίδα 184

¹³⁰ Βλ. Γ. Βασιλείου, Κύπρος – Ευρωπαϊκή Ένωση. Από τα πρώτα βήματα μέχρι την ένταξη, εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 2004

¹³¹ Βλ. Π. Κ. Ιωακειμίδη, επιμέλεια Ναπολέον Μαραβέγιας, Η Ελλάδα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, παρελθόν, παρόν, μέλλον, Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα 2008, σελίδα 149

¹³² Βλ. Δημοσθένη Ασημακόπουλου, επιμέλεια Ναπολέον Μαραβέγιας, Η Ελλάδα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, παρελθόν, παρόν, μέλλον, Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα 2008, σελίδα 28

5.6 Η τουριστική Πολιτική στην Ευρωπαϊκή Ένωση και η Ελλάδα

Ο τουρισμός αποτελεί έναν από τους πιο σημαντικούς οικονομικούς τομείς και γνωρίζει μεγάλη άνθηση τόσο σε παγκόσμιο όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Συμβάλλει στην οικονομική ανάπτυξη και την αύξηση των θέσεων απασχόλησης, στην κατάρτιση και την ετοιμότητα των ανθρωπίνων πόρων και ενδυναμώνει τη διαχείριση της διατήρησης της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς από την οποία εξαρτάται και αναπτύσσεται.

Ως οικονομική δραστηριότητα ο τουρισμός συνεισφέρει στην οικονομική ανάπτυξη και απασχόληση στην ΕΕ και συνδράμει στην οικονομική και κοινωνική ολοκλήρωση της ΕΕ και ιδιαίτερα ορεινών, αγροτικών και νησιωτικών περιοχών. Η Ελλάδα στο μεγαλύτερο μέρος της αποτελείται από τέτοιες περιοχές γι' αυτό και ο τουρισμός είναι ένας από τους βασικότερους τομείς στους οποίους βασίζει την οικονομική της ανάπτυξη. Αλλά και στην ΕΕ ο τουρισμός αποτελεί την τρίτη κατά σειρά κοινωνική και οικονομική δραστηριότητα της Ένωσης μετά τον εμπορικό και τον κατασκευαστικό τομέα¹³³. Αν υπολογιστούν και οι τομείς που είναι συνδεδεμένοι με τον τουρισμό η συνεισφορά του στο ΑΕΠ της ΕΕ φθάνει πάνω από το 10% και αυτό γιατί προσφέρει το 12% της συνολικής απασχόλησης.

Ο τουρισμός ως διάταξη περιλαμβάνεται πρώτη φορά στη Συνθήκη του Μάαστριχτ, αλλά και η Συνθήκης της Λισσαβόνας, στο άρθρο 6, ορίζει πως η Ένωση έχει αρμοδιότητα να συμπληρώνει τη δράση των κρατών μελών στον τομέα του τουρισμού ιδίως με την προαγωγή της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων στον τομέα αυτό.

Τον Δεκέμβριου του 2008, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ψήφισε τη θέσπιση προπαρασκευαστικής δράσης για την ανάπτυξη του κοινωνικού τουρισμού στην Ευρώπη. Η δράση με τίτλο «Καλυψώ» εγκαινιάστηκε το 2009 με σκοπό την αντιμετώπιση θεμάτων εποχιακού χαρακτήρα στον τουριστικό τομέα της ΕΕ, την προώθηση της βέλτιστης πρακτικής στην τουριστική ανάπτυξη και την αύξηση της συμμετοχής στον τουρισμό ομάδων όπως οι ηλικιωμένοι πολίτες, οι νέοι, οι πολίτες με αναπηρία και οι οικογένειες που βιώνουν δύσκολες κοινωνικές συνθήκες διαβίωσης. Η Ελλάδα δεδομένης της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης αλλά και με σκοπό να προβληθεί ως τουριστικός προορισμός δήλωσε συμμετοχή στο πρόγραμμα.

¹³³ Η τουριστική βιομηχανία παράγει πάνω από το 5% του ΑΕΠ της ΕΕ με 1,8 εκατ. Μικρομεσαίων επιχειρήσεων που κατέχουν το 5,2 του συνολικού εργατικού προσωπικού.

5.7 Η συνεισφορά της ελληνόκτητης ναυτιλίας στην Ένωση

Η καταγεγραμμένη συνολική συμβολή της ναυτιλίας για την Ελλάδα ανέρχεται σε 13 δισ. ευρώ ετησίως προστιθέμενη αξία και 192 χιλιάδες θέσεις εργασίας¹³⁴. Το εισόδημα των ελληνικών νοικοκυριών, από αυτές τις 192.000 θέσεις εργασίας, υπολογίζεται στα 2,7 δισ. ευρώ με μεγάλο μέρος εξ αυτών να κατευθύνεται στα δημόσια ταμεία ως φόρος εισοδήματος και πρόσθετα ποσά στα κρατικά ασφαλιστικά ταμεία.

Μια ολόκληρη σειρά από κλάδους έχει στην Ελλάδα εκατοντάδες γραφεία με πολλαπλάσιους εργαζομένους εξαιτίας της ισχυρής ελληνικής ναυτιλίας¹³⁵. Αυτά είναι, μεταξύ άλλων, οι διαχειρίστριες ναυτιλιακές επιχειρήσεις, τα ειδικευμένα τραπεζικά τμήματα, τα ναυτιλιακά δικηγορικά γραφεία, οι ναυλομεσιτικοί οίκοι, οι εταιρείες επάνδρωσης πληρωμάτων, οι ταξιδιωτικές εταιρείες που μεταφέρουν πληρώματα στα ανά τον κόσμο λιμάνια, οι προμηθευτές ναυτιλιακού εξοπλισμού, και η βιομηχανία ανεφοδιασμού και πετρέλευσης.

Όσον αφορά στα φορολογικά έσοδα του ελληνικού δημοσίου από τη ναυτιλία, αξίζει να σημειωθεί ότι αυτά περιλαμβάνουν, εκτός του φόρου χωρητικότητας, τους φόρους εισοδήματος και τις εισφορές που εισπράττονται από τους απασχολούμενους Έλληνες και ξένους εργαζόμενους στις συνδεδεμένες με την ποντοπόρο ναυτιλία εταιρείες, και την συνεισφορά κοινωνικής αλληλεγγύης, που όπως όλοι οι Έλληνες φορολογούμενοι κι οι εφοπλιστές πληρώνουν εθελοντικά επί των μερισμάτων που εισάγουν για δική τους χρήση.

Οι ελληνικές ναυτιλιακές εταιρείες είναι ένας από τους βασικότερους πελάτες παραγωγής εισοδήματος για τις ελληνικές αλλά και τις ξένες τράπεζες και έχουν από τους χαμηλότερους δείκτες προβληματικών δανείων μεταξύ όλων των ελληνικών κλάδων και μεταξύ των ναυτιλιακών εταιρειών άλλων εθνικοτήτων¹³⁶. Συμπερασματικά λοιπόν όσο αναπτύσσεται η ελληνική ναυτιλία τόσο κερδίζει η Ελλάδα σε πρώτη ματιά αλλά και η Ευρωπαϊκή Ένωση στη συνέχεια.

¹³⁴ Σύμφωνα με μελέτη του Ιδρύματος των Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE), Ιανουάριος 2013

¹³⁵ Σύμφωνα με στοιχεία της Lloyd's List Intelligence επιβεβαιώνεται η σημασία που έχει και η ναυτιλία στην ελληνική οικονομία. Από αυτά τα στοιχεία συνάγεται το συμπέρασμα πως σε επίπεδο μεταφορών, οι ελληνικές ναυτιλιακές εταιρείες είναι από τις μεγαλύτερες παγκοσμίως.

¹³⁶ Σύμφωνα με την Boston Consulting Group (BCG) η συνολική συνεισφορά του ελληνικού ναυτιλιακού κλάδου στην οικονομία παραμένει σημαντικότερη διαχρονικά και αντιστοιχεί πλέον σε περισσότερο από 7% του συνολικού ΑΕΠ της χώρας (Οκτώβριος 2013).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΕΛΛΑΔΑ

Από αυτή την εργασία δεν θα μπορούσε να λείπει το κεφάλαιο που ασχολείται διεξοδικά με την χρηματοπιστωτική κρίση που βιώνουμε εδώ και χρόνια στην Ελλάδα. Αρχικά γίνεται αναφορά στα αίτια της κρίσης, έπειτα στους Ευρωπαϊκούς Μηχανισμούς Αντιμετώπισης της Κρίσης που δημιουργήθηκαν από την Ευρωπαϊκή Ένωση για να μπορέσουν να αντιμετωπίσουν αυτό το φαινόμενο, καθώς μέχρι πρότινος δεν υπήρχε καμία πρόβλεψη για οικονομική κρίση στο ευρωπαϊκό έδαφος. Ως απόρροια αυτού γίνεται έλεγχος της νομιμότητας των νέων αυτών μηχανισμών που συμπεριλαμβάνουν μέτρα όπως η χρηματοδότηση - δανεισμός των υπερχρεωμένων κρατών μελών, τα μνημόνια και τα μέτρα λιτότητας και το πώς αυτά έχουν λειτουργήσει θετικά ή αρνητικά μέχρι σήμερα για την χώρα μας.

6.1 Η Οικονομική Κρίση στην Ελλάδα

Η οικονομική κρίση είναι το φαινόμενο κατά το οποίο μια οικονομία χαρακτηρίζεται από μια διαρκή και αισθητή μείωση της οικονομικής της δραστηριότητας. Οικονομική δραστηριότητα αποτελούν όλα τα μακροοικονομικά μεγέθη της οικονομίας, όπως η απασχόληση, το εθνικό προϊόν, οι τιμές, οι επενδύσεις κ.λπ. Ο βασικότερος δείκτης οικονομικής δραστηριότητας είναι οι επενδύσεις, οι οποίες, όταν αυξομειώνονται, συμπαρασύρουν μαζί τους και όλα τα υπόλοιπα οικονομικά μεγέθη¹³⁷.

Σήμερα η Ελλάδα βρίσκεται αντιμέτωπη με μια βαθιά οικονομική ύφεση που άρχισε στις ΗΠΑ ως χρηματοοικονομική κρίση το 2007 και οδήγησε σε μια παγκόσμια ύφεση που απειλεί τώρα πολλές υπερχρεωμένες χώρες της Ευρώπης. Η Ελλάδα επηρεάστηκε τόσο άμεσα από την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση διότι είχε να αντιμετωπίσει ένα συσσωρευμένο δημόσιο χρέος από τα προηγούμενα χρόνια. Το χρέος αυξήθηκε ραγδαία κατά τη δεκαετία του 1980 και συνέχισε να αυξάνεται, με μικρότερο ρυθμό, κατά τις δεκαετίες του 1990 και 2000. Η ελληνική οικονομία της επηρεάστηκε άμεσα από το δημόσιο χρέος, καθώς το χρέος προκάλεσε μείωση των παραγωγικών επενδύσεων και παράλληλα δημιούργησε αύξηση της κατανάλωσης.

Το 2009 το δημοσιονομικό έλλειμμα της Ελλάδας έφτασε σε επίπεδα πολύ πάνω από αυτά που θα καθιστούσαν το δημόσιο χρέος βιώσιμο¹³⁸ και η ελληνική

¹³⁷ Γεώργιος Κουφάρης, «Η παγκόσμια οικονομική κρίση και οι χρηματιστηριακές αγορές». Περιοδικό Χρήμα, Ιανουάριος-Φεβρουάριος 2010

¹³⁸ Η βιωσιμότητα του δημοσίου χρέους μιας χώρας καθορίζεται με βάση τεχνική-οικονομική ανάλυση των δεδομένων και με βάση τις προσδοκίες που έχουν σχηματιστεί για τις μελλοντικές συνθήκες.

κυβέρνηση αδυνατούσε να δανειστεί με καλά επιτόκια από τις αγορές για τη χρηματοδότηση του δημοσιονομικού ελλείμματος και μείωση του χρέους. Αποτέλεσμα ήταν ο άμεσος κίνδυνος στάσης πληρωμών του Ελληνικού Δημοσίου. Για την αποφυγή του κινδύνου αυτού ψηφίστηκαν στην Ελλάδα μέχρι σήμερα από διάφορες κυβερνήσεις τρία Μνημόνια¹³⁹ συνοδευόμενα από σκληρά πακέτων μέτρων λιτότητας με στόχο την εξυγίανση και την ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας. Γενικότερα, ο λόγος που η Ελλάδα είναι σήμερα υπερχρεωμένη στους ξένους είναι γιατί οι Έλληνες πολίτες καταλάωναν πολύ περισσότερα από όσα παρήγαγαν, με χρήματα που δανείζονταν οι ελληνικές κυβερνήσεις από το εξωτερικό.

6.2 Οι Ευρωπαϊκοί Μηχανισμοί Αντιμετώπισης της Κρίσης

Δεν υπήρχε καμία πρόβλεψη για οικονομική κρίση στην Ευρωπαϊκή Ένωση μέχρι το 2009 που αντιμετώπισε αυτό το πρόβλημα η Ελλάδα. Αυτό φαίνεται από τη ρήτρα μη διάσωσης χρεωμένων κρατών που ορίζεται στο άρθρο 125 της ΣΛΕΕ. Αφού δεν υπήρχε η πρόβλεψη δεν υπήρχε και το θεσμικό πλαίσιο για να αντιμετωπιστεί η οικονομική κρίση. Η Ελλάδα ήταν η πρώτη χώρα μέλος της Ένωσης που χτυπήθηκε από την κρίση και όσα κοινοτικά μέτρα ακολούθησαν σχεδιάστηκαν και επιβλήθηκαν στην Ελλάδα με στόχο την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης.

Τα μεταγενέστερα μέτρα που λήφθηκαν για την αντιμετώπιση της κρίσης είναι η δημιουργία του Ευρωπαϊκού Συστήματος Χρηματοοικονομικής Εποπτείας (ΕΣΧΕ), το 2010, το οποίο συγκεντρώνει τους φορείς που ασκούν χρηματοοικονομική εποπτεία σε εθνικό επίπεδο και σε επίπεδο Ένωσης. Από το 2010 έως το 2012, δημιουργήθηκαν επίσης ο Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Οικονομικής Σταθεροποίησης (ΕFSM) και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (ΕFSF), ως προσωρινά μέτρα, τα οποία, τον Ιούνιο 2013, αντικαταστάθηκαν από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας (ΕΜΣ)¹⁴⁰, ο οποίος

¹³⁹ Το μνημόνιο είναι μία έκθεση - αναφορά - έγγραφο το οποίο υπογράφουν δύο μεριές: αυτή που το επιβάλλει και αυτή που δεσμεύεται να το εφαρμόσει, σε ότι αφορά στην τυπική δομή του το μνημόνιο περιλαμβάνει πληροφορίες για την τρέχουσα κατάσταση, συνοπτική περιγραφή της προτεινόμενης πολιτικής συζήτηση επί των κεντρικών σημείων-κλειδιών, ανάμεσα στα οποία περιλαμβάνονται θέματα υλοποίησης, γενικά οικονομικά και ειδικά χρηματοπιστωτικά ζητήματα.

¹⁴⁰ Ο ΕΜΣ έχει εγκεκριμένο κεφάλαιο 700 δισεκατομμυρίων ευρώ, εκ των οποίων 80 δισ. είναι καταβεβλημένα από τις χώρες της Ευρωζώνης, και τα υπόλοιπα 620 δισ.-αν χρειαστούν- θα βρίσκονται μέσω της έκδοσης στις αγορές κεφαλαίων ορισμένων ειδικών ομολόγων του ΕΜΣ. Ο ΕΜΣ μπορεί να εγκρίνει επιχειρήσεις διάσωσης για ένα μέγιστο ποσό 500 δισ. ευρώ, ενώ τα υπόλοιπα 200 δισ. είναι επενδυμένα σε αποθεματικό κεφάλαιο, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι η έκδοση ομολόγων του ΕΜΣ θα έχει πάντα την υψηλότερη

είναι Διεθνής Συνθήκη. Με τη χρηματοδότηση από το μηχανισμό αποφεύχθηκε ο άμεσος κίνδυνος στάσης πληρωμών της Ελλάδας, που θα είχε πιθανές ανεξέλεγκτες συνέπειες και για όλη τη ζώνη του ευρώ.

6.3 Η Νομιμότητα των Μηχανισμών

Η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν είχε θεσμικό πλαίσιο για να αντιμετωπίσει την οικονομική κρίση, έτσι δημιουργήθηκε αρχικά ο Προσωρινός Μηχανισμός Στήριξης (EFSF) και έπειτα ο Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Σταθερότητας (ΕΜΣ)¹⁴¹. Ο Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Σταθερότητας έχει νομική βάση το άρθρο 48 παράγραφος 6 της Λισαβόνας όπου ορίζει ότι το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και οι αρχηγοί κρατών μελών μπορούν να τροποποιούν το τρίτο μέρος της ΣΛΕΕ. Βασιζόμενοι λοιπόν σε αυτό, έφτιαξαν στις 16 Δεκεμβρίου 2010 το άρθρο 136¹⁴² που ορίζει ότι τα κράτη μέλη του ευρώ μπορούν να φτιάξουν Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας, όπου τα οικονομικά ισχυρότερα κράτη μέλη αναλαμβάνουν την οικονομική ενίσχυση των αδυνάτων¹⁴³.

Το Δικαστήριο στην Υπόθεση Pringle ήταν αυτό το όργανο που έπρεπε να απαντήσει στο σημαντικό θέμα της νομιμότητας των πράξεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με την αντιμετώπιση της κρίσης, και αυτό διότι ενάντια σε αυτήν την δικαιопαραγωγική διαδικασία βρέθηκε ένας Ιρλανδός Βουλευτής, ο Pringle που είπε ότι ο Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Σταθερότητας είναι αντίθετος με τις διατάξεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και αντίθετος με διατάξεις της Ιρλανδίας και έκανε προσφυγή στο Διοικητικό Δικαστήριο της Ιρλανδίας. Ο Pringle στην προσφυγή του αμφισβητούσε το αν μπορεί να γίνει αλλαγή των Συνθηκών με αυτόν τον τρόπο, αν υπάρχει δηλαδή διεύρυνση των αρμοδιοτήτων της Ένωσης ή όχι. Αμφισβητούσε το

πιστοληπτική ικανότητα AAA, με το χαμηλότερο δυνατό επιτόκιο στην εκάστοτε χρονική στιγμή.

¹⁴¹ Κατά την απόφαση 2011/199, ο μηχανισμός σταθερότητας θα παράσχει το απαραίτητο εργαλείο για την αντιμετώπιση καταστάσεων που θέτουν σε κίνδυνο τη χρηματοοικονομική σταθερότητα της ζώνης του ευρώ στο σύνολό της, όπως συνέβη το 2010, και θα συνδράμει, συνεπώς, στη διατήρηση της οικονομικής και χρηματοοικονομικής σταθερότητας της Ένωσης.

¹⁴² Το άρθρο 136 ορίζει ότι: Τα κράτη μέλη με νόμισμα το ευρώ μπορούν να θεσπίσουν μηχανισμό σταθερότητας ο οποίος θα ενεργοποιείται εφόσον κρίνεται απαραίτητο προκειμένου να διασφαλίζεται η σταθερότητα της ζώνης του ευρώ στο σύνολό της. Η παροχή τυχόν απαιτούμενης χρηματοοικονομικής συνδρομής δυνάμει του μηχανισμού θα υπόκειται σε αυστηρούς όρους.

¹⁴³ Η Συνθήκη για τη θέσπιση του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας υπογράφηκε στις 2 Φεβρουαρίου 2012 από τους εκπροσώπους των κρατών της Ευρωζώνης και ίδρυσε τον ΕΜΣ, ο οποίος είναι διεθνής οργανισμός με έδρα το Λουξεμβούργο.

αν η αναθεώρηση που έγινε ανήκε στο τρίτο μέρος της Συνθήκης. Στην προσφυγή του Δικαστήριο αναφέρθηκε στο ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αποκλειστική αρμοδιότητα στη νομισματική πολιτική και έτσι δεν μπορεί η λύση να δοθεί από τα κράτη μέλη και τέλος επικαλέστηκε τη ρήτρα μη διάσωσης που αναφέρεται και στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στα κράτη.

Η απάντηση του Δικαστηρίου που ήρθε λίγο αργότερα ήταν ότι νόμιμα δημιουργήθηκε το άρθρο 136, σωστά έγινε η τροποποίηση και ότι ανήκει στο τρίτο μέρος της Συνθήκης. Επιπλέον το Δικαστήριο απεφάνθη ότι Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αποκλειστική αρμοδιότητα σε θέματα νομισματικής πολιτικής και συντονιστική αρμοδιότητα σε θέματα οικονομικής πολιτικής. Οι συνθήκες δεν έχουν σαφείς ορισμούς των πολιτικών αυτών, αλλά ο στόχος της νομισματικής πολιτικής είναι η σταθερότητα των τιμών ενώ ο στόχος της οικονομικής πολιτικής είναι η σταθερότητα της ζώνης του Ευρώ. Άρα ο Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Σταθερότητας αφορά οικονομική πολιτική και αφού έχει η Ευρωπαϊκή Ένωση συντονιστική αρμοδιότητα μπορούν να εμπλακούν και τα κράτη. Αν σε αντίθετη περίπτωση ο Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Σταθερότητας αφορούσε νομισματική πολιτική θα είχε δίκιο ο Pringle. Επομένως αφού η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει συντονιστική αρμοδιότητα και δεν άλλαξε τις αρμοδιότητες της καλύπτεται η νομιμότητα των πράξεων.

Σχετικά με την ρήτρα μη διάσωσης¹⁴⁴ το Δικαστήριο απεφάνθη ότι Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Σταθερότητας δεν θίγει το άρθρο αυτό γιατί τα κράτη δανείζουν και όχι η ΕΚΤ. Τυπικά βέβαια δεν αναλαμβάνει ούτε η Ευρωπαϊκή Ένωση ούτε τα κράτη μέλη το χρέος ενός χρεωμένου κράτους, αλλά το δανείζουν για να πληρώσει το χρέος του. Αυτό αποτελεί ένα νομικό κατασκεύασμα του Δικαστηρίου.

¹⁴⁴ Το άρθρο 125 της ΣΛΕΕ ορίζει ότι η ΕΚΤ απαγορεύεται να τυπώνει επιπλέον χρήμα για να βοηθήσει τα χρεωμένα κράτη γιατί έτσι θα δημιουργηθεί πληθωρισμός. Η ΕΕ στηρίζει οικονομικά κράτη που έχουν πληγεί από φυσικές καταστροφές.

6.4 Χρηματοδότηση, Μνημόνια και Μέτρα Λιτότητας

Η ελληνική κυβέρνηση υπέγραψε την δανειακή σύμβαση του Μαΐου 2010 για να μπορέσει μετά από μέτρα λιτότητας να επιφέρει αναδιάρθρωση του κράτους και με αναπτυξιακές πολιτικές να μειώσει το δημόσιο χρέος που ήταν το 2009 129% του ΑΕΠ ή 299 δισεκ. ευρώ. Στις 3 Μαΐου 2010, η Ελλάδα αιτήθηκε 80 δισεκ. ευρώ από τις υπόλοιπες (15) χώρες του Ευρώ και 30 δισεκ. από το ΔΝΤ. Την αίτηση συνόδευαν 3 μνημόνια το Μνημόνιο Οικονομικής και Χρηματοπιστωτικής Πολιτικής (ΜΟΧΠ), το Τεχνικό Μνημόνιο Συνεννόησης (ΤΜΣ) και το Μνημόνιο Συνεννόησης στις Συγκεκριμένες Προϋποθέσεις Οικονομικής Πολιτικής (ΣΠΟΠ). Στη συνέχεια σχηματίστηκε ομάδα εκπροσώπων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, και του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου¹⁴⁵, γνωστή και ως Τρόικα, η οποία ανά τρίμηνο αξιολογεί την πρόοδο του προγράμματος εφαρμογής των όρων του Μνημονίου (ΜΟΧΠ και ΣΠΟΠ) και αποφασίζει για την εκταμίευση της αντίστοιχης δόσης του δανείου.

Στα τέλη του Ιανουαρίου του 2010, ο πρωθυπουργός Γεώργιος Παπανδρέου δέχτηκε το πρώτο πακέτο μέτρων λιτότητας που αφορούσαν κυρίως τον δημόσιο τομέα και περιλάμβαναν μεταξύ άλλων πάγωμα μισθών, περικοπές επιδομάτων 10%, περικοπές υπερωριών. Στο επόμενο διάστημα άρχισε να αναφέρεται έντονα το ενδεχόμενο της στάσης πληρωμών. Για την αποφυγή αυτού του ενδεχομένου η κυβέρνηση έλαβε στις 3 Μαρτίου ένα δεύτερο πακέτο μέτρων λιτότητας με νέα σκληρότερα μέτρα¹⁴⁶. Η προσπάθεια της κυβέρνησης του Γεωργίου Παπανδρέου να ανακτήσει την αξιοπιστία της χώρας στις διεθνείς αγορές και να πετύχει μείωση των επιτοκίων οδήγησε σε λήψη μέτρων μείωσης των δαπανών, τα οποία δεν κατάφεραν να ανατρέψουν το αρνητικό κλίμα. Κατόπιν αυτών στις 23 Απριλίου 2010, η Ελλάδα κατέφυγε στη βοήθεια του ΔΝΤ, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και της ΕΚΤ, που συγκρότησαν από κοινού μηχανισμό βοήθειας για την Ελλάδα με την επιβολή του

¹⁴⁵ Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) είναι ένας διεθνής οργανισμός ο οποίος επιβλέπει το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα παρακολουθώντας τις συναλλαγματικές ισοτιμίες και τα ισοζύγια πληρωμών και προσφέροντας οικονομική και τεχνική βοήθεια όταν του ζητηθεί. Το ΔΝΤ ιδρύθηκε στις 27 Δεκεμβρίου του 1945 στην Ουάσιγκτον κατόπιν συνομολόγησης 29 Χωρών που είχαν συμβάλει στο 80% του κεφαλαίου. Έδρα του Οργανισμού ορίστηκε η Ουάσιγκτον ως πρωτεύουσα της χώρας με το μεγαλύτερο ποσοστό συμμετοχής.

¹⁴⁶ Τα οικονομικά μέτρα που λήφθηκαν ήταν: μείωση 30% στα δώρα Χριστουγέννων, Πάσχα, αδείας, μείωση 12% σε όλα τα επιδόματα του Δημοσίου, μείωση 7% στις αποδοχές υπαλλήλων ΔΕΚΟ, ΟΤΑ, ΝΠΙΔ, αύξηση ΦΠΑ από 4,5 στο 5%, από 9 στο 10%, από 19 στο 21%, αύξηση 15% στον φόρο της βενζίνης, επιβολή επιπλέον 10% έως 30% στους φόρους εισαγωγής επί της αξίας των περισσότερων εισαγόμενων αυτοκινήτων, επαναφορά τεκμηρίων διαβίωσης σε όλα ανεξαιρέτως τα αυτοκίνητα, ακόμα και στα μικρότερου κυβισμού, και επέκταση των τεκμηρίων διαβίωσης σε όλα ανεξαιρέτως τα ακίνητα.

πρώτου Μνημονίου¹⁴⁷ και ένα τρίτο πακέτο μέτρων λιτότητας. Η χρηματοδότηση από τον μηχανισμό στήριξης έγινε υπό τους όρους ότι η Ελλάδα θα λάβει μέτρα δημοσιονομικής προσαρμογής¹⁴⁸ και, ειδικότερα, υπό τους όρους ότι θα λάβει μέτρα δημοσιονομικής εξυγίανσης.

Τον Φεβρουάριο του 2012 και υπό την νέα κυβέρνηση του Αντώνη Σαμαρά ψηφίστηκε το δεύτερο Μνημόνιο το οποίο συνοδευόταν από ακόμα σκληρότερα μέτρα λιτότητας¹⁴⁹. Μετά από δύο μνημόνια και λανθασμένη πολιτική τόσο της ΕΕ και του ΔΝΤ αλλά και των ελληνικών κυβερνήσεων, η Ελλάδα βρίσκεται στα πρόθυρα καταστροφής. Η Ελλάδα δανείστηκε ένα συνολικό ποσό 191 δισεκ από το 2010 μέχρι το τέλος του 2013 και όχι μόνο τα Δημόσιο Χρέος δεν μειώθηκε αλλά αυξήθηκε σε 175% σε ποσοστό ΑΕΠ ή σε 321 δισεκ. ευρώ.

Φτάνοντας λοιπόν στο σήμερα, τα πράγματα στην οικονομία δεν έχουν βελτιωθεί παρά τα χρόνια λιτότητας που έχουν περάσει και τα όσα μέτρα έχουν ψηφιστεί και υπό το καθεστώς μιας νέας αριστερής κυβέρνησης του Αλέξη Τσίπρα, η Ελλάδα το 2015 δεσμεύτηκε με ένα τρίτο Μνημόνιο¹⁵⁰, ακόμα βαρύτερο από τα προηγούμενα του οποίου τα μέτρα αντιμετωπίζουμε ήδη.

Πολύ πρόσφατα, και συγκεκριμένα στις 6 Οκτωβρίου 2015, εκδόθηκε νομοθετικό ψήφισμα από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο που αντικαθιστά ορισμένες διατάξεις του κανονισμού του 2013¹⁵¹, που όριζε ειδικά μέτρα

¹⁴⁷ Περιλαμβάνει τους νόμους 3845/2010, 3847/2010, 3863/2010, 3871/2010, 3899/2010, 3979/2011, 3986/2011, 4024/2011

¹⁴⁸ Ο όρος δημοσιονομική προσαρμογή στα οικονομικά χρησιμοποιείται γενικά για να περιγράψει τη διαδικασία μεταβολής (είτε των τιμών, είτε των προσφερόμενων ποσοτήτων, είτε της ζήτησης) προς επίτευξη ισορροπίας προσφοράς και ζήτησης.

¹⁴⁹ Τα νέα μέτρα ήταν τα εξής: μείωση κατά 22% του κατώτατου μισθού σε όλα τα κλιμάκια του βασικού μισθού (από 751€ σε 586€) και 32% στους νεοεισερχόμενους μέχρι 25 ετών, κατάργηση 150.000 θέσεων εργασίας από το δημόσιο τομέα έως το 2015, εκ των οποίων 15.000 μέσα στο 2012, ατομικές ή επιχειρησιακές συμβάσεις εργασίας αντί για τις κλαδικές. Άρση μονιμότητας σε ΔΕΚΟ και υπό κρατικό έλεγχο τράπεζες, περικοπές συντάξεων, επιδομάτων, δαπανών υγείας, άμυνας, λειτουργιών του Κράτους και εκλογών, κατάργηση των Οργανισμών Εργατικής Κατοικίας και Εστίας, αύξηση αντικειμενικών αξιών και ενοποίηση φόρων στα ακίνητα, πλήρες άνοιγμα 20 κλειστών επαγγελμάτων, αύξηση των εισιτηρίων στις Αστικές Συγκοινωνίες και στον ΟΣΕ κατά 25%, κλείσιμο 200 εφοριών, κατάργηση φοροαπαλλαγών και χαμηλού ΦΠΑ στα νησιά.

¹⁵⁰ Το τρίτο Μνημόνιο ψηφίστηκε στις 14 Αυγούστου 2015

¹⁵¹ Κανονισμός ΕΕ αριθμ. 1303/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17^{ης} Δεκεμβρίου 2013 περί καθορισμού κοινών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, το Ταμείο Συνοχής, το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας και περί καθορισμού γενικών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής

για την Ελλάδα από τα ευρωπαϊκά διαρθρωτικά και επενδυτικά ταμεία, περί καθορισμού κοινών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, το Ταμείο Συνοχής, το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας και περί καθορισμού γενικών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, και το Ταμείο Συνοχής, το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας, όσον αφορά ειδικά μέτρα για την Ελλάδα.

Τα νέα μέτρα ψηφίστηκαν εκτιμώμενων των συνθηκών ότι η Ελλάδα έχει πληγεί έντονα από τις συνέπειες της χρηματοπιστωτικής κρίσης. Η κρίση προκάλεσε σοβαρά προβλήματα ρευστότητας και έλλειψη διαθέσιμων δημόσιων πόρων για τις δημόσιες επενδύσεις που απαιτούνται για την ανάκαμψη. Επιπλέον η έλλειψη ρευστότητας και δημόσιων πόρων στην Ελλάδα δεν πρέπει να εμποδίσει τις επενδύσεις στο πλαίσιο των προγραμμάτων που στηρίζονται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, και το Ταμείο Συνοχής και από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας (ΕΤΘΑ).

Για τους λόγους αυτούς και για να εξασφαλιστεί ότι η Ελλάδα διαθέτει επαρκή οικονομικά μέσα ώστε να ξεκινήσει η υλοποίηση των προγραμμάτων της περιόδου 2014-2020 που στηρίζονται από τα ταμεία και το ΕΤΘΑ το 20215 και το 2016, πρέπει να αυξηθεί η αρχική προχρηματοδότηση κατά 3,5%. Για να εξασφαλιστεί ότι το ποσό της πρόσθετης αρχικής χρηματοδότησης θα χρησιμοποιηθεί αποτελεσματικά και θα αποδοθεί στους δικαιούχους των Ταμείων και του ΕΤΘΑ, το ποσό της πρόσθετης αρχικής χρηματοδότησης θα πρέπει να επιστέφεται στην Επιτροπή, εάν δεν συνοδεύεται από ικανοποιητικό επίπεδο αιτήσεων πληρωμών που υποβάλλονται στην Επιτροπή μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 2016¹⁵².

Γενικότερα οι λόγοι αποτυχίας των μέτρων μέχρι τώρα οφείλονται κυρίως στο ότι δεν λήφθηκε υπ' όψη ο ανθρώπινος παράγοντας. Ο Έλληνας πολίτης αγνοήθηκε εντελώς και σαν αποτέλεσμα, η Ελλάδα αντιμετωπίζει σήμερα μια άνευ προηγουμένου κοινωνική καταστροφή και τις αρχές μιας ανθρωπιστικής κρίσης. Και παρά την παραδοχή των λαθών τους, η ΕΕ και το ΔΝΤ εξακολουθούν την εφαρμογή της ίδιας λανθασμένης πολιτικής η οποία έχει αποδειχθεί ότι είναι αναποτελεσματική.

Συμπερασματικά λοιπόν, μέχρι το 2009 η πορεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης ήταν δυναμική καθώς υπήρχε οικονομική σύγκλιση των κρατών μελών. Η οικονομική κρίση όμως έφερε σημάδια κόπωσης στην Ευρωπαϊκή Ένωση γιατί διαφοροποίησε τα κράτη μέλη σε δανειστές και δανειζόμενους. Η Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση όμως προχώρησε και εν μέσω κρίσης με το Σύμφωνο Δημοσιονομικής Σταθερότητας και

Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, και το Ταμείο Συνοχής, το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας.

¹⁵² Τροποποίηση άρθρου 134 του κανονισμού της ΕΕ 1303/2013

τα υπόλοιπα οικονομικά μέτρα που δεν μπορούσε η Ευρωπαϊκή Ένωση να φανταστεί πριν την κρίση.

Με παρασυνθήκες όμως και παραδίκαιο υλοποιήθηκαν τα νέα αυτά μέτρα λόγω του ότι κάποια κράτη δεν συμφώνησαν να τα θεσμοθετήσουν σε Συνθήκες και επιπλέον λόγω των κρίσιμων συνθηκών που δεν επέτρεπαν μεγάλη ευχέρεια χρόνου. Παρόλα αυτά όμως το δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με την απόφαση Pringle, έκρινε πως τα μέτρα αυτά για την αντιμετώπιση της κρίσης είναι νόμιμα και συμβατά με το κοινοτικό δίκαιο.

Για να μην χαλαρώνουν τα κράτη στη σιγουριά του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας και για να είναι συμβατός με τη ρήτρα μη διάσωσης, ο Μόνιμος Μηχανισμός Σταθερότητας θέτει ρητά αυστηρούς όρους της τήρησης των δημοσιονομικών της χώρας που χρηματοδοτεί ο Μηχανισμός.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Κλείνοντας αυτή την εργασία και σύμφωνα με τα στοιχεία που έχουν αναλυθεί στα προηγούμενα κεφάλαια παρουσιάζεται αδιαμφισβήτητη η συνεισφορά της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση. Από το 1981 που η Ελλάδα έγινε μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και μετά, η Ένωση άλλαξε πρόσωπο, επηρεαζόμενη φυσικά από την νεοεισαχθείσα χώρα, με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της που την διαφοροποιούν από τα υπόλοιπα κράτη που ήταν μέλη μέχρι τότε.

Η Ελλάδα επεδίωξε σθεναρά την ένταξη της στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα καταβάλλοντας μεγάλη προσπάθεια σε επίπεδο διαπραγματεύσεων μέχρι να το πετύχει και αυτό διότι οι ηγετικές προσωπικότητες της εποχής πίστευαν ότι η ΕΕ θα ωθήσει την Ελλάδα έξω από τα προβλήματα της και θα της προσφέρει κυρίως οικονομική βοήθεια και πολιτική σταθερότητα τα οποία κρίνονταν τότε αναγκαία για την ταλαιπωρημένη τότε Ελλάδα.

Θετική ήταν η είσοδος της Ελλάδας στην ΕΟΚ, καθώς υπήρχαν τομείς όπως ο ορυκτός πλούτος, η γεωγραφική θέση με εύκολη πρόσβαση στη Μέση Ανατολή και η εμπορική ναυτιλία, όπου η Ελλάδα είχε συγκριτικά πλεονεκτήματα έναντι των άλλων κρατών μελών. Αμέσως μετά την ένταξη της στην ΕΕ η Ελλάδα ξεκαθάρισε τις απαιτήσεις της υποβάλλοντας τες επίσημα με έγγραφο προς την Κοινότητα, το λεγόμενο Μνημόνιο με τις θέσεις της ελληνικής κυβέρνησης που κατά κύριο λόγο περιελάμβανε οικονομικές διεκδικήσεις. Η απάντηση στις θέσεις της Ελλάδας ήταν θετική για τη χώρα μας, με την ψήφιση των Μεσογειακών Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων. Μετά την ολοκλήρωση των ΜΟΠ ψηφίστηκαν τρία Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης που χρηματοδοτούσαν μεγάλα έργα στην Ελλάδα μέχρι το 2006. Η χρηματοδότηση δράσεων και προγραμμάτων όμως συνεχίζεται μέχρι και σήμερα με τα προγράμματα ΕΣΠΑ. Από το 2007 μέχρι το 2013 λειτουργούσε στην Ελλάδα το πρώτο ΕΣΠΑ, ενώ τώρα βρισκόμαστε στο δεύτερο ΕΣΠΑ για την περίοδο 2014 – 2020. Η Ελλάδα κατάφερε να ωφεληθεί σε σημαντικό βαθμό από κοινοτικές χρηματοδοτήσεις.

Η γενικότερη εμπειρία της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση χαρακτηρίζεται από μια σειρά θεαματικών αλλαγών προς όφελος της χώρας¹⁵³. Κάποια παραδείγματα αυτής της παραδοχής θα μπορούσαν να είναι η σταθεροποίηση της δημοκρατίας και των θεσμών, η ενίσχυση της πολιτικής θέσης της χώρας, η εδραίωση της εθνικής ασφάλειας, η αναδιάρθρωση της εθνικής οικονομίας, η δημιουργία περιφερειακών αναπτυξιακών κοινωνικών υποδομών, οι νέες προοπτικές ανάπτυξης για την οικονομία, και η ισότιμη συμμετοχή στις αποφάσεις για το μέλλον της Ευρώπης.

¹⁵³ Βλ. Ναπολέον Μαραβέγια (επιμέλεια), Η Ελλάδα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, παρελθόν, παρόν, μέλλον, Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα 2008, σελίδα 31

Η Ελλάδα με την διπλωματία της και τις πλούσιες Διεθνείς σχέσεις της λόγω της γεωγραφικής της θέσης, κατάφερε να επηρεάσει σε σημαντικό βαθμό την εξωτερική πολιτική της ΕΕ προς όφελος της όπως για παράδειγμα η ελληνική επιρροή στις σχέσεις της ΕΕ με την γειτονική μας Τουρκία αλλά και στην σχέση της ΕΕ με την Κύπρο, που χάρη στην πολύτιμη βοήθεια από μέρος της Ελλάδας κατάφερε και έγινε μέλος της Ένωσης.

Κάθε φορά που η Ελλάδα βρισκόταν στο τιμόνι της ΕΕ, είχε δηλαδή την Προεδρία του Συμβουλίου, η ΕΕ προχωρούσε με ταχύ ρυθμό, καθώς παρόλη την μικρή έκταση της και την εμπειρία της συγκριτικά με τα άλλα κράτη μέλη, όλες οι ελληνικές Προεδρίες κρίθηκαν επιτυχημένες και ειδικά οι δύο τελευταίες του 2003 και του 2014, αφήνοντας αξιοσημείωτα επιτεύγματα και τις καλύτερες εντυπώσεις.

Η χώρα μας κατάφερε να πάει ένα βήμα παραπέρα την Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση ακόμα και σε αυτούς τους χαλεπούς καιρούς της οικονομικής κρίσης. Με τα οικονομικά και δημοσιονομικά της προβλήματα κατάφερε να ενεργοποιήσει την ΕΕ να αναλάβει δράση και να βρει τρόπους βοήθειας προς το μέρος της, κάτι που μέχρι τότε δεν είχε περάσει καν από το μυαλό των Ευρωπαίων, διότι πίστευαν ότι με τα δημοσιονομικά κριτήρια σύγκλισης που είχαν νομοθετήσει δεν θα προέκυπτε ποτέ πρόβλημα οικονομικής κρίσης σε κάποιο κράτος μέλος της ΕΕ και ειδικά κράτος μέλος της Ευρωζώνης. Η ΕΕ λοιπόν έκανε αναθεώρηση κάποιων διατάξεων της για τα θέματα αυτά και για όπου δεν υπήρχε πρόβλεψη θέσπισε νέους κανόνες και κατάφερε να δημιουργήσει μηχανισμούς στήριξης και χρηματοδότησης της υπερχρεωμένης Ελλάδας που θα λειτουργήσουν και σε περίπτωση που άλλο κράτος μέλος παρουσιάσει ανάλογες ανάγκες. Αντί λοιπόν εν μέσω κρίσης να έχουμε διάσπαση και ρήξη της ΕΕ, παρατηρούμε ενίσχυση των σχέσεων και των θεσμών, κάτι που ουσιαστικά εμβαθύνει την Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση.

Συμπερασματικά, η σχέση της Ελλάδας με την Ευρωπαϊκή Κοινότητα δεν είναι μια σχέση καθαρά οικονομική ή πολιτική. Τα οφέλη που αποκομίσαμε από τη συμμετοχή μας είναι πολλά. Κάποια από αυτά τα διαχειριστήκαμε με επιτυχία, ενώ κάποια άλλα χωρίς επιτυχία. Η σχέση της Ελλάδας με την ΕΕ είναι μια σχέση που βασίζεται σε αξίες, σε ιδέες, στον πολιτισμό, στην διαφορετικότητα, στη συνεργασία, στην αλληλεγγύη.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΗ

- ☞ Π. Κ. Ιωακειμίδης, Η θέση της Ελλάδας στο Διεθνές Ευρωπαϊκό και Περιφερειακό Σύστημα, Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα 2007
- ☞ Ναπολέων Μαραβέγιας, Θεόδωρος Σακελλαρόπουλος, Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση και Ελλάδα, Οικονομία, Κοινωνία, Πολιτικές, Εκδόσεις Διόνικος, Αθήνα 2006
- ☞ Ναπολέων Μαραβέγιας (επιμέλεια), Η Ελλάδα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, παρελθόν, παρόν, μέλλον, Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα 2008
- ☞ Σωτήρης Ντάλης, Από την Ένταξη στην Κρίση, Ελλάδα και Ευρωπαϊκή Ένωση: 1981 – 2011, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2012
- ☞ Γ. Βασιλείου, Κύπρος – Ευρωπαϊκή Ένωση. Από τα πρώτα βήματα μέχρι την ένταξη, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 2004
- ☞ Π. Κ. Ιωακειμίδης, Η Συνθήκη της Νίκαιας και το μέλλον της Ευρώπης, Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα 2002
- ☞ Π. Κ. Ιωακειμίδης, Η ελληνική προβληματική για το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα 2004
- ☞ Γ. Βασιλείου, Κύπρος – Ευρωπαϊκή Ένωση. Από τα πρώτα βήματα μέχρι την ένταξη, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 2004
- ☞ Φ. Τομαή (επιμέλεια), Η συμμετοχή της Ελλάδας στην πορεία προς την Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2003
- ☞ Π. Κ. Ιωακειμίδης, Ευρωπαϊκή Ένωση και ελληνικό κράτος. Οι επιπτώσεις από τη συμμετοχή στην ενοποιητική διαδικασία, Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα 1997
- ☞ Π. Κ. Ιωακειμίδης, Το μέλλον της Ευρώπης και η Ελλάδα, Ελληνικό Κέντρο Ευρωπαϊκών Μελετών, Εκδόσεις Αντ. Σ. Σακκούλα, Αθήνα 2002
- ☞ Ένωση Νέων Επιστημόνων Ευρωπαϊκών Σπουδών (ΕΝΕΕΣ), Είκοσι χρόνια από την Ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Απολογισμός και Προοπτικές, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα 2002

- ☞ Π. Καζάκος, Θεσμικές Μεταρρυθμίσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Εκδόσεις Σιδέρης, Αθήνα 1996
- ☞ Κ. Στεφάνου, Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση, 4^η αναθεωρημένη έκδοση, τόμος Γ': Πολιτικές και Δυναμική της Ολοκλήρωσης, εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή 1999
- ☞ Π. Κ. Ιωακειμίδης, Ο Μετασχηματισμός της ΕΟΚ, από την «Εντολή» στην Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη, η μετεξέλιξη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και ο ρόλος της Ελλάδας, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1988
- ☞ Π. Ρουμελιώτης (επιμέλεια), Η Ολοκλήρωση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και ο ρόλος της Ελλάδας, Ουτοπία και Πραγματικότητα, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1985
- ☞ Ευρωπαϊκή Κίνηση, Ελληνική Επιτροπή για την Ευρωπαϊκή Ένωση, Η Ελλάδα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Απολογισμός της πρώτης δεκαπενταετίας – Προοπτικές, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1996
- ☞ Συλλογικό, «Ιστορία του Ελληνικού Έθνους», Τόμος ΙΣΤ', Εκδοτική Αθηνών 2000
- ☞ Γ. Κουφάρης, «Η παγκόσμια οικονομική κρίση και οι χρηματιστηριακές αγορές». Περιοδικό Χρήμα, Ιανουάριος-Φεβρουάριος 2010
- ☞ Παναγιώτης Ι. Τσάκωνας, Σύγχρονη Ελληνική Εξωτερική Πολιτική, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2003
- ☞ Γ. Παπαδημητρίου, Ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, σταθμός στη θεσμική ωρίμανση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2001
- ☞ Γ. Παπαστάμκος, Το Συνταγματικό τέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα 2005

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

- ☞ O. Elgstrom (επιμέλεια), *European Union Council Presidencies. A Comparative Perspective*, Routledge, Λονδίνο 2003
- ☞ E. Karamouzi, *Greece, the EEC and the Cold War, 1974-1979: the Second Enlargement*, εκδόσεις Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2014
- ☞ S. Hix, *The Political System* και D. Judge – D. Earnshaw, *the European Parliament*, Palgrave, Λονδίνο 2003
- ☞ Tony Judt, *Η Ευρώπη μετά τον πόλεμο*, μετάφραση: Νικηφόρος Σταματάκης, εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Αθήνα, 2012
- ☞ Bonde, Jens-Peter, *From EU Constitution to Lisbon Treaty*, εκδόσεις Forlaget Notat, 2008
- ☞ C. Stefanou, “The Foreign Policy of Greece”, *About Greece*, Αθήνα: Ministry of Press and Mass Media , 2001
- ☞ Ministry of Press and Mass Media, *Greece in Brief*, Αθήνα, 2002

ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

<http://www.europedia.moussis.eu>

Το πλήρες κείμενο της Συνθήκης του Μάαστριχτ:

http://europa.eu/eu-law/decision-making/treaties/pdf/treaty_on_european_union/treaty_on_european_union_el.pdf

Το πλήρες κείμενο της Συνθήκης του Άμστερνταμ:

http://europa.eu/eu-law/decision-making/treaties/pdf/treaty_of_amsterdam/treaty_of_amsterdam_el.pdf

Το πλήρες κείμενο της Συνθήκης της Νίκαιας:

https://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/pdf/el_nice.pdf

Το πλήρες κείμενο της Συνθήκης της Λισαβόνας:

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2007:306:FULL&from=EL>

Πρόγραμμα Interreg:

<http://www.interreg.gr/el/ευρωπαϊκή-εδαφική-συνεργασία.html>

Πρόγραμμα Leader:

<http://www.parnonas.gr/ti-ine-to-programma-leader>

Εγκύκλιοι Σχεδιασμού και Κατάρτισης ΕΣΠΑ 2014 – 2020:

http://www.espa.gr/elibrary/12_1st_Egkyklios_sxediasmou2014_20.pdf

http://www.espa.gr/elibrary/2nd_Egkyklios_sxediasmou_2014_20.pdf

http://www.espa.gr/elibrary/3rd_Egkyklios_sxediasmou_2014-2020.pdf

Στρατηγική Ευρώπη 2020:

http://ec.europa.eu/europe2020/index_el.htm

Συμπεράσματα της ελληνικής Προεδρίας, Κέρκυρα 24-25 Ιουνίου 1994:

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/el/ec/91426.pdf

Αποτελέσματα της τέταρτης ελληνικής Προεδρίας:

http://www.eu2003.gr/multimedia/pdf/2003_7/1115.pdf